

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

2016

Bc. Veronika Žáková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Veronika Žáková

Popis spolupráce asistenta pedagoga a pedagoga na 1. stupni základní školy

Olomouc 2016

Vedoucí práce: Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 19. 6. 2016

.....

Bc. Veronika Žáková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Petře Jurkovičové, Ph.D. za vstřícnost, ochotu a cenné rady při vedení mé diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 Asistent pedagoga.....	9
1.1 Předpoklady pro výkon povolání asistenta pedagoga.....	10
1.2 Funkce asistenta pedagoga v kontextu inkluzivní pedagogiky.....	12
1.2.1 Pozice asistenta pedagoga u nás a ve Velké Británii.....	18
2 Pracovníci základní školy podílející se na inkluzi.....	22
2.1 Výchovný poradce.....	22
2.1 Speciální pedagog.....	25
2.2 Třídní učitel.....	27
2.3 Vedení školy.....	28
2.4 Ostatní školní poradenská pracovníci.....	29
3 Didaktické prostředky.....	31
3.1 Vymezení základních pojmů.....	32
3.2 Výukové metody.....	32
3.2.1 Klasifikace výukových metod.....	33
3.2.2 Charakteristika vybraných výukových metod.....	35
3.3 Formy výuky.....	38
3.4 Materiální didaktické prostředky.....	41
EMPIRICKÁ ČÁST.....	45
4 Charakteristika výzkumu.....	45
4.1 Cíle výzkumného šetření.....	45
4.2 Výzkumný problém a otázky.....	46
4.3 Výzkumný vzorek a jeho popis.....	46
4.4 Popis výzkumných metod.....	51
4.4.1 Hluboký rozhovor.....	52

4.4.2	Zúčastněné pozorování	52
4.5	Analýza získaných dat	53
5	Výsledky výzkumu	53
5.1	Jak vnímá učitel a vedení školy působení asistenta ve třídě?	54
5.2	Jak probíhá přímá a tzv. nepřímá pedagogická práce asistenta pedagoga s třídním učitelem?.....	56
5.3	Jak se změnila výuka pro pedagoga s příchodem asistenta do třídy?	57
5.4	Jaká je úloha asistenta ve třídě?	58
5.5	Jaké asistentovy kompetence a vlastnosti jsou důležité pro vedení školy?	60
5.6	Co je důležité pro vzájemnou spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga?	60
5.7	Jaké nové úkoly školy vznikly s pozicí asistenta?	62
5.8	Zda a jakým způsobem probíhá metodická činnost s asistentem pedagoga a pedagogem?.....	64
6	Vyhodnocení výzkumu.....	66
7	Závěr.....	68
	SEZNAM LITERATURY.....	69
	SEZNAM POUŽITÝCH NORMEM A DOKUMENTŮ	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	75
	SEZNAM ZKRATEK	76
	SEZNAM PŘÍLOH	77
	ANOTACE	127

ÚVOD

Téma své diplomové práce jsem si vybrala, jelikož jsem svoji profesní dráhu začínala před lety jako asistent pedagoga. Naskytla se mi příležitost pracovat v běžné třídě běžné základní školy jako asistent pedagoga k dítěti s poruchou autistického spektra. Při této práci jsem mohla využít své předchozí zkušenosti pracovnice v sociálních službách (věnovala jsem se dětem a dospělým se zdravotním postižením). Když jsem nastoupila na tuto pracovní pozici, měla jsem již zkušenost s prací s dětmi a dospělými se zdravotním postižením a poruchou autistického spektra. V oblasti pedagogiky jsem neměla téměř žádné vzdělání, neměla jsem ani přesnou představu o náplni práce asistenta pedagoga a vše jsem si musela nastudovat. V této době, přibližně před 10 lety, nebyl dostatek dalšího vzdělávání, ani ostatní pedagogové neměli o práci asistentů příliš přesné představy. Byla jsem první asistentkou, se kterou se tato škola setkala. Během několika málo let začalo asistentů přibývat a bylo stále jasnější, že asistent pedagoga bude velmi důležitým pedagogickým pracovníkem a na jeho odborných a lidských kvalitách bude do značné míry záviset úspěch vzdělávání žáku se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve své diplomové práci se zaměřuji na popis spolupráce asistenta pedagoga a třídního učitele na prvním stupni běžné základní školy na Bruntálsku. Kvalita vzájemného vztahu pedagoga a asistenta je velmi důležitá a odráží se ve výuce. Na základě své předchozí zkušenosti vím, že chuť asistenta pracovat, vzdělávat se a zapojit se do vyučovacích procesů je do značné míry závislá na jeho postavení ve škole, na tom, jak ho vnímají ostatní pedagogové, vedení školy a je-li plnohodnotným členem pedagogického týmu.

První kapitola mé diplomové práce je věnována charakteristice pracovní pozice asistenta pedagoga, legislativnímu ukotvení této pozice. Dále se zabývám metodickými materiály, kompetencemi a vědomostmi, které jsou důležité pro dobrý výkon této pracovní pozice, které má asistent pedagoga znát. V poslední části první kapitoly jsem popsala, jak funguje asistent pedagoga ve Velké Británii, jaké má kompetence a jakým způsobem se zapojuje do výuky.

Druhá kapitola je věnována inkluzivní škole a úloze jednotlivých pedagogických pracovníků základní školy při integraci žáků. Mým hlavním záměrem bylo blíže popsat úlohu členů školního poradenského zařízení, kteří se podílejí na zavádění podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, jako je výchovný poradce, speciální pedagog a psycholog. Vedení základní školy má nezastupitelnou úlohu v inkluzivní škole, jejich úlohu a úkoly spojenými se zřízením pozice asistenta pedagoga shrnuji v další části kapitoly.

S příchodem asistenta pedagoga do třídy se určitým způsobem může změnit výukový proces, kantoři mohou více používat nové výukové metody, formy výuky a pomůcky. Ve třetí kapitole naleznete popis jednotlivých výukových metod, jejich charakteristiku a rozdělení.

Na teoretickou část navazuje praktická, která je zaměřena na popis spolupráce asistenta pedagoga a pedagoga na prvním stupni běžné základní školy z pohledu samotného pedagoga a vedení školy. Do vedení školy jsem zahrнула i pracovníky, kteří jsou pověřeni metodickým vedením asistentů pedagoga. V této části se snažím postihnout specifika spolupráce asistenta pedagoga a pedagoga na běžné základní škole na Bruntálsku. Na začátku praktické části uvádím svůj výzkumný cíl a otázky, také vysvětluji, jakým způsobem jsem si vybrala výzkumný vzorek a následně školy, na kterých mi byl umožněn výzkum, krátce charakterizuji. Následující část práce věnuji popisu výsledků šetření. Ve vyhodnocení jsem shrnula výsledky a snažila jsem se upozornit na rozdíly jednotlivých škol a respondentů, které mohly mít souvislost s uvedenou skutečností.

1 Asistent pedagoga

Asistent pedagoga se stává běžnou součástí českého školství, tato profese je mnohdy považována za stěžejní v rámci podpory a naplnění myšlenky inkluzivního vzdělávání (Němec, Šimáčková-Laureníčková, Hájková, 2014). „V České republice působí ve školách více než osm tisíc pedagogických pracovníků v pracovní pozici asistent pedagoga (zdroj MŠMT a ÚIV), kteří ve spolupráci s učiteli personálně zajišťují realizaci podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Formálně byla tato pozice ustavena v roce 2005 školským zákonem a zákonem o pedagogických pracovnících.“ (Valentová, Koutská, Langer, 2015, s. 9)

I přes skutečnost, že se na školách počet asistentů pedagoga stále zvyšuje, přetrvávají otázky a nejasnosti týkající se jejich pracovní náplně, vzdělání a kompetencí (Němec, Šimáčková-Laureníčková, Hájková, 2014).

Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících v platném znění se asistent pedagoga řadí mezi pedagogické pracovníky. Je jím ten, kdo vykonává přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb. Přímou pedagogickou činnost kromě asistenta vykonává učitel, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, trenér a vedoucí pedagogický pracovník.

Metodické doporučení MSMT-7502/2015 definuje asistenta pedagoga jako pedagogického pracovníka, jehož prostřednictvím dochází k naplňování podpůrných a vyrovnávacích opatření ve vzdělávání u dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Hlavním cílem jeho činnosti je podpora pedagoga při práci s dětmi, které vyžadují zvýšenou míru podpory ve vzdělávání, tedy dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Působení asistenta pedagoga je jedním z nástrojů inkluzivního modelu vzdělávání, které mezi svými prioritami uvádí také Strategie vzdělávání 2020.

Ve vyhlášce č. 27/2016 Sb.¹, o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných je definována pozice asistenta pedagoga jako ve výše zmíněném metodickém pokynu MŠMT. Dále je zde uvedeno, že asistent pedagoga poskytuje pedagogickou podporu

---

¹ Vyhláška 27/2016 nabude účinnosti 1. 9. 2016

jinému pedagogovi při vzdělávání dětí a žáků se SVP a žáků nadaných, neměl by být rodiči nebo pedagogy chápán jako tzv. osobní asistent k danému dítěti. Asistent může poskytovat podporu jednomu žákovi, nebo několika žákům současně, maximálně ovšem čtyřem dětem.

Legislativní rámec pro zřízení pracovní pozice asistenta pedagoga

Se zřízením funkce asistenta pedagoga musí v případě obecních, krajských a soukromých škol souhlasit krajský úřad, u ostatních je třeba souhlas MŠMT. Podkladem ke zřízení funkce asistenta pedagoga je u dětí, žáků, studentů se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení zapsaného v rejstříku škol a školských zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra). U dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí není doporučení požadováno. O zřízení pracovní pozice asistenta pedagoga žádá vždy ředitel školy (Metodické doporučení MSMT-7502/2015).

Úloha asistenta pedagoga je chápána jako jedno z vyrovnávacích a podpůrných opatření, dále se jedná například o snížení počtu žáků ve třídě, zajištění speciálních pomůcek a didaktických materiálů, využívání speciálních metod, postupů a forem ve vyučování. Vyhláška také upravuje názvy různých speciálních zařízení, formy integrace, počty dětí v jednotlivých třídách, vzdělávání žáků při školních zařízeních, údaje nutné pro vyhodnocování individuálních vzdělávacích plánů, funkci asistenta pedagoga a jiné (Bartoňová, 2014).

1.1 Předpoklady pro výkon povolání asistenta pedagoga

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících v platném znění stanovuje, že asistentem pedagoga může být jen ten, kdo je plně způsobilý k právním úkonům, má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává, je bezúhonný, je zdravotně způsobilý.

Uznávání odborné kvalifikace a splnění předpokladu bezúhonnosti a zdravotní způsobilosti se řídí zákonem. Stejně tak zákon asistentu pedagoga ukládá povinnost se po dobu své pedagogické činnosti dále vzdělávat. Dokladem o absolvování vzdělávání je osvědčení vydané institucí, která ho uskutečňovala. Pedagogickým pracovníkům k dalšímu vzdělávání přísluší volno v rozsahu dvanácti pracovních dnů ve školním roce, dobu čerpání volna určuje ředitel školy. Za dobu čerpání tohoto volna přísluší náhrada mzdy, která se rovná výši ušlého platu. Pokud je pedagogický pracovník zaměstnán jen část roku, délka dalšího vzdělávání a s ním související volno se poměrově krátí.

Profesními předpoklady a s tím souvisejícími požadavky na vzdělání se mimo jiné zabýval projekt s názvem Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR (SPIV). V první fázi projektu byla provedena analýza, na jejímž podkladě byl definován návrh organizačního rámce vzdělávání asistentů pedagoga, jenž je sladěn se současným standardem práce asistenta pedagoga i s metodikami práce asistenta pedagoga, které jsou jedním z dalších výstupů zmíněného projektu (Valentová, Koutská, Langer, 2015).

„Jako základ profesní přípravy pro získání kvalifikace „asistenta pedagoga“ je navržen minimálně 122hodinový vzdělávací program společný pro asistenta pedagoga žáka se zdravotním postižením či znevýhodněním i sociálním znevýhodněním. Na něj navazují doplňkové moduly specificky zaměřené na rozvoj kompetencí asistentů pedagoga v té problematice, se kterou se aktuálně ve své praxi setkává – tedy oblast zdravotního postižení či znevýhodnění nebo sociálního znevýhodnění.“ (Valentová, Koutská, Langer, 2015, s. 19)

Vzdělávání by mělo být zaměřeno na oblasti práce a podpory žáka se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním, a to konkrétně na problematiku:

- zrakového postižení,
- sluchového postižení,
- mentálního postižení,
- tělesného postižení,
- poruch autistického spektra,
- duševního onemocnění,
- narušení komunikačních schopností,
- asistenta pedagoga a ostatních pedagogických pracovníků školy,
- právní aspekty inkluzivního školství ve vztahu k asistentovi pedagoga,
- asistenta pedagoga a klima třídy,
- komunikace asistenta pedagoga s rodinou,
- prevence stigmatizace žáků se SVP v praxi asistenta pedagoga (Valentová, Koutská, Langer, 2015, s. 20).

1.2 Funkce asistenta pedagoga v kontextu inkluzivní pedagogiky

Cílem současného školství v souladu se světovými trendy je poskytnout všem žákům takové školní podmínky, v nichž bude možné, aby dosáhli odpovídajícího stupně vzdělání za předpokladu respektování jejich individuálních potřeb (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – školský zákon). Koncepce vzdělání, která vchází z Bílé knihy, se přizpůsobuje evropským trendům. Jedním ze základních úkolů vzdělávacího systému ČR byla snaha integrovat co možná největší počet žáků se SVP do běžných typů škol (Lechta, 2010).

"Funkce asistenta pedagoga je jedním z podpůrných a vyrovnávacích opatření podle vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními potřebami ve znění pozdějších předpisů § 1 odst. 1 až 3, která zlepšují přístup žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ke vzdělávání a současně přispívají k vytváření inkluzivního prostředí třídy a k naplňování vzdělávacích potřeb všech žáků ve třídě, ve které se vzdělává žák/žáci se speciálními vzdělávacími potřebami." (MSMT-7502/2015)

Pojem inkluzivní vzdělávání

Inkluze může být ztotožňována s integrací anebo se může chápat jako jakási vylepšená „optimalizovaná“ integrace nebo jako nová kvalita přístupu k postiženým dětem odlišná od integrace – jako bezpodmínečné akceptování speciálních potřeb všech dětí. Žáci se v rámci inkluzivního edukačního konceptu už nedělí na dvě skupiny (tj. na ty, které mají speciální potřeby, a na ty, které je nemají), ale jde tu o jedinou heterogenní skupinu žáků, kteří mají rozličné individuální potřeby. Velmi zjednodušeně lze říci, že integrace vyžaduje větší přizpůsobení dítěte škole, zatímco inkluze se víc snaží přizpůsobit edukační prostředí dětem (Lechta, 2010).

„Inkluzivní pedagogika je pedagogikou usilující o otevřenou, individualizovanou a na individuální schopnosti každého dítě zaměřenou podobu učebních procesů a hodnocení výsledků vzdělávání umožňující zohlednění individuálních vzdělávacích potřeb dětí v heterogenních třídních skupinách. Základním principem inkluzivního vzdělávání je umožnit všem dětem dosažení jejich vzdělávacího maxima při současném respektování jejich vzdělávacích potřeb.“ (Felcmanová, s. 7)

Integraci (označovanou dnes za inkluzi) definuje Průcha (2013) jako snahu o vzdělávání všech žáků, kteří se nějak odlišují od většinové společnosti, ve většinovém hlavním vzdělávacím proudu. Tato snaha k nám přišla z USA a ze západní Evropy a v současné době

se promítá a je akcentována v evropských dokumentech týkajících se školství. Česká republika tyto snahy převzala. Integrační snahy se v různých zemích daří rozdílně realizovat. Průcha (2013) vnímá potíže při realizaci tzv. totální integrace, tedy snaze vzdělávat všechny děti v hlavním vzdělávacím proudu bez zohlednění míry a hloubky postižení.

Bartoňková, Vítková (2007) pojímají inkluzi jako filozofický či myšlenkový proud vedoucí k integraci. Výklad pojmu inkluze vychází z angloamerické jazykové oblasti z pojmu „mainstreaming a inkluze“. Podle autorek se úplná inkluze všech žáků neujala, a proto se prosazuje koncept podpůrných opatření.

Žák se speciálními vzdělávacími potřebami

Pojem speciální vzdělávací potřeby (SVP), který je dnes zcela běžný a zakotvený jak v legislativně, tak v terminologii, se začal u nás používat poměrně nedávno. Po roce 1989 došlo k jeho širšímu uplatnění. Pojem k nám pronikal z anglicky mluvících zemí, kde se termín „special education needs“ používal v pedagogických publikacích již v 60. letech 20. století. Nejdříve byl tento termín výhradně spojen s dětmi se zdravotním postižením, a to nejen u nás, ale i v zahraničí. Dnes chápeme pojem speciálně vzdělávací potřeby v širších souvislostech, pojí se nejen s jedinci se zdravotním postižením, ale i s dětmi a lidmi sociálně znevýhodněnými, lidmi z etnických menšin apod. (Průcha, 2013).

Speciální vzdělávací potřeby jsou spjaty se školním prostředím, vztahují se k osobě žáka, kterému je poskytnuta speciálně pedagogická podpora na základě jeho vzdělávacích potřeb. Tento úhel pohledu na vzdělávání a individualitu jedince nese s sebou odklon od posuzování žáka při vzdělání na základě jeho stupně a hloubky postižení. Těžištěm speciální pedagogické podpory je poskytnutí podpůrných opatření žákům dle jejich individuálních vzdělávacích potřeb spojených s jejich možnostmi a schopnostmi (Bartoňková, Vítková, 2007).

Školský zákon také vymezuje SVP. Jedná se o děti se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Zdravotním postižením zákon míní mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení s více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování. Zdravotním znevýhodněním se rozumí zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání. Mezi žáky se SVP patří také děti se sociálním znevýhodněním. Tímto pojmem se souhrnně nazývají žáci a děti vyrůstající v rodinném prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením nebo žáci ohrožení sociálně patologickými jevy. Dále se jedná o děti, u nichž byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova, nebo o děti, které jsou v postavení azylanta, osoby požívající doplňkové

ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů). Speciální vzdělávací potřeby žáků zjišťuje školské poradenské zařízení (ŠPZ).

Činnost asistenta pedagoga

Asistent pedagoga vykonává v rámci inkluzivního vzdělávání podpurné (obslužné) činnosti pro žáka a zároveň se zapojuje do pedagogické činnosti v roli pomocného učitele. Dítěti pomáhá překonat tělesné, duševní a komunikační překážky tak, aby se žák mohl co nejefektivněji vzdělávat. Specifické požadavky kladené na asistenta pedagoga vyžadují od něj základní znalosti speciálněpedagogické problematiky. Asistenty, kteří nemají patřičné vzdělání ani vědomosti, je zapotřebí na práci patřičně připravit a v průběhu jejího vykonávání se dále vzdělávat (Lechta, 2010).

Od roku 1989/1990 se začaly zřizovat v rámci mateřských a základních škol (MŠ, ZŠ) **přípravné třídy** pro děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí a od roku 2015 i pro děti se zdravotním postižením či znevýhodněním na základě doporučení poradenského pracoviště. Přípravná třída se nezapočítává do povinné školní docházky a děti se neklasifikují. Do tříd jsou děti přijímány na základě doporučení školského poradenského zařízení a rozhodnutí ředitele školy. V rámci přípravných tříd ZŠ je velmi důležitá funkce asistenta pedagoga, který je prostředníkem mezi rodiči a školou. V přípravném ročníku se musí vzdělávat minimálně 10 a maximálně 15 dětí.

Role a pracovní činnosti asistenta pedagoga ve třídě a ve škole jsou různorodé. Asistent je neustále na blízku žákovi se SVP a pomáhá mu při výuce, zároveň je prostředníkem ve vzájemné komunikaci mezi školou a rodičem, pedagogem a žákem a rodičem a mezi samotnými žáky (Valentová, Koutská, Langer, 2015). Jak uvádí Němec, Šimáčková-Laurenčíková, Hájková (2014), nastavení efektivní komunikace mezi všemi zainteresovanými subjekty je velmi důležité z hlediska smysluplného využití asistentů.

Asistent pedagoga se zejména věnuje a podílí na organizaci hodiny, dozoruje žáky o přestávkách, spolupracuje s pedagogy, podílí se na vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu (IVP) a podporuje vzájemnou komunikaci mezi žáky (Valentová, Koutská, Langer, 2015).

V metodickém doporučení MSMT-7502/2015 se uvádí, že asistent pedagoga pomáhá učiteli při organizaci a realizaci vzdělávacího procesu ve třídě. Podporuje samostatnost a aktivní zapojení žáka do všech činností uskutečňovaných ve škole v rámci vzdělávacího procesu,

včetně školou poskytovaných školských služeb. Asistent pedagoga pracuje podle potřeby se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s ostatními žáky třídy podle potřeby a pokynů učitele a ve spolupráci s ním. Asistent pedagoga by neměl nahrazovat funkci učitele. Činnost asistenta pedagoga týkající se žáků se SVP respektuje doporučení školského poradenského zařízení, zahrnuje zejména aktivizaci žáka, podporu pozornosti žáka při výkladu učiva a pedagogem zadaných úkolů. Kontroluje porozumění úkolům, interpretaci zadání, podporuje žáka při vypracovávání úkolů s důraznou snahou o žákovu maximální samostatnost. Asistent pedagoga směřuje žáka k podpoře rozvoje komunikace a vytváření sociálních dovedností. Pokud je nutné, asistent pedagoga se podílí na zklidňování žáka, poskytuje mu pomoc při orientaci v neznámé situaci, pohybu a sebeobsluze. V případě, že asistent pedagoga pracuje s žákem se sociálním znevýhodněním, vykonává rovněž činnosti vedoucí k podpoře spolupráce a komunikace školy s komunitou, z níž žák pochází, a k pomoci žákovi s přizpůsobením se školnímu prostředí apod.

Ve vyhlášce 27/2016 v § 5 je upraveno, že asistent pedagoga pracuje se žáky nebo se studijní skupinou podle pokynů jiného pedagogického pracovníka. Jeho podpora žáka je zaměřena na:

- pomoc při výchovné a vzdělávací činnosti, komunikaci se žáky a zákonnými zástupci popřípadě komunitou,
- pomoc žákům v adaptaci,
- pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku,
- pomoc žákům při sebeobsluze.

V souvislosti s dosaženým vzděláním asistenta pedagoga a také s jeho platovým zařazením se může měnit jeho pracovní náplň a s tím související kompetence. V Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., katalogu prací ve veřejných službách a správě, asistent pedagoga může vykonávat od pomocných pedagogických činností až po samostatnou speciálněpedagogickou činnost vycházející z pokynů učitele.

Asistent pedagoga je podle Hájkové a Strnadové (2010) důležitou součástí pedagogického týmu inkluzivních škol. Pracovní pozici asistenta pedagoga může zřídit ředitel školy se souhlasem krajského úřadu na doporučení poradenského pracoviště. Pracovní pozice asistenta pedagoga je jedním z nástrojů vedoucím k inkluzi žáků se SVP a vykonává především následující činnosti:

- pomoc žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,
- pomoc při výchovné a vzdělávací činnosti,

- pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci a komunitou, z níž žák pochází.

Metodická podpora asistenta pedagoga

Asistent pedagoga má podle metodického doporučení MSMT-7502/2015 pro svou práci oporu v metodickém vedení odpovědných pracovníků, kterými jsou školy a školská poradenská zařízení. Metodickou podporu asistenta pedagoga ze strany školy poskytují učitelé, se kterými asistent spolupracuje ve výuce, a školní poradenské pracoviště. Metodická podpora ze strany učitele spočívá zejména ve stanovení způsobů práce a úkolů, které bude asistent pedagoga v průběhu vzdělávacího procesu ve prospěch žáků ve třídě vykonávat k podpoře inkluzivního klimatu třídy. Učitel nastavuje funkční komunikaci a spolupráci s asistentem pedagoga v průběhu vzdělávacího procesu. Nastavuje rovněž formy a obsah spolupráce s rodiči. Dále koordinuje průběh vzdělávacího procesu ve třídě a dalších souvisejících aktivit, usměrňuje činnost asistenta pedagoga k efektivnímu uplatňování opatření individuálního vzdělávacího plánu žáka, vede asistenta pedagoga při výběru vhodných pedagogických postupů a metod, nástrojů a pomůcek. Učitel průběžně provádí hodnocení práce asistenta pedagoga a vyhodnocuje, jak se jeho působení projevuje ve vzdělávání žáků, s nimiž pracuje. Školní poradenské pracoviště poskytuje asistentu pedagoga metodické vedení ve vztahu ke speciálním vzdělávacím potřebám žáků. Školní speciální pedagog nebo psycholog poskytuje metodickou podporu spočívající zejména v porozumění speciálních vzdělávacích potřeb žáků, volbě a uplatňování vhodných pedagogických postupů a metod, které podporují efektivitu vzdělávání a samostatnost.

Metodické příručky

V rámci projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR 2015 byly vytvořeny metodické texty pro asistenty pedagoga. Páteří celé sady metodik práce asistenta pedagoga je celkem jedenáct takzvaných Velkých metodik, z nichž jedna je pojata obecně – zaměřuje se na osobnostní rozvoj asistenta pedagoga a komunikaci s rodinou nebo komunitou žáka. Dalších šest je tematicky směřováno k práci asistentů pedagoga u žáků s jednotlivými typy zdravotního postižení nebo znevýhodnění (mentální, tělesné, sluchové, zrakové, narušená komunikační schopnost, poruchy autistického spektra) a čtyři na věkové kategorie u žáků se sociálním znevýhodněním (předškolní vzdělávání, 1. stupeň ZŠ, 2. stupeň ZŠ a střední vzdělávání).

Vedle těchto jedenácti Velkých metodik je vytvořeno i dalších dvacet takzvaných Průřezových metodik práce asistenta pedagoga, jejichž tematické zaměření vzešlo z ankety

uspořádané mezi samotnými asistenty pedagoga a které tak reagují na jejich aktuální potřeby pramenící z praxe.

- *Obecná metodika pro práci AP – Osobnostní rozvoj asistenta pedagoga a komunikace s rodinou nebo komunitou žáka*
- *Metodika práce AP žáka s tělesným postižením a závažným onemocněním*
- *Metodika práce AP žáka s mentálním postižením a oslabením kognitivních funkcí*
- *Metodika práce AP žáka s poruchou autistického spektra a duševním onemocněním*
- *Metodika práce AP žáka se zrakovým postižením a s oslabením zrakového vnímání*
- *Metodika práce AP žáka se sluchovým postižením a s oslabením sluchového vnímání*
- *Metodika práce AP žáka s narušenou komunikační schopností*
- *Metodika práce AP žáka se sociálním znevýhodněním – předškolní vzdělávání*
- *Metodika práce AP žáka se sociálním znevýhodněním – první stupeň ZŠ*
- *Metodika práce AP žáka se sociálním znevýhodněním – druhý stupeň ZŠ*
- *Metodika práce AP žáka se sociálním znevýhodněním – střední školy*
- *Prevence a zvládání problémového chování*
- *Spolupráce s učitelem*
- *Podpora komunikace mezi žáky*
- *Vztahy žáka ve skupině*
- *Práce se žákem s kombinovaným postižením*
- *Podpora rozvoje počátečního čtení a psaní žáků s narušenou komunikační schopností*
- *Práce s třídním klimatem*
- *Podpora zvyšování sebevědomí žáka*
- *Podpora samostatnosti žáka*
- *Dopomoc při sebeobslužných činnostech*
- *Podpora rozvoje počátečního čtení a psaní u žáků s mentálním postižením*
- *Podpora rozvoje počátečního čtení a psaní u žáků s autismem nebo se zrakovým postižením*
- *Náležitý dohled ve výuce a mimo vlastní výuku*
- *Komunikace s dalšími účastníky inkluzivního vzdělávání*
- *Komunikace s žákem se zdravotním postižením*
- *Podpora žáků s tělesným postižením v tělesné výchově*
- *Podpora v hudební výchově u žáků s mentálním postižením*
- *Podpora ve výtvarné výchově u žáků s mentálním postižením*
- *Podpora v pracovní výchově a pracovních činnostech u žáků s mentálním postižením*

- *Artefiletika a artburt* (Valentová, Koutská, Langer, 2015, s. 18-19)

Metodiky mají přinést ucelený pohled na náplň práce asistenta pedagoga jak po stránce organizační, tak obsahové. Asistenti z nich mohou čerpat návody a inspiraci pro svou praxi.

1.2.1 Pozice asistenta pedagoga u nás a ve Velké Británii

Koncepce inkluzivního vzdělávání a s ní spjaté zapojení asistentů pedagoga do běžných základních škol vychází z dlouholeté praxe USA a západní Evropy. Zkušenosti a plány těchto zemí se promítají do dokumentů Evropské unie, které postupně přebírá a implementuje do prostředí národního školství České republiky. Následující text je zaměřen na popis pozice asistentů pedagoga ve Velké Británii a rozdílů spojených s výkonem tohoto povolání u nás a v Anglii.

S pracovní pozicí asistenta pedagoga, jak je definována u nás, se ve Velké Británii nesetkáme. (Košák, 2014). Velkým rozdílem je dlouholetá praxe s pomocnými pedagogickými pracovníky (*leasing support staff*), jejich velký počet na jednotlivých školách, který jim umožňuje kariérní růst a další specializace.

Pomocný pedagogický personál se v britských školách začíná objevovat v 60. letech 20. století, tito pracovníci byli nazýváni jako pomocníci (*helper, auxiliaries*), jejich počet a potřeba na školách se postupně zvyšovala (The Open University, 2015). V roce 1978 vypracovala Mary Warnocková dokument, v němž navrhla vzdělávat žáky s handicapem v běžných základních školách v co největší míře. Dále ve svém textu navrhla, aby se při vzdělávání dětí s postižením více akcentovaly jejich individuální vzdělávací potřeby a schopnosti a méně se žáci rozdělovali podle druhu a stupně postižení. Navrhla zavést do školní praxe pojem speciální vzdělávací potřeby (*special education needs - SEN*), které měly být naplňovány v co největší možné míře v běžných základních školách (Šiška, 2001). Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami se postupně začleňovali do běžných základních škol, ať už úplně, nebo se účastnili výuky v běžné škole jen v některých předmětech. S postupnou inkluzí bylo spojeno i užívání nových metod při podpoře žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Bazalová, 2006).

V roce 1994 vyšel ve Velké Británii SEN Code of Practice, který je zaměřený na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a na jejich výuku, potřeby a inkluzi. Se vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami bylo i v Británii spojeno zavádění podpůrných opatření, jedním z nich byli asistenti pedagoga. Jejich počet se od 90. let 20. století postupně zvyšoval. V letech 2000-2015 se počet asistentů pedagoga ztrojnásobil

(Sharples, Webster, Blatchford, 2015). Současně se také ukázalo, že je nezbytné zvyšovat kvalifikaci pomocného pedagogického personálu, umožnit asistentům pedagoga další specializaci a tímto krokem zároveň pomoci pedagogům při vzdělávání dětí. Současně se také podařilo vyřešit přetíženost kantorů, jelikož část jejich povinností mohli převzít specializovaní asistenti pedagoga. Diskuze, která proběhla na podkladě školského zákona z roku 2002, potvrdila potřebnost asistentů pedagoga na školách, jednak jako jedno z podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ale také jako nástroj pro vyřešení přetěžování učitelů. Dále umožnila prostor pro další specializaci, vzdělávání asistentů pedagoga a jejich diferenciaci, vznikl Higher Level Teaching Assistant (HLTA), tzv. vyšší asistent pedagoga. V rámci reformy vznikly standardy pro HLTA, které jsou zaměřeny na vzdělání, znalosti a dovednosti, profesionální hodnoty (Woodward, Peart, 2005).

V britském školství se můžeme setkat s různým podpůrným pedagogickým personálem, jenž má různou kompetenci a dovednosti. I přes rozdíly v pracovním uplatnění je jejich společným cílem poskytnout podporu učitelům tak, aby mohli kvalitně vzdělávat žáky.

Podpůrný pedagogický personál, asistenti pracují buď se skupinou žáků, nebo se mohou specializovat na práci s dětmi s určitým druhem znevýhodnění. Asistenti pedagoga mohou pracovat s celou třídou nebo jen s její částí či jednotlivcem. V jedné třídě může působit více asistentů, také je běžné, že jeden asistent působí ve více třídách (Classroom Support Staff Handbook, 2013).

V rámci základního školství působí learning support staff na různých pozicích:

- Teaching Assistant (TA) - pracuje pod vedením učitele buď s jednotlivcem, či skupinou, podílí se na chodu vyučování a může spolupracovat s více učiteli. Společně s aprobovaným učitelem plánují výuku, asistent komunikuje s rodiči žáků.
- Higher Level Teaching Assistant (HLTA) - nejedná se o akademický titul ale o stav, který je definován zkušenostmi, vědomostmi a dovednostmi. Asistent vyššího stupně může pracovat samostatně se žáky, zastupuje učitele v době jeho nepřítomnosti. Také může spolupracovat s několika učiteli, což závisí na jeho specializaci.
- Classroom Assistant – pod tento termín spadá označení třídní asistent
- Cover Supervisor - jedná se o pedagogického pracovníka, jenž v době nemoci učitele ho zastupuje.
- Special Needs Assistant – asistent, který se specializuje na určitý druh postižení, znevýhodnění

I přes různou specializaci pedagogických pracovníků, mají všichni stejnou měrou odpovědnost ke škole, k obsahu vzdělávání a k samotným žákům. Pedagogičtí pracovníci společně plánují výuku, hodnotí žáky a komunikují spolu.

Vzdělávání asistenta pedagoga není přesně upraveno, ale asistenti se dále specializují a vzdělávají. Ve Velké Británii existuje celá řada školení zaměřená na přípravu asistentů pedagoga (HTLA nebo asistenty pedagoga).

Rozdíl mezi pojetím asistenta pedagoga v českém školství a pomocným pedagogickým personálem ve Velké Británii je v dlouhodobých zkušenostech s asistenty s různou specializací a jejich samozřejmost působení na školách. S dlouholetými zkušenostmi s pomocným pedagogickým personálem souvisí nastavení spolupráce mezi asistenty pedagoga a učiteli i jejich společenský statut coby plnohodnotného zaměstnání (Košák, 2014). Co zůstává otevřené a zkoumané téma, je efektivita zapojení asistentů pedagoga a jejich vliv na kvalitu výuky, znalosti žáků a klima třídy. Největší a nejpodrobnější studie, která zkoumá přítomnost a dopad asistentů ve školách na studijní výsledky žáků „mající“ asistenta pedagoga, se jmenuje „Nasazení a dopad podpůrného personálu“ - Projekt (Deployment and Impact of Support Staff), a vznikla v letech 2003-2008 v britských školách. Podle Sharples, Webstera, Blatchforda (2015) zmíněný projekt zjistil, že asistenti pedagoga mají málo času na přípravu s pedagogy a na svou roli ve třídě nejsou připraveni. Samotní asistenti v rámci studie uvedli, že mnohdy nevědí, jaké příklady či učivo budou v dané hodině probírat, a pak je pro ně velmi obtížné se rychle přizpůsobit učitelům. Studie dále prokázala, že asistenti se více zaměřují na výsledek a známý žáků, nikoli na rozvoj samostatného myšlení dětí. Pokud asistent pedagoga zastupuje při výuce učitele, bylo zjištěno, že předává žákům daleko menší množství informací než samotný učitel. I přes tuto skutečnost učitelé hodnotí působení asistentů pedagoga velmi pozitivně. Pomáhají jim udržet kázeň ve třídě, eliminují rušivé elementy a kantoři se tak mohou více věnovat žákům. Další pozitivum spatřují v přenesení rutinních administrativních úkonů na asistenty a s tím spojené zmírnění pracovní zátěže učitelů. (Sharples, Webster, Blatchford, 2015). V doporučení se uvádí, že je velmi důležité, aby si vedení školy rozhodlo, jakou úlohu bude asistent pedagoga (TA, HLTA) ve škole zastávat, a aby s ní byli dobře seznámeni nejen pedagogové, ale i žáci, tak aby práce asistenta byla co možná nejefektivnější (Sharples, Webster, Blatchford 2015).

Financování asistentů pedagoga je realizováno stejným způsobem jako ostatních učitelů, asistenti jsou zaměstnáváni jak na dobu neurčitou, tak na dobu určitou (jedná se především o asistenty k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami). Platy asistentů pedagoga

se pohybují od 13 000 do 18 000 liber za rok, u asistentů vyššího stupně HLTA necelých 18 000 liber až na 21 000 liber za rok (Woodward, M., Peart, 2005)².

S vládní tendencí zavést inkluzivní vzdělávání v českém školství je spojena nejistota pedagogů, protichůdné komentáře učitelů v odborných časopisech³ i na webových stránkách a blocích. To, co podle náměstka ministryně školství S. Šlechty chybí, je komparativní přístup k problematice integrace a ověření různých způsobů řešení na malých vzorcích (Švancar, 2015). Česká školní inspekce se zabývá obavami škol spojené s inkluzí, provedla šetření, ze kterého vyplynulo, že české školy jsou připraveny, ale to co chybí českým kantorům je sebedůvěra (Česká školní inspekce k inkluzi, 2016). V roce 2015 bylo v českých školách vzdělávání 24 procent žáků s lehkým mentálním postižením, to je o šest procent více než před čtyřmi lety. Procentuální nárůst je také jeden z důkazů toho, že inkluze probíhá a není pro české školy ničím novým. (Stav inkluzivního vzdělávání ve školách, 2016)

V Anglii mají s inkluzivním vzděláváním zkušenosti a s realizací podpůrných opatření pro žáky se SVP také a dnes jim přítomnost žáků se SVP, asistentů pedagoga a více pedagogů ve výuce připadá běžnou součástí pedagogické praxe, ale zároveň se vláda věnuje vyhodnocování efektivity působení asistentů pedagoga.

---

²<https://nationalcareersservice.direct.gov.uk/advice/planning/jobprofiles/Pages/teachingassistant.aspx>

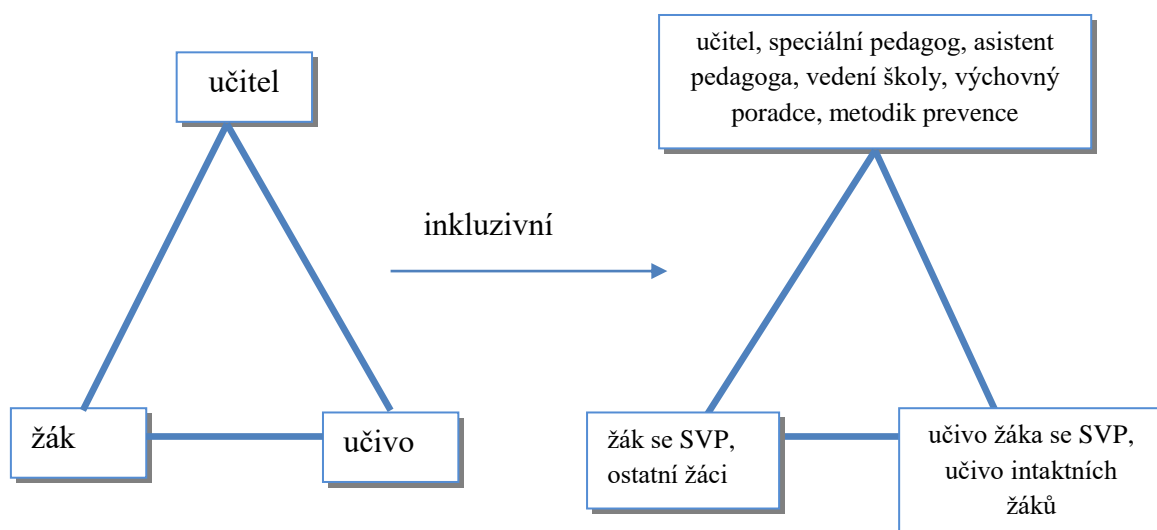
³ Učitelské noviny č. 45/2015, 21/2015, 19/2015, 14/2015, 6/2015

2 Pracovníci základní školy podílející se na inkluzi

Dnes je již zcela běžnou praxí, že se na běžné základní škole vzdělávají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Úkolem školy je vytvořit prostředí, ve kterém se budou moci žáci se SVP za určité podpory vzdělávat zcela běžným způsobem.

V rámci výuky působí na sebe žák – učitel – učivo, ale v prostředí inkluzivní pedagogiky se tento klasický trojúhelník rozrůstá o další činitele.

Obr. č. 1. Schéma aktérů inkluze v ZŠ, podle Lechta (2010)

Aby bylo možné žáky se SVP vzdělávat v běžné základní škole, je zapotřebí vytvořit vhodné podmínky jak pro učitele, tak školu, ale také upravit vnější činitele, například vytvořit jasnou národní strategii, financování, spolupráci na úrovni nižších územně správných celků (Bazalová, 2006).

S probíhající inkluzí na českých školách přibývají pracovní povinnosti, nové role a kompetence učitelům, speciálním pedagogům, školním speciálním pedagogům, výchovným poradcům a vedení školy spojené se zaváděním podpůrných opatření, vypracováváním individuálních vzdělávacích plánů a v neposlední řadě s vedením a metodickou podporou pedagogů a asistentů pedagoga.

2.1 Výchovný poradce

Výchovný poradce poskytuje poradenské služby jak na základních, tak na středních školách. Jedná se především o učitele, který má předpokládanou kvalifikaci danou vyhláškou č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. Jedná se o postgraduálním

vzděláváním pedagogických pracovníků, vzdělávání se uskutečňuje na vysokých školách v rozsahu minimálně 250 hodin (Opekalová, 2010). Výchovným poradcem může být jmenován kterýkoliv pedagog, pro svoji poradenskou činnost má snížený týdenní hodinový rozsah přímé pedagogické činnosti podle počtu žáků školy:

- do 150 o 1 hodinu týdně,
- do 250 o 2 hod týdně,
- do 550 o 3 hodiny týdně,
- do 800 o 4 hodiny týdně,
- nad 800 o 5 hodin týdně (Konotová a kol, 2014).

Standardní činnosti výchovného poradce jsou dány vyhláškou číslo 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních jsou následující:

"Poradenské činnosti

- *Kariérové poradenství a poradenská pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků, tj. zejména:*
  - *koordinace mezi hlavními oblastmi kariérového poradenství - kariérovým vzděláváním a diagnosticko-poradenskými činnostmi zaměřenými k volbě vzdělávací cesty žáka,*
  - *základní skupinová šetření k volbě povolání, administraci, zpracování a interpretaci zájmových dotazníků v rámci vlastní odborné kompetence a analýzy preferencí v oblasti volby povolání žáků,*
  - *individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství v této oblasti (ve spolupráci s třídním učitelem),*
  - *poradenství zákonným zástupcům s ohledem na očekávání a předpoklady žáků (ve spolupráci s třídním učitelem),*
  - *spolupráce se školskými poradenskými zařízeními (poradna, centrum) a středisky výchovné péče při zajišťování poradenských služeb přesahujících kompetence školy,*
  - *zajišťování skupinových návštěv žáků školy v informačních poradenských střediscích úřadů práce a poskytování informací žákům a zákonným zástupcům o možnosti individuálního využití informačních služeb těchto středisek.*
- *Vyhledávání a orientační šetření žáků, jejichž vývoj a vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost a příprava návrhů na další péči o tyto žáky.*

- *Zajišťování nebo zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb (vstupní a průběžné) a intervenčních činností pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.*
- *Příprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole, koordinace poskytování poradenských služeb těmto žákům školou a školskými poradenskými zařízeními a koordinace vzdělávacích opatření u těchto žáků.*
- *Poskytování služeb kariérového poradenství žákům/cizincům se zřetelem k jejich speciálním vzdělávacím potřebám.*

Metodické a informační činnosti

- *Zprostředkování nových metod pedagogické diagnostiky a intervence.*
- *Metodická pomoc pedagogickým pracovníkům školy v otázkách kariérového rozhodování žáků, integrace, individuálních vzdělávacích plánů, práce s nadanými žáky apod.*
- *Předávání odborných informací z oblasti kariérového poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagogickým pracovníkům školy.*
- *Poskytování informací o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, o jejich zaměření, kompetencích a o možnostech využívání jejich služeb žákům a jejich zákonným zástupcům.*
- *Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči dalších poradenských zařízení a jejich zajištění v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.*
- *Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti výchovného poradce, navržená a realizovaná opatření." (Příloha č. 3 k Vyhlášce 72/2005 Sb.)*

Náplň činnosti výchovného poradce je napsaná obecně a je velmi rozsáhlá, skutečné pracovní povinnosti výchovných poradců by měly být upravovány souhlasně s potřebami jednotlivých škol v souladu s legislativou. Pracovní povinnosti výchovných poradců jsou dány legislativou, počtem žáků školy a personálním složením školního poradenského pracoviště.

V rámci kariérového poradenství poskytují výchovní poradci informace a potřebnou administrativní podporu žákům a rodičům. Měli by sledovat platnou legislativu, aktuální termíny vztahující se k volbě střední školy (dny otevřených dveří, termíny talentových zkoušek apod.). Zvláštní pozornost by měli věnovat žákům se SVP nejen být nápomocni při

výběru školy, ale také předat informace o případné možnosti zohlednění žáků při přijímacím řízení.

Další oblastí, na kterou se výchovní poradci zaměřují, je výchova a vzdělávání žáků se SVP, jeho hlavní náplní je zprostředkování diagnostiky a její koordinace, evidence zpráv z vyšetření a následná pomoc při přípravě IVP, je-li to zapotřebí. Důležitou součástí školní praxe je efektivní předávání informací. Výchovní poradce je informován a shromažďuje kopie zpráv ze školských poradenských zařízení, je na něm, aby sdílel společně s třídním učitelem jejich závěrečné a metodických, výchovních, vzdělávacích doporučení s ostatními pedagogy (Knotová a kol. 2014).

V metodickém pokynu MSMT 7502/2015 se dále uvádí, že by měl zároveň výchovní poradce či jiný pracovník školního poradenského pracoviště (školní speciální pedagog) pomoci vedení školy se zpracováním pedagogicko-organizačního návrhu k zajištění podpůrného opatření v podobě pracovní pozice asistenta pedagoga, dále se může podílet na metodickém a podpůrném vedení pedagogů, kteří mají ve třídě asistenta, a také asistentů pedagoga.

2.1 Speciální pedagog

Školní speciální pedagog poskytuje odborné poradenské služby týkající se vzdělávání dětí se zdravotním postižením, sociálním znevýhodněním (Knotová a kol. 2014). Pracovní náplň a povinnosti jsou upraveny ve vyhlášce 116/2011 Sb.⁴

„Depistážní činnosti

Vyhledávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich zařazení do speciálně pedagogické péče.

Diagnostické a intervenční činnosti (péče o žáka/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami)

- *Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb žáka (shromažďování údajů o žákovi, včetně anamnézy osobní a rodinné), analýza získaných údajů a jejich vyhodnocení.*
- *Vytýčení hlavních problémů žáka, stanovení individuálního plánu podpory v rámci školy a mimo ni (druh, rozsah, frekvenci, trvání intervenčních činností).*
- *Realizace intervenčních činností, tj.:*

---

⁴ Novela vyhlášky 72/2005

- provádění, eventuálně zajištění krátkodobé i dlouhodobé individuální práce se žákem (speciálně pedagogické vzdělávací činnosti, činnosti reedukační, kompenzační, stimulační),
- provádění, eventuálně zajištění speciálně pedagogické vzdělávací činnosti, činností reedukačních, kompenzačních, stimulačních se skupinou žáků,
- participace na vytvoření individuálního vzdělávacího plánu (v kooperaci s třídním učitelem, učitelem odborného předmětu, s vedením školy, se zákonnými zástupci žáka, se žákem a s ostatními partnery podpůrného týmu uvnitř i vně školy),
- průběžné vyhodnocování účinnosti navržených opatření, dle potřeby navržení a realizace úprav,
- úpravy školního prostředí, zajištění speciálních pomůcek a didaktických materiálů,
- zabezpečení průběžné komunikace a kontaktů s rodinou žáka (se zákonným zástupcem),
- speciálně pedagogické poradenské intervence a služby pro žáky, zákonné zástupce a pedagogické pracovníky školy,
- participace na kariérovém poradenství - volba vzdělávací cesty žáka - individuální provázení žáka,
- konzultace s pracovníky dalších poradenských zařízení.

Metodické a koordinační činnosti

- Příprava a průběžná úprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole - koordinace speciálně pedagogických poradenských služeb na škole.
- Kooperace se školskými poradenskými zařízeními a s dalšími institucemi a odbornými pracovníky ve prospěch žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Participace na vytváření školních vzdělávacích programů a individuálních vzdělávacích plánů s cílem rozšíření služeb a zkvalitnění péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Metodické činnosti pro pedagogické pracovníky školy - specifika výuky a možnosti žáků dle druhu a stupně zdravotního postižení, návrhy metod a forem práce se žáky - jejich zavádění do výuky, instruktáže využívání speciálních pomůcek a didaktických materiálů.
- Koordinace a metodické vedení asistentů pedagoga ve škole.“

Speciální pedagog má odborně vést a rozvíjet znalosti z oboru speciální pedagogiky ostatních kantorů.

Úkolem školního speciálního pedagoga je vytipovávat s ostatními pedagogy žáky se SVP a zařadit je do speciálně pedagogické péče. Tento úkol je poměrně náročný a nejedná se o jednorázové sledování dětí, ale o systematickou činnost, která začíná již u zápisu do prvních tříd. Speciální pedagog při zápisu může rodičům doporučit odklad povinné školní docházky, nebo vyšetření v speciálně pedagogickém centru (SPC) či další odborné konzultace, zároveň si může povšimnout nebo řešit s rodiči speciální vzdělávací potřeby dětí.

Pokud se ve škole vzdělává žák se SVP, speciální pedagog analyzuje získané informace a vyhodnocuje je. Pomáhá vypracovat IVP (konzultuje s třídním učitelem IVP), sleduje účinnost podpůrných opatření. To znamená, že také sleduje, jak ve třídě funguje asistent pedagoga, měl by vyhodnocovat, jakou míru podpory má žák se SVP poskytnout v jakých předmětech a činnostech apod. (Knotová a kol., 2014).

Důležitou součástí práce školního speciálního pedagoga je schopnost týmové práce s třídními učiteli. Speciální pedagog by měl učitelům a asistentům pedagoga předávat nejen své znalosti, ale pomoci jim se na žáka se SVP dívat jinak než na ostatní žáky ve třídě, chápat jeho „zvláštnosti“ a potřeby. Úkolem speciálního pedagoga je společně s učitelem a asistentem pedagoga nastavit výukový proces a míru podpory přiměřenou potřebám žáka se SVP (Zilcher a kol., 2015). Není cílem inkluze, aby asistent pedagoga pomáhal žákovi se SVP se vším a vše měl takzvaně „naservírované na stříbrném podnose“, tímto postojem, se žák do jisté míry stává závislým na asistentovi pedagoga a zhoršuje se jeho schopnost samostatné práce a samostatnost myšlení (Sharples, Webster, Blatchford, 2015). Přiměřeně nastavená forma podpory je důležitá pro rozvoj žáka, zdravé fungování třídy a dobrou spolupráci všech aktérů inkluze. Míra podpory se v průběhu školní docházky mění, jedná se o dynamický proces, proto je důležité, aby se speciální pedagog pravidelně scházel jak s třídním učitelem, tak s asistentem a společně řešili nastalé situace a vyhodnocovali dosavadní působení a nastavení podpůrných opatření.

2.2 Třídní učitel

Třídní učitel má nezastupitelnou úlohu v prostředí základní školy, je to pedagog, který přichází do styku s dětmi na prvním stupni nejčastěji, má možnost je poznat, pochopit a rozpoznat jejich potřeby, zároveň vytváří ve škole bezpečné a přátelské prostředí. Návrhy na

další speciální vyšetření ve školských poradenských zařízeních by měli přicházet od něj. Zároveň je nositelem určitých dat o dětech, v rámci konzultací s ostatními pedagogy (speciálním pedagogem, výchovným poradcem) může předávat i osobní postřehy o chování žáka, jeho schopnostech a možnostech. Zároveň by měl mít dobré komunikační dovednosti, jelikož je to on, který komunikuje se zákonnými zástupci, řeší pedagogické či výchovné problémy žáků. Nároky na profesní kompetence třídních učitelů jsou vysoké, měl by být zkušený pedagog, má mít schopnosti diagnostické, komunikační, organizační, poradenské a konzultační, v neposlední řadě mít schopnost sebereflexe (Opekálová 2010). K těmto všem požadavkům přistupuje ještě schopnost pracovat formou tandemové výuky s asistentem, být jeho nadřízeným a mít metodické schopnosti vedení. Kvalitní spolupráce s asistentem pedagoga je důležitá pro dobré fungování třídního kolektivu a inkluzi žáka.

V Metodice práce asistenta pedagoga - spolupráce s učitelem je uvedeno desatero pro dobrou spolupráci:

- Pozitivní postoj učitele i asistenta pedagoga k inkluzi žáků se SVP.
- Pedagog vnímá asistenta pedagoga jako potřebného a uvědomuje se jeho důležitost při vzdělávání žáků se SVP.
- Role a kompetence asistenta jsou vymezeny a řešeny v trojúhelníku vedení školy – učitel - asistent.
- Pravidelné týdenní konzultace a plánování výuky.
- Profesionální a partnerský vztah obou pracovníků.
- Potřeba potlačení prvotních obav a nejistoty učitelů z přítomnosti dospělé osoby ve výuce.
- Další vzdělávání pedagoga v oblasti SVP žáka.
- Pedagog by měl zvolit správnou míru zapojení asistenta pedagoga do dění ve třídě.
- Asistent pedagoga by se měl podílet na hodnocení žáka. (Horáčková, 2015)

2.3 Vedení školy

Vedení školy (ředitel a jeho zástupce) by mělo ve škole vybudovat vhodné pracovní prostředí. Jejich úkolem je vytvořit společně s dalšími pedagogickými pracovníky (výchovný poradce, speciální pedagog, psycholog, metodik prevence atd.) koncepci školy, zavádět nové edukační činnosti a postupně do nich zapojovat všechny pracovníky školy (Lechta, 2010). V inkluzivně nastavené škole je běžné či naprosto přirozené společné vzdělávání intaktních dětí a žáků se SVP.

V případě, že ředitel školy na základě doporučení ŠPZ se rozhodne zřídit pracovní pozici asistenta pedagoga, musí zajistit administrativní náležitosti potřebné k vytvoření tohoto místa. Další podstatnou záležitostí je si uvědomit a ujasnit, jak asistent pedagoga bude působit na škole. Zda bude přítomen pouze v jedné třídě, nebo pokud se ve škole vzdělává více žáků se SVP, u kterých je doporučen asistent pedagoga, zda bude ve více třídách. Dále musí stanovit míru přímé pedagogické práce asistenta pedagoga v rozsahu 20-40 hodin. Při této činnosti je důležité, aby se zohlednila potřeba pravidelného plánování výuky, společného hodnocení žáků, ale i pedagogické činnosti asistenta ve třídě a potřeba metodického vedení asistenta. Vedení školy také zpracovává pracovní náplň asistenta pedagoga, definuje jeho kompetence, doporučuje další vzdělávání. (Metodické doporučení MSMT-7502/2015)

2.4 Ostatní školní poradenští pracovníci

V běžné základní škole mohou působit ještě další poradenští pracovníci, kteří se podílejí na řešení problémů či nastavení příznivého klimatu ve škole pro žáky se SVP, jedná se o školního psychologa a školního metodika prevence.

Školním metodikem prevence může být jmenován jakýkoli učitel kvalifikovaný pro výkon této funkce, jeho působení ve škole je zaměřeno na primární prevenci rizikového chování (agrese, šikana, násilí, záškoláctví, závislostní chování, rizikové sporty, poruchy příjmu potravy, sexuální rizikové chování apod.). Kompetence metodika prevence a jeho funkce ve třídě je blíže specifikovaná a vydefinovaná v Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28.

Zaměstnávat ve škole **psychologa** nepatří mezi samozřejmost v běžné základní škole. Pokud vedení školy k takovému kroku přistoupí, mělo by s tímto rozhodnutím obeznámit celý pedagogický tým a mělo by sdělit své důvody pro přijetí psychologa a tím rozptýlit obavy pedagogů ze zasahování psychologa do vyučovacího procesu. Pedagogičtí pracovníci by měli být seznámeni s úlohou školního psychologa, pracovní náplní, jeho kompetencemi, etickými zásadami tak, aby jeho funkce byla příznivě přijata a přinesla posílení poradenského týmu a inkluzivního prostředí ve škole. Učitelé by rovněž měli vědět, s jakými zakázkami se na školního psychologa mohou obracet (práce se třídou, s jednotlivcem, podílení se na řešení obtížných situací ve třídě apod.) (Knotová a kol 2014). Školní psycholog nemůže provádět diagnostiku žáků, je jednou ze složek organizačního zabezpečení pro zavádění podpůrných opatření ve škole. Napomáhá vytvořit zdravé třídní a školní klima, vytváří podmínky pro

týmovou spoluprací, je přítomen při zápisu dětí do první třídy, dále koordinuje preventivní programy ve škole, poskytuje individuální konzultace, krizovou intervenci a koordinuje poskytování poradenských služeb ve škole. Poskytuje pedagogům metodické vedení, konzultace, v neposlední řadě komunikuje a konzultuje potřebné záležitosti s rodiči. (Michalík, Baslerová, Felcmanová 2015)

3 Didaktické prostředky

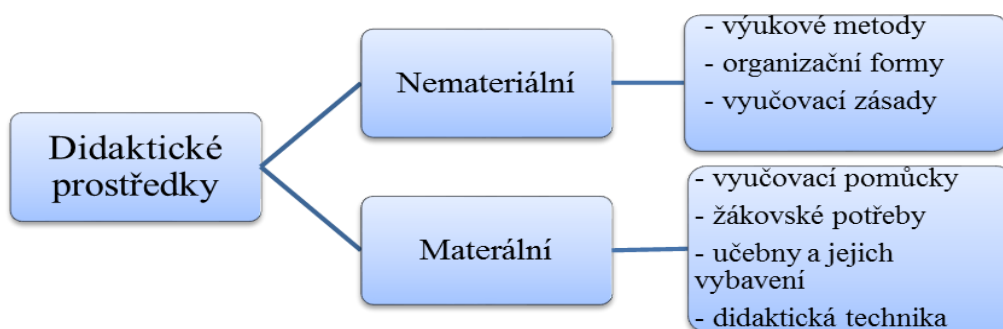
Kapitola je zaměřena na základní výukové metody, formy a pomůcky, které jsou běžně používány na prvním stupni základní školy. Cílem kapitoly není se dopodrobna zabývat didaktickými otázkami, ale pouze umožnit náhled do problematiky, která navazuje na jeden ze zkoumaných jevů v praktické části. V textu budou vysvětleny základní termíny spojené s výukou a dále zde nalezneme výčet a stručnou charakteristiku jednotlivých výukových forem, metod a pomůcek.

Didaktické prostředky lze chápat jako předměty a jevy sloužící k dosažení výchovně-vzdělávacích cílů (Zormanova, 2014), (Maňák, Švec, 2003). Patří sem všechny prostředky, a to jak materiální (mapy, tabule, knihy, hry, názorné pomůcky atd.), tak nemateriální (organizační formy výuky, metody výuky).

Výběr a pestrost výukových metod a forem je důležitá pro efektivní výuku a lepší a snadnější pochopení probíraného učiva, vícesmyslový přístup usnadňuje dětem se specifickými vzdělávacími potřebami lepší osvojení učiva. Vhodně zvolené metody, styly a pomůcky výuky sehrávají ve výuce žáků se zvýšenou mírou podpory stěžejní úlohu stejně jako vzájemná kooperace a komunikace pedagogických pracovníků (učitele a asistenta pedagoga). Podle Doubravy (2015) mohou vhodně zvolené metody výuky (alternativní či tradiční) podpořit inkluzi ve škole.

Podle Rambouska (2014) mají didaktické prostředky polyfunkční charakter a k dosažení jednoho výukového cíle lze použít různých didaktických prostředků tak, aby tvořily multimediální systém. Dále uvádí, že vhodně zvolenými didaktickými prostředky a jejich kombinací učitel žáka motivuje, stimuluje a zároveň řídí a kontroluje výuku tak, aby byly dosaženy dané cíle.

Obr. č. 2. Dělení didaktických prostředků dle Geswinder a kol. (1995)

3.1 Vymezení základních pojmů

Vzdělání můžeme definovat jako proces osvojování nových dovedností, vědomostí, poznatků a návyků, zároveň se jedná o proces socializace jedince, kdy dochází k formování jeho názorů a postojů (Zormanová, 2014).

Inkluzivní pedagogika je chápána jako otevřená, individualizovaná a na individuální schopnosti dítěte orientovaná podoba učebního procesu, kde jsou akcentovány potřeby dítěte (Hájková, Strnadová, 2010).

Výuka je základní formou vzdělávacích procesů, která se uskutečňuje ve škole mezi učitelem a žákem ve stanovených intervalech, týká se konkrétního učebního obsahu a probíhá ve specifickém prostředí. Probíhá na základě vzájemné komunikace a interakce aktérů vzdělávání (Zormanová, 2014).

Vyučovací proces je druh činnosti, do které vstupují učitel, žák a učivo, která směřuje k určitým výchovně-vzdělávacím cílům. Vyučovací proces má své důležité prvky:

- cíl,
- obsah učiva,
- součinnost žáka a učitele,
- metody, formy a didaktické prostředky,
- podmínky, za nichž se vyučovací proces uskutečňuje (Skalková, 2007).

3.2 Výukové metody

Slovo metoda je odvozeno od řeckého slova methodos, což znamená cestu. Výuková metoda je jednou ze základních didaktických kategorií, lze jí chápat jako specifické uspořádání činností učitele i žáka, které vedou k danému cíli. Výuková metoda není jen nástroj v rukou učitele, ale je spojnicí a vzájemnou interakcí mezi žákem a pedagogem nebo pedagogy (Červenková, 2013).

Výukové metody ve vyučovací hodině nepůsobí samostatně, ale v součinnosti s ostatními činiteli, kteří ji ovlivňují. Každá výuková metoda má své znaky, kritéria a funkci.

Znaky výukových metod:

- informačně nosné,
- rozvíjení poznávacích procesů,

- racionální a emoční působivosti,
- respektuje systém věd a poznávání,
- výchovné,
- přirozenosti ve svém průběhu a důsledku,
- použitelnosti v praxi,
- přiměřenosti k žákům a učitel;
- didakticky ekonomická a hygienická (Červenková, 2013).

3.2.1 Klasifikace výukových metod

V literatuře se můžeme setkat s různými klasifikacemi, například klasifikací podle Mojžíška⁵, Lerner⁶. I přes veškerou snahu neexistuje v moderní didaktice kategorizace výukových metod, která by je vystihla v jejich šíři, ale jedná se o dílčí klasifikace, které na metody výuky nahlíží z určitého pohledu (Vališová, Kasíková, 2011).

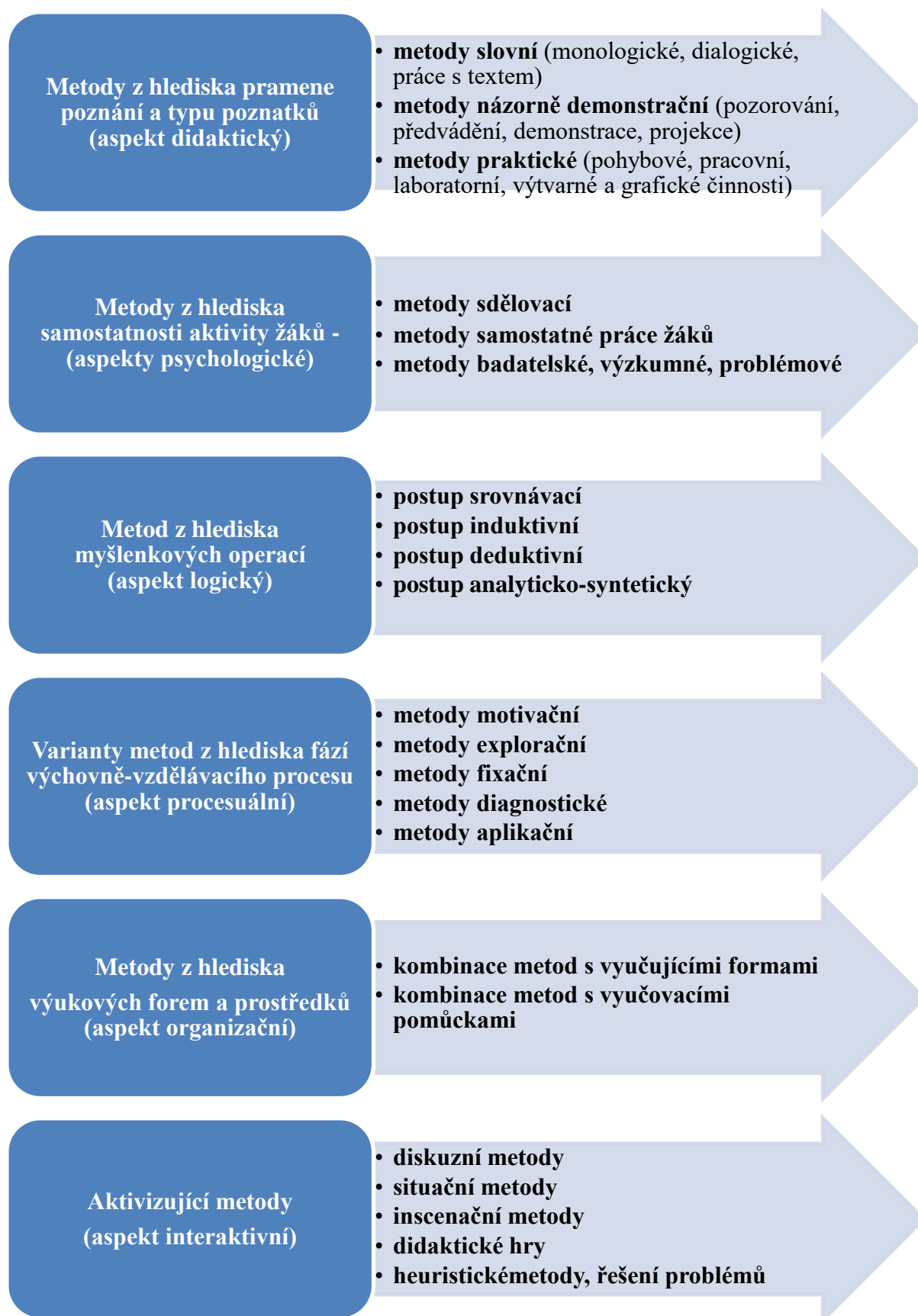
Nejčastěji se používá klasifikace podle Maňáka, jak uvádí Skalková (2007), Zormanová (2014). Jedná se o nejkompexnější členění výukových metod a je realizováno z různých hledisek (Červenková, 2013).

---

⁵ L. Mojžíšek v publikaci *Vyučovací metody* (1988) rozdělil metody do čtyř základních kategorií: metody motivační, metody explorační, metody fixační, metody diagnostické.

⁶ I. J. Lehner rozdělil metody dle poznávacích činností žáka na: informačně receptivní, reproduktivní, problémové, heuristické a výzkumné.

Obr. č. 3. Členění výukových metod podle Maňáka

3.2.2 Charakteristika vybraných výukových metod

Ve vyučování nejsou používány metody samostatně, ale souběžně, mnohdy se střídají. Jejich výběr by neměl být náhodný, ale promyšlený. Výběr vyučovacích metod je ovlivněn typem školy, druhem předmětu, prostředím, organizační formou, schopnostmi žáků (Vališová, Kasíková, 2011). Organizační forma a schopnosti žáků mohou být ovlivněny přítomností druhého pedagogického pracovníka ve třídě a žákem vyžadujícím zvýšenou míru podpory. Pedagog při sestavování výuky a vybírání vhodných metod bere v úvahu i tyto faktory, které ovlivňují nejen jeho, ale i žáky a samotnou výuku.

Metody slovní

Řadíme je mezi nejčastěji používané výukové metody. Slovo mluvené nebo psané je jedním z nejdůležitějších nástrojů poznání a myšlení. Slovní metody jednak vystupují samostatně, ale zároveň doprovázejí všechny ostatní metody založené na pozorování, demonstraci, skupinových i samostatných činnostech žáků. Mezi slovní metody řadíme:

- monologické metody (učitel sám vykládá látku, jedná se zejména o výklady, přednášky, vysvětlení, vyprávění),
- dialogické metody (dochází při nich k vzájemnému dialogu a výměně myšlenek mezi žáky a učitelem a mezi žáky navzájem, patří sem metody dialogu, diskuse, rozhovoru, panelové diskuse, brainstormingu, mapování myslí),
- metody písemných prací a práce s textem.

Při použití slovních metod, především monologických, by měl pedagog věnovat pozornost svému slovnímu projevu tak, aby jeho řeč byla srozumitelná, jasná, výrazná. Učitel by měl také volit přiměřené tempo, aby vysvětlované či probírané učivo bylo pro žáky snadno uchopitelné (Skalková, 2007).

Učitel při použití slovních metod se nejen snaží vysvětlit látku, ale zároveň sleduje výslovnost žáků, pomáhá jim vyjádřit se a pochopit složitější neznámé pojmy apod.

Metody názorně demonstrační

Metody názorně demonstrační působí na smyslové orgány žáků a jsou založeny na přímém styku žáka s pozorovanou skutečností (látkou). Cílem metody je žákům přiblížit učivo, zároveň konkretizovat abstraktní pojmy, rozšířit, představivost a pozorovací schopnosti. Velmi často bývají například spojeny se slovními metodami (Vališová, Kasíková, 2011).

V rámci metody můžeme použít různé druhy pomůcek a probírané učivo lze různým způsobem znázornit a demonstrovat.

Pedagog v rámci hodiny může předvádět či demonstrovat:

- reálné předměty a jevy,
- realistické zobrazování skutečných předmětů a jevů,
- cíleně pozměněné zobrazení předmětů a jevů,
- realitu prostřednictvím schémat, grafů, znaků, symbolů, abstraktních modelů apod. (Maňák, 2003).

Učitel při demonstraci používá nejrůznější výukové pomůcky. Jedná se především o:

- skutečné předměty,
- modely jak statické, tak dynamické,
- zobrazení jedná se o obrazy, filmy, videa, symbolické zobrazení, zvukové pomůcky, jako jsou nástroje, zvukové přehrávače,
- dotykové pomůcky reliéfové mapy, mapy, slepecké písmo,
- literární pomůcky,
- počítače,
- přístroje (Zormanová, 2014).

Metody praktické

Metody praktické bývají také nazývány jako metody dovednostně-praktické (Zormanová, 2014) nebo metody praktických činností žáků (Skalková, 2007). Jedná se o metody zaměřené na vlastní činnost a manipulaci s předměty samotnými žáky. Řadíme sem především:

- didaktické montážní a demontážní práce (práce se stavebnicovým typem pomůcek, modelů, technických zařízení),
- laboratorní práce (samostatné experimenty, manipulace s předměty apod.),
- praktické pracovní činnosti (práce s papírem, dřevem, textilem, nástroji, měřicími pomůckami apod.).

Tyto metody bývají často spojeny se slovními metodami, jelikož při tomto druhu vyučovacích metod je velmi důležitá instruktáž žáků. Ve výuce je velmi zásadní střídání teoretického poznání s praktickými činnostmi, které vede k lepšímu pochopení dané látky, samostatnému myšlení, kooperaci žáků ve skupině, rozvoji komunikace apod.

Aktivizační výukové metody

Zormanová (2014) je označuje jako inovativní výukové metody, pro které je charakteristická výměna role mezi žákem a učitelem. Žák je ve výuce aktivnější, vyhledává si sám informace,

aktivně spolupracuje s ostatními, učí se kooperace, rozvíjí své komunikační dovednosti. Mezi aktivizační výukové metody řadíme:

- Diskusní metody, které pomáhají žákům naučit se formulovat své názory, myšlenky, zkušenosti, argumenty opřít o důkazy. Brát názor druhého jako podnět pro diskusi a snažit se ho pochopit, respektovat. Pro žáky je tato metoda motivační, ale musí se řídit pravidly. Diskuse může být spojena s přednáškou (výkladem). Rozeznáváme řetězovou diskusi, panelovou diskusi, diskusi na základě referátu či sympozium.
- Situační metody, při kterých se žáci učí řešit konkrétní situaci, navrhují postupy jejího řešení. V rámci výuky se může jednat o rozbor situace, řešení konfliktních situací, řešení incidentu (Skalková, 2007).
- Metody inscenační, při kterých dochází k sehrání konkrétní situace. Pomáhá žákům najít její řešení, podívat se na situaci z jiné perspektivy, vcítit se do jiných osob, naučit se kompromisu. Inscenace může být strukturovaná, nestrukturovaná, mnohostranná (Zormanová, 2014).
- Didaktické hry mají za cíl fixaci učiva. Žáci si jejím prostřednictvím snáze zapamatovávají učivo, probouzí se u nich zájem o učení a aktivizuje je, zároveň se při nich učí respektovat pravidla. Dále rozvíjí kooperaci, soutěživost, tvořivost. Didaktické hry lze dále dělit na interakční, simulační, scénické.
- Metody heuristické (metody řešení problému), mají za cíl podnítit žáky k objevování, zkoumání a hledání. V rámci heuristických metod výuky, učitel žákům poznatky nesděljuje, ale nechává je, aby si je vyhledali a učili se cestou samostatného objevování, učitel jejich aktivitu usměrňuje a vede. Tato metoda je poměrně časově náročná. Problémová výuka je založena na zjišťování skutečnosti formou pokus omyl. Problém, před který je postaven, by měl vyřešit aktivním zkoumáním a učitel jeho výzkum podněcuje, často tato metoda bývá spojena s otázkou proč (Maňák, Švec, 2003).

3.3 Formy výuky

Jedná se o organizační uspořádání podmínek, ve kterých dochází k vyučovacímu procesu. Při volbě formy výuky musí mít pedagog na mysli cíl výuky, počet žáků ve třídě, přítomnost dalšího pedagogického pracovníka a reálné možnosti (Lukášová, 2010). Volba formy výuky je propojena a do značné míry závisí na volbě vyučovací metody. Zároveň má souvislost s institucionalizací výuky jako takové. Jak uvádí Vališová, Kasíková (2011), jednotná klasifikace pro organizační formy výuky není vytvořena, lze na ni nahlížet ze tří základních pohledů, z hlediska způsobu řízení učební činností a časového a prostorového.

Mezi formy výuky členěné z hlediska řízení řadíme:

- frontální,
- individuální a individualizovanou,
- skupinovou a kooperativní,
- projektovou,
- týmovou.

Z hlediska časového můžeme formy výuky dělit na:

- vyučovací jednotku,
- zkrácenou vyučovací jednotku,
- dvouhodinovou výukovou jednotku,
- vysokoškolské lekce, semináře,
- speciální kurzy apod.

Výuka může probíhat v různém prostředí:

- ve třídě,
- v odborné učebně,
- v dílnách,
- v laboratořích,
- mimo školní budovu (v rámci exkurze, muzeu atd.) (Zormanová, 2014).

V průběhu vyučovací hodiny může pedagog využít různých organizačních forem výuky - od frontální přes individuální, skupinovou až po samostatnou práci.

Frontální výuka patří mezi nejčastěji používanou formu výuky, kdy učitel vede výuku s celou třídou, především formou výkladu nebo řízenou diskusí. Tento styl výuky podle

Čapka (2015) nepodporuje rovnou komunikaci mezi žákem a učitelem, neumožňuje individuální práci. Výklad bývá veden pro všechny žáky, což může být výhoda podle Skalkové (2007), jelikož se žáci tak učí vnímat souvislý výklad. Tento argument vnímá Čapek (2015) jako nevýhodu, jelikož při této formě hodiny děti pasivně sedí a poslouchají výklad, což může vést k tomu, že se slabší žáci v něm ztrácejí a talentovaní se nudí. Žák dostává možnost vyjádřit se v rámci řízného rozhovoru nebo při zkoušení. Podle Doubravy (2015) bývá dnes frontální výuka často kritizována, ale i přes to jde v určitých případech o nejefektivnější formu výuky.

Individuální forma výuky je řazena mezi intenzivní, jelikož při ní učitel pracuje s jednotlivcem v rámci skupiny nebo s malou skupinou. Používá se hlavně při výuce cizích jazyků. Individuální forma výuky může probíhat formou samostatné práce, kdy se žák zapojuje do vyučování a realizuje své nápady, spoléhá na vlastní vědomosti a dovednosti, volí si vlastní tempo práce. Zároveň se ale v rámci samostatné individuální práce nerozvíjí kooperace, komunikace, sociální vztahy mezi žáky (Maňák, Švec, 2003).

Individualizovaná forma ve výuce se uskutečňuje při frontálním výuce, ale bere v potaz rozdíly žáků a zdůrazňuje individuální přístup k žákům. Významnou úlohu a myšlenkovou oporu této formy výuky v české didaktice byl Daltonský plán a Winnetská soustava (Skalková, 2007). Individualizovaná výuka je podle Vališové, Kasíkové (2011) velmi náročná pro pedagoga a předpokládá, že zná jednotlivé výkonnostní a učební limity žáků a sleduje jejich vývoj. V rámci této formy výuky vzrůstá význam didaktické diagnostiky tak, aby byla výuka přizpůsobena možnostem jednotlivých žáků.

Skupinová forma výuky se uskutečňuje v malých skupinách tři až pět žáků, před které je postaven problém, jenž má společně vyřešit. Tato forma výuky v žácích nejnadhěji probouzí chuť řešit daný problém a také ho vyřešit. Do práce se zároveň zapojí více žáků, učí se samostatnosti, organizovat si práci, komunikovat mezi sebou, jsou spontánní. Pedagog zde má úlohu rádce a pomocníka a zároveň se může věnovat slabší skupině. Nevýhodou této formy práce je, že se ve skupině mohou objevit tahouni a ti, co se vezou. Skupiny jsou hlučné, žáci si neumí organizovat práci a mohou odbíhat od tématu. Skupinová práce je velmi náročná na přípravu (Zormanová, 2014).

Při **kooperativní formě výuky** se žáci učí toleranci, vzájemnému pochopení, respektování cizích myšlenek a názorů, sebehodnocení a hodnocení druhých. V rámci výuky nejde o soutěžení, ale o vzájemnou spolupráci celé skupiny a pochopení, že úspěch jednotlivce je

zároveň úspěchem celé skupiny a všichni mají se vzájemné činnosti prospěch, své výsledky a poznatky sdílí a navzájem se podporují (Skalková, 2007).

Projektová výuka nebo jak jí nazývají Maňák, Švec (2003) učení v projektech má za cíl komplexněji uchopit a pochopit daný problém. Žáci při této formě řeší úkol spojený s realitou (např. vyváří průvodce městem). Do realizace projektové výuky mohou být zapojeni rodiče nebo odborníci. Podle Čapka (2015) projektová výuka vede k osobitému výtvaru, podporuje kreativní myšlení, spolupráci, žáci při ní přebírají zodpovědnost za splnění úkolu, využívají při řešení problému znalosti z více předmětů (mezipředmětové vztahy), projekt a jeho řešení je spjat s realitou, žáci si sami mohou volit, jak budou úkol plnit.

Týmová výuka je poměrně novou organizační formou výuky a českém školství poměrně málo používanou (Zormanová, 2014). Jedná se o týmovou spolupráci učitelů ve výuce, kteří společně výuku plánují, realizují a hodnotí. Pedagogický tým může být složen z učitelů stejného předmětu nebo různých předmětů nebo všeoborový tým. Výuka v týmu je zaměřena horizontálně (výuka paralelních tříd), vertikálně (výuka různých ročníků). V rámci týmové výuky mají učitelé svou roli a odpovědnost (shodnou nebo doplňující podpůrnou).

Ve výroční zprávě České školní inspekce bylo uvedeno, že v hodnocených školách pedagogové upřednostňovali frontální výuku z 80 % před samostatnou prací (63 %) a skupinovou činností (57 %). Ale oproti minulému roku byla frontální výuka zařazena méně a to o 12 %. Dále bylo uvedeno, že chybí dostatečné zařazení kooperativní formy výuky a začlenění názorně demonstračních metod (Doubrava, 2016). Dále z výzkumu TALIS 2013 (Teaching and Learning International Survey) vyplývá, že je čeští učitelé, méně zařazují do své výuky týmovou formu, než je mezinárodní průměr (Kašpárková a kol., 2014).

3.4 Materiální didaktické prostředky

Předměty materiální povahy, sloužící k didaktickým účelům, společně s metodami, obsahem a formami výuky přispívají k naplnění výchovně-vzdělávacího cíle. Řadíme sem materiálně technické předměty, které mají užší vztah k metodám, formám výuky. Působí polyfunkčně tak, aby prostřednictvím jejich vzájemného působení žák snadněji pochopil a osvojil si probíranou látku (Rambousek 2014).

Rambousek (2014) člení materiální didaktické prostředky do 6 skupin:

- učební pomůcky,
- metodické pomůcky,
- zařízení,
- didaktická technika,
- školní potřeby,
- výukové prostory a prostředí.

Materiálně didaktické pomůcky lze podle Rambouska (2014) dále lépe charakterizovat podle:

- jeho obsahu, struktury a vnitřních vztahů,
- jeho pozice a vnějších vztahů,
- funkcí, které ve vyučovacím procesu plní.

Přehled materiálně technických prostředků dle Krejčí (1993):

- učební pomůcky pro žáka a pro učitele,
- technika ve výuce (auditivní, vizuální a audiovizuální technika; výukové prostory a jejich vybavení; stavby a jejich architektonické uspořádání).

Učební pomůcky

Učební pomůcky řadíme mezi materiální didaktické prostředky. Slouží pedagogům k přiblížení učiva, znázornění daného problému nebo k demonstraci praktického využití probíraného jevu. Cílem je usnadnit proces učení, osvojování vědomostí, jejich zafixování a propojení s reálným životem. V současné době je na trhu velké množství výukových pomůcek a pedagog musí volit, jaké využije. Při této volbě by měl zohlednit výchovně-vzdělávací cíl, věk žáků, jejich vědomosti, schopnosti a v neposlední řadě podmínky výuky (Čapek, 2015). Rozdíl mezi učebními pomůckami a ostatními kategoriemi materiálně

didaktických prostředků je podle Rambouska (2014) v těsném sepětí s výukou. „Pro žáka je pomůcka pramenem dvou typů informací, obsahových a interpretačních.“ (Rambousek, 2014, s. 14) Samotné používání pomůcek, bez pedagogického slovního doprovodu a vysvětlení, nemá pro žáky takový vyučovací efekt. U učebních pomůcek je důležitá jejich pedagogizace, úprava předmětu pro vzdělávací účely. Pedagog svým výkladem upozorní žáky, jakých vlastností a informací si mají u pomůcky všimnout a zapamatovat si.

Hlavní druhy a typy učebních pomůcek dle Rambouska (2014):

- originální předměty a reálné skutečnosti (přírodniny, výrobky a výtvořky, jevy a děje, zvuky),
- zobrazení a znázornění (modely, zobrazení, zvukové záznamy),
- textové pomůcky tištěné nebo digitální (učebnice, pracovní materiály, doplňková literatura, informační zdroje),
- pořady a programy (výukové filmy, informační programy, tutorské programy apod.),
- speciální pomůcky (stavebnice, experimentální soupravy atd.).

Čapek (2015) se zaměřuje na učební pomůcky, které se využívají méně, ale mají význam z hlediska sociální interakce, různorodosti využití. Žáky motivují a jsou pro ně nevěšdní. Jedná se o práci s deskovými hrami, jež mohou nabídnout protipól počítačovým programům, práce s karikaturou a její výklad, práce s fotografií, s komiksem, hudbou, plakátem, poštovní známkou apod.

Členění materiálně-didaktických prostředků podle Kahlhouse, Obsta, 2005 (in. Zormanová, 2014) je podobné jako od Rambouska (2014):

- originální předměty a reálné skutečnosti (přírodniny, výtvořky, výrobky),
- zobrazení předmětů a skutečností (modely, školní obrazy a mapy atd.),
- textové pomůcky (učebnice, pracovní materiály, doplňková a pomocná literatura),
- programy a pořady prezentované didaktickou technikou,
- speciální pomůcky) hudební nástroje, magnetofony, CD, pomůcky pro tělesnou výchovu, experimentální soustavy).

Metodické pomůcky

Metodické pomůcky jsou určeny učitelům pro výkon jeho pracovní pozice a funkce. Lze sem zařadit příručky, metodické portály, odbornou literaturu z oblasti pedagogovy specializace, zákonné normy, legislativu, odborná diskusní fóra, odborné časopisy, sborníky z konferencí,

výzkumy apod. Metodické materiály slouží pedagogovi nejen v oblasti obsahu výuky, ale také formy, použití vhodných metod, inkluzi a způsobu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a dnes velmi aktuální spolupráce s asistentem pedagoga.

Didaktická technika

Označení pro technické zařízení využívané při výuce, jedná se o zařízení i programy. Rozčleňuje se na didaktickou techniku tradiční (diaprojektor, zpětný projektor aj.), moderní (počítač nebo tablet s didaktickým programem aj.) (Průcha, Mareš, Walterová, 2003). Materiální didaktickou techniku lze kategorizovat i podle hlediska lidského smyslu, na který působí při výuce. Rozdělujeme je na prostředky vizuální, auditivní, audiovizuální, zpětnovazebné systémy, pomocné a technické prostředky (Geschwinder a kol. 1995).

Školní potřeby

Do této skupiny patří věci, které žáci potřebují při výuce - psací potřeby, sešity apod.

Výukové prostory a prostředí.

Jedná se o vnitřní a venkovní prostory, ve kterých pobíhá výuka, jako jsou například třídy, laboratoře, dílny, přednáškové sály, výukové prostory, odpočinkové prostory, tělocvičny.

Jak je patrné z předešlého textu, pedagogové nejen na základní škole mají možnost využít rozličné didaktické prostředky s cílem přiblížit a zaujmout žáky tak, aby dosáhli svých výukových cílů. Ve Výroční zprávě 2014/2015 České školní inspekce je uvedeno, že *„převažující formou výuky byla frontální výuka (v 86,5 % hodiny), z ostatních forem výuky byla nejvíce zastoupena samostatná práce žáků (ve dvou třetinách hodin). Samostatná práce žáků, skupinová a kooperativní výuka byly častěji zastoupeny hodinách na 1. stupni. Individualizovaná forma výuky byla zaznamenána pouze v desetíně navštívených hodinách. Pozitivním trendem v základním vzdělávání bylo nižší procento frontální výuky (pokles o 3 %) a vyšší zastoupení skupinové a kooperativní výuky (nárůst o 10 %) oproti minulému školnímu roku.“* (Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2014/2015). Při volbě didaktických prostředků by měli dále kantoři zohlednit specifika žáků a přizpůsobit tomu svojí výuku, rozsah samostatné práce a domácí přípravy. Pokud je ve třídě přítomen asistent pedagoga tato skutečnost se může promítnout ve využívání tandemové výuky, individualizované formy práce, skupinové výuky apod. Ve zprávě z výzkumu TALIS 2013 je uvedeno, že čeští pedagogové v menší míře, než je mezinárodní průměr, zadávají žákům, kteří mají problémy s učivem, nebo mají rychlejší tempo jinou práci, tak aby lépe vyhověli jejich

potřebám. Zároveň v menší míře využívají skupinovou práci, při které mají žáci samostatně nalézat řešení problému. Méně se věnují projektovému vyučování, jehož dokončení trvá minimálně jeden týden a 29 % českých vyučujících nezařazuje do výuky projekty, jejichž dokončení by trvalo více než týden (Kašpárková a kol. 2014).

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Charakteristika výzkumu

S nastávajícím školním rokem 2016/2017 očekávají nejen běžné základní školy velkou změnu způsobenou inkluzivními snahami české vlády spojené s nabytím účinnosti některých ustanoveních novely školského zákona a vyhlášky 27/2006 Sb. O plánovaných změnách bylo napsáno mnoho článků, webových diskusí a také byly realizovány projekty zaměřené na inkluzivní vzdělávání. Příprava, uplatnění a faktické využití potenciálu asistentů pedagoga v českém školství je velmi aktuálním tématem, kterému je věnována poměrně velká pozornost.

Proces svého kvalitativního výzkumu jsem plánovala na základě postupných kroků, které ve své publikaci popsali Švaříček, Šed'ová a kol. (2007). Na začátku jsem si určila téma své kvalifikační práce a cíl výzkumu, dále jsem k cíli formulovala výzkumné otázky a zvolila způsob sběru dat a jejich vyhodnocení. Současně jsem uvažovala o výzkumném vzorku, jeho výběru a rozsahu.

4.1 Cíle výzkumného šetření

V rámci výzkumu jsem se snažila prozkoumat spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga na prvním stupni běžné základní školy v oblasti obce s rozšířenou působností Bruntál z pohledu pedagoga a vedení školy. Prvotním motivem byla pro mě touha porozumět úkolům a novým výzvám, které stojí před základními školami z pozice vedení školy a pedagogů. Svým pracovním zařazením se pohybuji ve školním prostředí a v rámci své práce s nimi spolupracuji. Zajímalo mě, jak pozici asistenta pedagoga vnímají učitelé, kteří s asistentem spolupracují, a jakým způsobem vedení školy nastavuje „mantinely“ vzájemné spolupráce, jak tato spolupráce vypadá z jejich pohledu a co je pro učitele a vedení školy důležité při práci s asistentem.

4.2 Výzkumný problém a otázky

Výzkumný problém

Jakým způsobem spolupracují, a jak má probíhat spolupráce asistenta pedagoga a pedagoga z pohledu pedagoga a vedení školy?

Výzkumné otázky

Jak vnímá učitel a vedení školy působení asistenta ve třídě?

Jak probíhá přímá a tzv. nepřímá pedagogická práce asistenta pedagoga s třídním učitelem?

Jak se změnila výuka pro pedagoga s příchodem asistenta do třídy?

Jaká je úloha asistenta ve třídě?

Jaké asistentovy kompetence a vlastnosti jsou důležité pro vedení školy?

Co je důležité pro vzájemnou spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga?

Jaké nové úkoly školy vznikly s pozicí asistenta?

Zda a jakým způsobem probíhá metodická činnost s asistentem pedagoga a pedagogem?

4.3 Výzkumný vzorek a jeho popis

Výzkumný vzorek byl zvolen metodou výběru. Bylo pro mne důležité porozumět problému v prostředí, které je mi blízké a zároveň dostupné. Předpokládala jsem, že v rámci svého šetření budu komunikovat s řediteli základních škol a proto jsem zvolila území Bruntálu, jako obce s rozšířenou působností. Na Bruntálsku znám osm ředitelů základních škol a předpokládala jsem, že si snáze na mne udělají čas a dovolí mi ve škole provádět výzkum, tedy kritéria pro výběr vzorku byly následující:

- dobrá dostupnost z místa mého bydliště,
- běžná základní škola, na které v době výzkumu působil asistent pedagoga.

Tabulka č. 1: Běžné základní školy v obci s rozšířenou působností Bruntál

Název obce	Základní škola	Asistent pedagoga na 1. st	Spolupráce
Andělská Hora	Ano	Ano	Nereagují
Bílčice	-		
Dětřichov nad Bystřicí	Ano	Ne	
Dlouhá Stráň	-		
Dvorce	Ano	Ne	
Horní Benešov	Ano	Ne	
Horní Životice	-		
Karlova Studánka	Ano	Ano	Odmítli
Karlovice	Ano	Ne	
Křišťanovice	-		
Leskovec nad Moravicí	-		
Lomnice	Ano	Ne	
Ludvíkov	-		
Mezina	-		
Milotice nad Opavou	-		
Moravskoslezský Kočov	-		
Nová Pláň	-		
Nové Heřminovy	-		
Oborná	-		
Razová	Ano	Ano	Odmítli
Roudno	-		
Rudná pod Pradědem	Ano	Ne	
Staré Heřminovy	-		
Staré Město	-		
Světlá Hora	-		
Svobodné Heřmanice	-		
Široká Niva	Ano	Ne	
Václavov u Bruntálu	-		
Valšov	-		
Vrbno pod Pradědem	Ano	Ano	Ano

Tab. č. 2: Běžné základní školy v Bruntále

Název	Asistent pedagoga na 1. st	Spolupráce
Základní škola Bruntál, Jesenická 10	Ano	Ano
Základní škola Bruntál, Škoní 2	Ano	Ano
Základní škola Bruntál, Cihelní	Ano	Ano
Základní škola Bruntál, Okružní	Ano	Ano
Základní škola Amos	Ano	Ano

Z oslovených 16 běžných základních škol, bylo zjištěno, že na 9 z nich působí asistent pedagoga a s 6 z nich byla navázána spolupráce. Dva ředitelé základních škol v Razové a Karlově Studánce odmítli spolupráci. Paní ředitelka Základní školy v Karlově Studánce uvedla, že pro pedagogy malotřídky je velmi obtížné si najít čas na diplomanty a studenty. Ředitelka mi sdělila, že pedagogický sbor musí zastávat jiné výchovné a pedagogické pozice, a s přibývajícím papírováním a výkazy nemají čas na schůzku se mnou a rozhovor. Na Základní škole v Andělské Hoře mi byla nejdříve přislíbena spolupráce, ale z časové vytíženosti jí pan ředitel odložila, nakonec nereagoval na emailovou korespondenci a nepodařilo se mi navázat další spolupráci.

V rámci výzkumu jsem provedla 17 rozhovorů s učiteli, řediteli, výchovnými poradci a speciálními pedagogy a provedla jsem 7 zúčastněných pozorování.

Následně budu charakterizovat školy, ve kterých mi byl umožněn výzkum.

Základní škola Bruntál, Jesenická 10 (Š1) – jedná se o největší základní školu v Bruntále, má povolenou kapacitu 700 žáků a navštěvuje jí cca 680 žáků. Součástí školy je integrovaná speciální třída, ve které se vzdělávají děti s poruchou autistického spektra, downovým syndromem nebo s jiným zdravotním postižením zabraňující jim se vzdělávat v běžné třídě. Speciální třída sídlí už 3 roky v bývalém bytě školníka, zde mají děti k dispozici tři místnosti a kuchyňku. Zázemí speciální třídy se skládá z výukové, odpočinkové a projektové místnosti. Odpočinkovou místnost využívají i ostatní asistenti s dětmi, když je zapotřebí je zklidnit nebo si odpočinout. Ve škole pracují 3 asistentky pedagoga a to na prvním stupni, na druhém stupni a poslední ve speciální třídě. Asistent na prvním stupni má především na starosti žáka s poruchou autistického spektra a ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder; porucha pozornosti s hyperaktivitou). Škola vznikla před 40 lety a jejím zřizovatelem je Město Bruntál. Ředitelka školy je ve své funkci od roku 2012. Po této změně a také vzhledem

k projektové činnosti vznikl Spolek přátel školy, který realizuje pravidelné akce a také se snaží získávat dotace na mimoškolní aktivity a školní zájmové útvary (divadelní soubor, zahradní slavnosti apod.). Škola je zaměřena na ekologickou výchovu a získala označení Ekoškola. Školní poradenské pracoviště se skládá z výchovného poradce pro první stupeň, výchovného poradce pro druhého stupeň, metodika prevence, kariérového poradce a psychologa. Asistenty vede speciální pedagožka, která je současně třídní učitelka ve speciální třídě. Vedení školy by chtělo svůj poradenský tým rozšířit o školního speciálního pedagoga. Škola za symbolickou částku pronajímá své prostory Mateřskému a rodinnému centru Skřítci, které si z volných prostor vybuvovalo hernu pro maminky s dětmi. Škola je světlá, třídy na prvním stupni jsou vybaveny novým nábytkem. Žáci o přestávkách, za příznivého počasí, využívají možnost jít na zahradu určenou jen pro první stupeň. Zahrada pro žáky druhého stupně se nachází v jiné části školního pozemků.

Základní škola Bruntál, Školní 2 (Š2) - základní škola středního rozsahu, v současné době jí navštěvuje 284 žáků. Základní škola sdílí budovu s mateřskou školou, střediskem volného času a městskou knihovnou. Ve škole působí čtyři asistenti pedagoga, dva na prvním stupni, jeden na druhém stupni a poslední asistentka pedagoga, financovaná z projektu, pracuje s dětmi ze sociálně vyloučené lokality, především komunikuje s rodiči dětí ze sociálně slabých rodin. Asistenti pedagoga mají ve třídách na starosti děti s poruchou autistického spektra a žáka se sluchovou vadou. Školní poradenské pracoviště se skládá z výchovného poradce, metodika prevence a školního speciálního pedagoga. Školní speciální pedagog na škole působí více než 15 let, má vybudované své zázemí, které se skládá z konzultační místnosti a dále výukové místnosti. Výuková místnost je určená pro reedukace, ale slouží i jako odpočinková místnost pro děti s poruchou autistického spektra. Asistenti v případě potřeby mohou s dětmi kdykoliv navštívit výukovou místnost a zklidnit dítě, dovysvětlit látku apod., také zde mají k dispozici různé názorné pomůcky, metodické materiály atd. Budova byla opravena a zrekonstruována před dvěma lety, jedná se o bývalý arcibiskupský seminář. Škola je bezbariérová s množstvím moderních technologií, například všechny dveře se otevírají na čipy, na chodbách jsou umístěny digitální rozvrhy jednotlivých tříd. Třídy jsou vybaveny novým nábytkem a interaktivní tabulí, v zadní části třídy mají žáci prvního stupně k dispozici koberec s relaxačními pytlí. Dále děti mají na patrech odpočinkové a hrací zóny vybavené sezením, žíněnkami, víceúčelovými cvičebními pomůckami. Škola se zapojuje do projektových a jiných aktivit, např. jí navštívily Šikovné ruce.

Základní škola Bruntál, Cihelní 6 (Š3) - jedná se o úplnou základní školu, kterou navštěvuje necelých 450 dětí. Škola je situována do panelové zástavby. Patří k ní fotbalové a atletické hřiště a zahrada, jež je využívána k výuce i k relaxaci. Na škole působí jeden asistent pedagoga a to na prvním stupni, ve škole již působili asistenti pedagoga, a to konkrétně u žáků se somatickým postižením. V současnosti je zvýšená míra podpory realizována u chlapce s poruchou chování, což je pro školu nová zkušenost. Školní poradenské pracoviště se skládá z výchovného poradce, metodika prevence a školního speciálního pedagoga. Škola má k dispozici i dopravní hřiště, dále v bezprostřední blízkosti školy, z jejího bývalého hřiště, město vybudovalo skate park a venkovní posilovnu. V těchto prostorách se pravidelně pořádají preventivní aktivity zaměřené na bezpečnost a prevenci sociálně-patologických jevů. Škola vydává svůj časopis, do kterého přispívají žáci i učitelé všech ročníků a je zdrojem zábavy a poznání. Ve škole působí školní parlament. Dále se škola prezentuje nejen na webových stránkách, ale také na Facebooku. Ve školní budově sídlí předškolní třída Mateřské školy U Rybníka. Většina dětí, které navštěvují mateřskou školu, pak následně nastoupí na ZŠ Cihelní. Děti tak mají možnost se v průběhu předškolního roku seznámit se školním prostředím.

Základní škola Bruntál, Okružní 38 (Š4) - základní škola sídlištního typu s devíti postupnými ročníky, která má bezbariérový přístup, a má povolenou kapacitu 470 žáků. Součástí školy je i školní družina. Škola je moderně vybavena, má 10 odborných učeben, víceúčelovou halu, hřiště a dvě tělocvičny. Jedná se o nejmladší školní budovu v Bruntále, je světlá a prostorná. Součástí každé třídy je i částečně prosklený kabinet, který nyní v případě potřeby slouží ke zklidnění žáka a individuální práci asistenta pedagoga s žákem. Stejně jako ostatní školy i tato vyvíjí projektové aktivity, podařilo se jí vybudovat počítačové a interaktivní zázemí, součástí školy jsou odpočinkové zóny, dále pro žáky druhého stupně byla vytvořena zcela nová učebna biologie a chemie. Stejně jako ostatní základní školy i tato pořádá pravidelné adaptační pobyty pro žáky prvních a pátých tříd. Pedagogové vyučují matematiku podle prof. Heineho.

Základní škola Amos, Cihelní 6 (Š5) – soukromá základní škola s pěti ročníky, která sídlí v budově Základní školy Bruntál, Cihelní 6, p. o. Je specifická nízkým počtem dětí ve třídách, cca 10, dále se zaměřuje na výuku jazyků a integraci žáků s postižením. V současné době vedení školy rozvíjí různé sportovní aktivity jako je tenis a lyžování, nejen pro své žáky, ale do pravidelných kroužků a soustředění se zapojují i děti z mateřských škol. Škola je zaměřena na integraci dětí s postižením, čemuž odpovídá i složení žáků z 50 dětí je 21 se SVP.

Základní škola Vrbno pod Pradědem - škola je umístěna do třech budov, které stojí nedaleko od sebe a zároveň jsou v blízkosti centra města. Škola je vybavena odbornými učebnami pro výuky fyziky, chemie, přírodopisu, cizích jazyků, výtvarné výchovy, hudební výchovy. Součástí školy je i školní pozemek, dvě tělocvičny a dvě venkovní hřiště s umělým a antukovým povrchem. Žáci mají dále k dispozici dvě učebny výpočetní techniky, internet, knihovnu pro první a druhý stupeň. Žáci se mohou účastnit kroužku a odpoledních aktivit. Na škole působí výchovný poradce, speciální pedagog, metodik prevence.

4.4 Popis výzkumných metod

Pro svou práci jsem si zvolila formu kvalitativního výzkumu. Abych si odpověděla na mnou dané výzkumné otázky, rozhodla jsem se sbírat data dvěma způsoby. Nejdříve jsem uskutečnila hluboké polostrukturované rozhovory s pedagogy, řediteli škol a členy školního poradenského pracoviště, kteří mají na starosti asistenty pedagoga. Abych doplnila svůj obraz o vzájemné spolupráci využívaných didaktických prostředků a vzájemné komunikaci asistenta pedagoga a pedagoga, rozhodla jsem se využít ještě jednu metodu sběru dat, a to zúčastněné pozorování v hodinách. Ve všech třídách, kde jsem prováděla rozhovory, jsem realizovala zúčastněné pozorování v českém jazyce a jedné výchově. Své pozorování jsem si zaznamenávala na předem připravený arch, který je rozdělen na tři části: didaktické prostředky, komunikace s asistentem, pohyb asistenta po třídě. Jak polostrukturovaný rozhovor, tak zúčastněné pozorování jsem nejdříve vyzkoušela v na ZŠ Bruntál, Jesenická 10 a následně doplnila záznamový arch o možné jevy. Pilotáž rozhovoru jsem provedla se zástupcem ředitelky a zúčastněné pozorování v hodině českého jazyka v 6. třídě. V hlubokých polostrukturovaných rozhovorech jsem se zaměřovala u pedagogů na popis vzájemné spolupráce s asistenty, co přispívá k nastavení takové spolupráce, nebo naopak, co jí podle jejich zkušenosti zbrzdilo. Dále mě zajímala metodická podpora, přímá a nepřímá práce s asistentem pedagoga, úloha vedení školy. Ředitelů škol a zástupkyně jsem se dotazovala na organizační záležitosti týkající se zřízení místa asistenta pedagoga, co vše museli zajistit, jaké nové povinnosti a kompetence předali svým podřízeným a podle jakých kritérií vybírali asistenta. U výchovných poradců a speciálních pedagogů byly hluboké rozhovory zaměřeny převážně na jejich úlohu při vymezování vzájemné spolupráce asistenta pedagoga a pedagoga, metodickou podporu obou, mediaci konfliktů.

4.4.1 Hluboký rozhovor

Jedna z metod sběru dat, kterou jsem při svém výzkumu použila, byl hluboký polostrukturovaný rozhovor. Jak uvádí Švaříček, Šeďová a kol. (2007) jedná se o nejpoužívanější metodu sběru dat v rámci kvalitativního výzkumu. Cílem bylo pochopit, jak spolupracují jednotliví asistenti a pedagogové na školách. Zjistit, jaké atributy a momenty jsou důležité pro dobrou spolupráci z pohledu pedagogů a vedení školy. Pokud se při výzkumném šetření projeví, že spolupráce obou aktérů nebyla dobrá, tak se pokusit zjistit, v čem je problém. Interview jsem prováděla v jednotlivých školách, v průměru jedno sezení trvalo 20 minut. S pedagogy jsem hovořila v jejich třídách tak, aby se cítili dobře, bezpečně a zároveň abych i já poznala třídu, ve které budu následně provádět pozorování. S pedagogy a vedením školy jsem se nejdříve telefonicky nebo osobně setkala a vysvětlila, jaké téma mne zajímá, jakou formou bych ráda sbírala informace a na co se budu ptát. Zároveň jsem si od nich vyžádala souhlas s pořízením audiozáznamu. Samotné rozhovory probíhaly s pedagogy vždy odpoledne po skončení výuky, abychom mohli nerušeně spolu hovořit. S řediteli jsem si sjednávala schůzku dle jejich časových možností. Požádala jsem je, aby si na mě udělali čas 30–45 minut. Když jsem u pilotáže měla ověřeno, že rozhovor trval asi 20 minut. Rozhovory s řediteli škol byly různé dlouhé (např. ředitelka R1 – 35 min., R2 – 15 min., R3 – 13 min.). Rozhovory s výchovnými poradci a speciálními pedagogy byly specifické tím, že na školách Š1, Š2, Š5 byly provedeny standardní polostrukturované rozhovory o délce 20 min. Ale ve školách Š3 a Š4 se jednalo jen o krátké rozhovory, ve kterých byly ověřeny informace týkající se jejich úlohy a kompetencí, vztahujících se k působení asistentů pedagoga ve škole. Všechny rozhovory zaznamenané na audio nosiči, jsem přepsala a následně jsem nechala zkontrolovat třetí osobou.

4.4.2 Zúčastněné pozorování

„Zúčastněné pozorování je pravděpodobně jednou z nejtěžších metod sběru dat.“ (Švaříček, Šeďová a kol., 2007, s. 142) „Ferjenčík (2000) vědecké pozorování charakterizuje jako plánovitě selektivní a od běžného pozorování jej odlišuje právě tím, že si vědec dopředu určuje, co a jak bude pozorovat.“ (Miovský, 2006, s. 142) Metodu pozorování jsem zvolila jako druhou ve svém výzkumu, proto abych mohla sledovat interakci ve třídě mezi asistentem a učitelem, zároveň mne zajímaly použité metody a formy výuky. Dopředu jsem se domluvila jednak s ředitelem školy a následně s pedagogem. Zároveň jsem vysvětlila učiteli, že cílem pozorování není sledovat, zda má hodina všechny náležitosti, jakou látku probírají, ale že bych ráda pozorovala jejich vzájemnou komunikaci, co asistent dělá v hodině, a jen obecně,

jaké metody používají a zároveň jsem jim ukázala záznamový arch. Pozorování bylo provedeno v jedné třídě ve dvou hodinách ve stejném dnu.

4.5 Analýza získaných dat

K vyhodnocení získaných dat jsem použila několik metod. První z nich je metoda otevřeného kódování. „Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebírány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbita jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 211). Přepsané a zkontrolované rozhovory jsem otevřeně kódovala a následně vytvářela tabulky se seznamy jednotlivých kódů tak, abych následně byla schopna vytvořit kategorie, se kterými jsem následně pracovala. Vytvářela spojení. Dále jsem použila metodu kontrastu a srovnání tak, abych mohla najít rozlišit a upozornit na rozdíly u jednotlivých škol. Poslední metoda, kterou jsem použila, byla metodou prostého výčtu. Zvolila jsem ji proto, abych přiblížila názory respondentů. (Miovský, 2006) Pokud se mi jevílo důležité, při interpretaci výsledků výzkumu u jednotlivých výzkumných otázek, použila jsem kvantifikaci ve smyslu, kolik respondentů danou skutečnost uvedlo.

Výzkum jsem uskutečnila na menším vzorku respondentů, ale co považuji za přínosné, tak je zapojení všech běžných základních škol v Bruntále a možnost použití náhledu na působení a spolupráci asistentu ve městě pro připravovaný plán inkluze ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování.

5 Výsledky výzkumu

Cílem mého výzkumného šetření bylo popsat postavení asistenta pedagoga na prvním stupni běžné základní školy na Bruntálsku, z pohledu pedagoga a vedení školy. Výzkum byl umožněn ve všech běžných základních školách v Bruntále a jedné z okolí.

Pro popsání vztahu jsem si vytyčila výzkumné otázky, na které jsem hledala odpovědi prostřednictvím rozhovorů a pozorování. Jednotlivé respondenty jsem označila čísly a písmeny R – ředitelé, U – třídní učitelé, S – speciální pedagogové, V- výchovní poradci a Z – zástupce ředitele.

5.1 Jak vnímá učitel a vedení školy působení asistenta ve třídě?

Asistent pedagoga je jedním z podpůrných opatření, ale nejedná se o pomůcku, ale o člověka, jehož výkon může být ovlivněn různými faktory a momenty. Stejně jako žáci, pedagogičtí pracovníci školy i asistenti mají své potřeby, jedním z nich je pocit bezpečí, uznání, a seberealizace. To, jak je asistent vnímán svými nadřízenými, může mít vliv na jeho práci a sebehodnocení.

První obavy

Své obavy z příchodu asistenta pedagoga vyslovili téměř všichni učitelé, ze sedmi jich bylo šest. Obavy učitelů zároveň vnímalo i vedení školy. Nejvíce se báli toho, že asistent pedagoga bude vykládat, co se ve třídě děje, jak pedagog učí, bude hodnotit jejich výuku, a to směrem jak ostatním pedagogům, tak k vedení.

Všichni ředitelé a zástupce ředitele také vnímali problém s nepřípravou pedagogů na tandemovou výuku a na přítomnost druhé dospělé osoby v hodinách.

Obavy s příchodem asistenta neměla třídní učitelka (U6a), jelikož za něj bojovala déle než rok a následně si ho sama našla a oslovila.

Vedení oslovených škol vnímá obavy pedagogů, ale soustavná metodická pomoc je nabízena na třech základních školách od školního speciálního pedagoga, nebo speciálního pedagoga (tato práce speciálního pedagoga není tak intenzivní, jako práce školního speciálního pedagoga, ale jedná se o případovou práci, řešení problémů, předávání zkušeností). Možnost být u výběrového řízení a ovlivnit výběr asistenta pedagoga, měli třídní učitelé na jedné základní škole (Š2).

„Trochu jsem se bála, zda to bude člověk, se kterým si sedneme. Taky jsem nevěděla, jak to bude fungovat, co po něm mohu chtít a co ne. Dále, jsem měla obavy, aby nehodnotil a nevykládal na počkání, co se děje ve třídě.“ (U1)

„Bála jsem se, že to bude například nějaká zarytá stará učitelka, že jí bude vadit hluk... že to bude někdo, kdo bude posuzovat moji práci. A bude to někde veřejně ventilovat. Když se třeba přereknu a tak.“ (U3)

„Já považuji strašně za důležité, že jsem měla možnost být u konkurzu. Měla jsem možnost do výběru zasáhnout, možnost ovlivnit výběr člověka v rámci spolupráce. Je to i psychologické na toho učitele, protože on si mohl vybrat, takže když si ho vyberete, tak makáte maximálně, aby vám to klapalo“ (U2)

„Na prvním stupni, když jsme dělali výběrové řízení, tak paní učitelka, která má toho chlapce ve třídě, byla u výběrového řízení, měla významné slovo. Jelikož je to ona, která s tím vybraným člověkem tráví nejvíce času“ (R2)

„Já jsem byla nadšená, protože jsem o něj 1,5 bojovala, moc jsem ho chtěla. Tak jsem byla ráda, že se to povedlo. Asistenta jsem si také sama našla, oslovila jsem ho a nabídla mu pracovní pozici.“ (U6a)

Pozitivní hodnocení

Třídní učitelé vnímají pozitivně přítomnost asistenta pedagoga ve třídě, jelikož se mohou více věnovat dětem.

Vedení hodnotí asistenty také pozitivně, jelikož výchovným poradcům s jejich příchodem ubylo práce a žáci s poruchami chování se s podporou asistentů pedagoga více zapojují do výuky.

„... výchovné poradkyni se spíše ulevilo, asistent pedagoga je pro nás pomoc. Výchovný poradce se stará o zbytek školy, ale to za předpokladu, že máte dobrou asistentku pedagoga, a to my máme.“ (R4)

„... asistent pedagoga je pedagogický pracovník, který svůj kus práce odvede.“ (R1)

„... já se teď mohu věnovat ostatním dětem, to předtím vůbec nešlo.“ (U3)

Pokud má asistent plný úvazek (tři základní školy ze šesti) nebo je ochotný pomáhat učitelům nad rámec svých povinností a své pracovní doby (dvě školy), tak učitelé oceňují pomoc s přípravami na hodinu a výzdobou třídy. Důležitou podmínkou pro kladné vnímání asistentů je nastavení spolupráce, vyjasnění očekávání a mantinelů.

"A dokonce to je pro mne úžasná pomoc, pomáhá mi s přípravami, třeba vystřihuje, nástěnky a já si mohu dělat i něco jiného." (U1)

„Co se mi líbilo, tak že za mnou přišla a požádala mne, abych jí hned řekla, co se mi líbí, co by dělat neměla, co bych potřebovala tak, aby mi mohla pomoci. Dále mi sdělila, že já jsem její nadřízená a ona se bude snažit vyjít vstříc.“ (U4)

Nejasné kompetence

Problém, který vnímají pedagogové, jsou nejasné kompetence asistenta. Neznali jejich náplň práce, co od nich mohou chtít. Tento problém se nevyskytl ve škole s metodickým vedením (jedná se o dvě školy).

„Já nevím, kdo přebírá zodpovědnost za dítě, když jdeme například do lesa a oni měli jít spolu, ona ho tam nechala.“ (U3)

„Nevěděla jsem, jaká má být její náplň, asi jsem tušila....“ (U6)

5.2 Jak probíhá přímá a tzv. neřímá pedagogická práce asistenta pedagoga s třídním učitelem?

Asistent pedagoga je jedinec s patřičným vzděláním a odborností, ale kvalifikační kurz ho nepřipraví na všechny situace spojené s poskytováním podpory. Proto je důležité a žádoucí, aby asistent měl prostor poznat specifika školy (metody, speciálně pedagogické postupy a podobně), zároveň aby byl informován, co se ve výuce bude dít tak, aby mohl s žákem efektivně pracovat, a v neposlední řadě pomoci učiteli s přípravou hodin. Všichni učitelé uvedli, že je pro ně důležité si říct svá očekávání, dále že je důležitá vzájemná komunikace a okamžité řešení nastalých situací. Nejen pro tyto případy a situace by měli mít možnost se spolu v klidu setkat a promluvit si.

Pomoc s přípravou

Učitelé ocenili pomoc s přípravou na hodiny, a to u asistentů, kteří jsou na plný úvazek a také asistentů, kteří jsou ochotni pomáhat pedagogovi nad rámec svých povinností.

Jeden pedagog nevěděl, zda má asistent i související činnost, jelikož asistentka odchází hned po skončení výuky, učitelka předpokládala, že žádnou související činnost nemá.

„... 0,75 úvazku je běžná pracovní doba. Oni jsou po celou dobu vyučování s tím dítětem, ale někde, když je třeba nižší ročník, tak vyučovací doba neudělá 0,75 úvazku, ještě je tam třeba nepřímá práce, ale mnozí z nich se připravují nad rámec svých povinností“ (R1)

„Ona je hodně pracovitá, tak mi pomáhá s přípravami, také s třídnickými věcmi.“ (U2)

„Asistentka mi pomáhá s přípravami na výtvarku a pracovní činností, to ji baví a je kreativní. To, co potřebuji, mi po vyučování udělá, připraví.“ (U4)

Hodnocení a plánování

Pedagogové uvedli, že využívají společný čas po skončení výuky i k plánování dalších aktivit, k hodnocení výuky a k řešení nastalých problémů.

Pedagogové mající asistenta jen na částečný úvazek tyto záležitosti řeší v průběhu výuky a o přestávkách.

„No, co budeme dělat, jaké cvičení a ty běžné provozní věci, řešíme samozřejmě o přestávkách ve třídě. Ale pokud mi něco přišlo, například že by mu nemusela pomáhat nebo že zkusíme dělat jinak, upřesnění si, zda to ano, či ne, tak před vyučováním s Petrou⁷ .... A s novou paní asistentkou i po vyučování.“ (U1)

„Asistentka tady bývá pravidelně do půl druhé, to znamená, že když nám skončí vyučování o půl jedné či o tři čtvrtě na dvanáct, tak ten čas trávíme spolu“ (U2)

„O přestávkách a také před a po vyučování se radíme.“ (U5)

„Určitě, bavíme se spolu o přestávkách po vyučování a tak. Cokoliv nastane, nechci říct problém, ale nějaká situace, tak to hned rozebíráme tak, aby bylo vše jasné, a nečekáme, až to vyšumí.“ (U6)

5.3 Jak se změnila výuka pro pedagoga s příchodem asistenta do třídy?

S příchodem asistenta jako druhé dospělé osoby se mnohdy změní průběh jednotlivých hodin. Pedagog, pokud umí využít výhody tandemové výuky, může zařazovat nové formy výuky, nebo zefektivnit stávající. Působení asistenta pedagoga ve třídě má i své rušivé elementy, asistent komunikuje se žákem se SVP, což může rušit ostatní děti, stejně jako vzájemná komunikace učitele a asistenta.

Dohlíží na klid ve třídě

Asistenti pedagoga ve výchovách (výtvarné výchově, pracovních činnostech) pomáhali s udržení pořádku a klidu ve třídě. Všichni třídní učitelé s asistenty v rámci hodiny komunikovali a to jak verbálně (tento styl komunikace převažovat), tak neverbálně. Neverbální komunikace se objevovala více v českém jazyce. V rámci výchov byla atmosféra ve třídách uvolněnější, žáci, učitelé i asistenti byli více v pohybu.

---

⁷ Bývalá paní asistentka

„... s příchodem asistenta mám možnost nebo spíš jistotu, že když se věnuji individuálně dítěti, tak asistentka kontroluje třídu nebo jde se zbytkem pracovat na koberec, můžeme se vystřídat.“(U1)

Nové metody

Používání nových metod při výuce v souvislosti s příchodem asistenta pedagoga nepotvrdil žádný pedagog. Formou zúčastněného pozorování ve třídách zjištění tohoto údaje nebylo relevantní. Co kantoři oceňují, je možnost více využít individuální práci, jelikož vědí, že asistent pohlídá zbytek třídy. Pedagogové využívají dále skupinovou práci, kdy oba dva pracovníci dohlíží na jednotlivé skupiny žáků.

„Myslím si, že ani ne. Tím, že asistentka sedí u žáka, buď mu pomáhá, nebo jen kontroluje, aby vše bylo ok. Někdy, když chlapec nemá dobrou náladu, tak využijí možnosti odejít.“ (U1)

„Metody se nezměnily, používám stejné.“(U4)

"Já jsem používala i před tím hodně skupinovou práci, projektové věci, individuální práci, aby děti spolu spolupracovaly, aby byly parta a pomáhaly si..." (U2)

V rámci pozorování v českém jazyce pedagogové používali nejvíce frontální výuku, individualizovanou výuku, práci ve dvojicích a samostatnou práci. Používané metody byly hlavně slovní a dále práce s textem a didaktická hra.

„No nevím, zda je to asistentkou, ale samozřejmě, když máš ve třídě žáka s PAS, tak trochu výuku změníš. Zvolíš tempo, více dbáš na jasná a srozumitelná pravidla, třeba vnímáš, zda potřebuje tabulky, nějaké názorné pomůcky, a v rámci hodiny komunikuješ s asistentkou.“ (U1)

5.4 Jaká je úloha asistenta ve třídě?

Asistent pedagoga má pomoci učiteli při vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. I přes skutečnost, že pedagog má určit a rozhodnout, s jakým dítětem ve třídě bude pracovat, tak je asistent do třídy „přidělen“ na základě vyšetření a doporučení jednoho konkrétního žáka a svojí podporu by měl směřovat tímto směrem. O tom, zda se asistent věnuje pouze jednomu žákovi a sedí u něj, nebo se snaží pomoci více dětem ve třídě, rozhoduje kantor a vedení školy. Úloha, jakou zastává, je do značné míry ovlivněna postižením žáka.

Žák s poruchami chování

Z mého výzkumu vyplynulo, že u žáků s poruchou chování se asistent pedagoga více věnuje konkrétnímu žákovi a snaží se eliminovat jeho nežádoucí projevy chování, zklidňuje ho, předchází problémovým situacím. V takovém případě je asistent přítomen i o přestávkách a snaží se být dítěti na blízku.

„Je to velká pomoc v tom smyslu, že děti, které mají asistenta pedagoga, kromě nějakých jiných potíží, dost často mají třeba i poruchy chování. A když funguje dobře asistent pedagoga, tak já o tom dítěti prakticky neslyším... bez asistenta pedagoga pravděpodobně šlo z průšvihů do průšvihů.“ (R1)

„Věnuje všechnu svou pozornost žákovi, u kterého jsou diagnostikovány poruchy chování...“ (U3)

„Asistentka je přítomna ve třídě, jak v hodině, tak o přestávkách. Její úloha spočívá v tom, že uklidňuje chlapce. Jedná se o žáka s poruchou chování, je to chlapec poměrně inteligentní, zvládá učivo...“ (R3)

„Asistent je jakoby k chlapci s poruchou chování, ale pomáhá i s jinými dětmi. Chlapec s poruchou chování je poměrně inteligentní a nemá problémy s učivem, tak v tu dobu si asistent vezme jiné děti... Co je důležité, že se chlapci věnuje o přestávkách a je mu po ruce, kdy je zapotřebí usměrňovat jeho chování.“ (U6a)

Žák s poruchou autistického spektra

Pokud se ve třídě vzdělává žák s poruchou autistického spektra, pedagog se více věnuje ostatním dětem, nesesí u žáka. Snaží se podporovat sociální interakci mezi dětmi⁸

„...ona sedí mimo žáka, a když je třeba ráno, tak je před katedrou a už mi nastaví látku na interaktivní tabuli... Ve výuce sedí bokem od dítěte, ale já mám ve třídě více dětí, co potřebují pomoci, tak dohlídne i na ně.“ (U2)

„Ve třídě je důležité, aby asistent neseseděl jen u jednoho žáka, to je pro nás nejdůležitější. Když potřebuje, aby tam byl, ale když potřebuje i jiné dítě, aby naskočil, poradil. Prolínání rolí, spolupráce, kooperace“ (S2)

---

⁸⁸ V rámci výzkumu na šesti běžných základních školách byl asistent doporučen dětem s poruchou chování nebo poruchou autistického spektra.

5.5 Jaké asistentovy kompetence a vlastnosti jsou důležité pro vedení školy?

Do výběrového řízení na pozici asistenta pedagoga se do bruntálských škol hlásí více zájemců, vedení školy tak vybírá vhodného adepta na základě jeho vzdělání, zkušeností, prvního dojmu a podobně. Jiná situace je ve Vrbně pod Pradědem, kde mají obtíže najít kvalifikované osoby vhodné na tuto pozici a tak využívají své bývalé kolegy nebo neaprobované učitele.

Ředitele nemají jedno rozhodující kritérium, ale jedná se o soubor kompetencí, které musí adept mít. Asistent by měl mít, a také tomu tak v Bruntále je, požadované vzdělání. Měl by být ochoten se dále vzdělávat a být komunikativní, vstřícný, empatický a bystrý. Vedení školy se zároveň dívá na jeho předchozí praxi a doporučení. Dva z ředitelů škol uvedli, že také dají na první dojem, jak se jim jedinec líbí a jak se prezentuje. Všichni ředitelé a zástupce ředitele sdělili, že je pro ně důležité, aby se asistent pedagoga hodil k učitelům, ale pouze na jedné škole je k výběrovému řízení přizván samotný učitel, aby se mohl vyjádřit a případně ovlivnit výběr asistenta.

„Zaprvé odborné znalosti... zadruhé asistent se musí doplňovat s učitelem, na prvním stupni speciálně... být mimořádně empatický a vstřícný, protože spousta těch problémů ve třídě se spíš jenom cítí... Málokdy sáhneme po úplně nezkušeném člověku... V mém konkrétním případě i první dojem.“ (R1)

„Takže ty kompetence byly určitě pedagogické vzdělání, jelikož se nám přihlásilo dost lidí. Dívali jsme se na předchozí praxi... Doplňující studium v různých formách.“ (R2)

5.6 Co je důležité pro vzájemnou spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga?

Spolupráce asistenta pedagoga a třídního učitele na prvním stupni je stěžejní pro kvalitu výuky. Učitel i asistent by se měli ve třídě cítit dobře a spolu se podílet na vzdělávací činnosti žáků tak, aby výuka byla kvalitní, srozumitelná a aby její nároky odpovídaly možnostem a schopnostem žáků. Pedagog žáky nejen vzdělává, ale zapojuje se i do jejich výchovy. Obraz každodenní komunikace dvou dospělých jedinců, jejich vzájemná spolupráce, respekt a vstřícnost mohou ovlivnit děti v jejich dalším vývoji.

Obavy

Ředitelé (tři ze šesti) vnímají jako důležité, aby učitelé překonali své obavy a strach z nové situace a vzájemné spolupráce s asistenty pedagoga.

„Já vzhledem k tomu, že jsem pracovala, a jsem speciální pedagog, párově a párová výuka mi není cizí, tak jsem to jako problém nevnímala. Ale později jsem zjistila, že kolegové, kteří se s tím nesetkali, měli trochu obavy.“ (R2)

„Asistent pedagoga je další dospělý ve třídě, obě dvě se musely spolu naučit komunikovat a hlavně se sžít. Ono to není jednoduché mít ve třídě najednou někoho dospělého a je zapotřebí nechat oběma čas na to, aby si na sebe zvykly a překonaly počáteční obavy.“ (R4)

Hranice

V základní škole, kde v době výzkumného šetření byl řešen problém s asistentem, Ředitel, třídní učitel a speciální pedagog uvedli jako podstatné pro vzájemnou spolupráci nastavení mantinelů, ujasnění kompetencí a jednotné vystupování před žáky.

Pro kantory je velmi důležité, aby si vzájemně sedli s asistentem, komunikovali spolu a podle přísloví „Co se doma uvaří, to se také sní“ případné problémy, nejasnosti a neshody řešili nejdříve spolu. Také je do jisté míry důležité předcházet nedorozuměním tím, že nepředpokládají pedagogické vzdělání u asistenta pedagoga a vše mu raději vysvětlí. Dále jim pomáhá metodické vedení, se kterým mohou problémy probrat, poradit se jak dál.

„Když vznikl nějaký problém, tak jsem zvyklá to řešit hned tak, aby bylo jasno, samozřejmě ne před žáky. Důležité je, aby bylo jasné, kdo je učitel. Nejen dětem, ale i paní asistentce.“ (U1)

„Asistent se musí k tomu konkrétnímu dítěti hodit a i k tomu učiteli, navzájem se respektovali a byli ochotni spolu spolupracovat.“ (U1)

„Když jdete do něčeho nového, tak děláte chyby, když se bojíte. Já, když jsem se dozvěděla, že ve třídě budu mít asistentku a autistu, tak mé pocity byly rozporuplné. Tam mi pomohla paní Malá⁹, která dala počáteční nápad a návrh, jak by to mělo být, jak by to mělo fungovat.“ (U2)

---

⁹ Paní Malá je školní speciální pedagožkou na škole (Š2)

Důvěra

Pro učitele je dále významné, aby asistentovi věřili tak, aby se jejich obavy spojené s jeho působením ve třídě minimalizovaly a aby se ve třídě cítili dobře.

„Ještě bych k tomu dodala, že je důležitá důvěra.“ (U1)

„Co si budeme nalhávat, asistent je další dospělý, se kterým strávíte nejvíce času v práci. Musí tam být důvěra.“ (U2)

Motivace

Učitelé si také uvědomují, že jejich vzájemná spolupráce není jen o komunikaci a mantinelech, ale že je zapotřebí asistenta pochválit, vést a motivovat.

„Dále je zapotřebí ji pochválit, že to dělá dobře... Být s dítětem pořád a být mu k nápomoci, i když má své dny, to je těžké, tak potřebuje někdy podpořit.“ (U1)

„Takže komunikace a vstřícnost a také pochvala, je důležité asistentu pochválit.“ (U6)

5.7 Jaké nové úkoly škole vznikly s pozicí asistenta?

Zřízení nového pracovního místa s sebou nese, nejen výhody ale také nové povinnosti jak pro učitele tak vedení školy.

Žádost

Pro vedení školy to znamená správně vyplnit žádost, sehnat všechny potřebné dokumenty, podpisy a souhlasy. Což není vždy jednoduché.

„Pro vedení školy to zase až takový šok nebyl, my jsme museli pouze vyřídit žádost v termínu, což se nám ze začátku taky ne vždy dařilo, protože ta žádost úplně jednoduchá taky není.“ (R1)

„Na začátku jsem musel zařídit tři základní věci. Dokumentaci, dále pak podat žádost a spolupracovat s Krajským úřadem Moravskoslezského kraje.“ (R3)

Finance

Všichni vedoucí pracovníci vnímají problém s financováním asistentů pedagoga. I když se jedná o pedagogické pracovníky, jsou financováni jiným způsobem než učitelé a příspěvek od Krajského úřadu Moravskoslezského kraje nestačí na pokrytí mezd. Školy asistenty pedagoga doplácí ze svých mzdových nákladů, což je pro ně velmi náročné. Vedení to řeší sníženým úvazkem, nízkou mzdou anebo rodiče dětí se SVP doplácí na asistenta formou daru škole.

„Pro nás finančně náročný je pochopitelně plat asistenta pedagoga, protože dostáváme obvykle peníze na úvazek 0,75, ale ty peníze, které dostaneme, ten úvazek samozřejmě nepokryjí. Takže doplácíme na asistenta pedagoga ze mzdových prostředků školy, z běžných prostředků na platy, a je to poměrně dost peněz.“ (R1)

„Přijmout asistenta znamená pro školu finanční zátěž... rodiče doplácí asistenty pedagoga formou daru škole.“ (R2)

„Ale finančně je to opravdu problém. Musíme řešit finanční stránku věci a velmi dobře počítat.“ (R4)

Metodické vedení

Finanční obtíže nejsou jediné, co musí ředitelé vyřešit. Ve školách s víceletou zkušeností s asistentem pedagoga nebo s více asistenty na škole je zapotřebí, a ředitelé tak činní, pověřit někoho jejich metodickým vedením. Školní speciální pedagog působí na třech základních školách, pouze na jedné se věnuje systematické práci s asistenty pedagoga. Na dalších dvou se vedení asistenta pedagoga věnuje speciální pedagog s plným učitelským úvazkem. Všichni vedoucí pracovníci se ale shodují, že asistenty metodicky v první řadě vede třídní učitel.

„...v autistické třídě a je plně kvalifikovaná a moc šikovná, začala postupně pomáhat hlavně s papírovými věcmi i s vyřizováním žádostí a v podstatě dostala ten tým asistentů jakoby na starost... Takže teď tak řekněme ne úplně striktně papírově a formálně, ale prakticky víceméně řídí všechny asistenty, pomáhá vyřizovat jejich žádosti a má je tak trochu na starosti.“ (R1)

„... s příchodem každého takového dítěte a popřípadě asistenta řešíme organizační problémy a další, zaškolujeme pedagogy, snažím se k nim napasovat asistenta...“ (R4)

Materiální zázemí

Další záležitostí, kterou musí vedení zajistit pro asistenty pedagoga, je místo ve třídě, v kabinetu, stůl, počítač a vše, co k výkonu své pracovní pozice potřebují. Nároky na materiální vybavení nejsou jednotné, odvíjí se podle velikosti pracovního úvazku a zvyklostí škol. Asistenti, kteří mají pouze přímou pedagogickou činnost, jsou ve třídách, kde mají k dispozici židli, své věci mají u učitele. Asistenti s celým úvazkem již mají své místo v kabinetě ve sborovně a k dispozici mívají počítač.

„Musíme vytvořit v každém případě zázemí asistentovi, to znamená, potřebuje svůj pracovní stůl, potřebuje svoje místo v kabinetě, potřebuje svůj noťas...“ (R1)

Informovanost

Ve školní třídě jsou přítomni kromě asistenta pedagoga, učitele a žáka se SVP i ostatní děti. Vedení školy a samotný kantor musí také připravit děti na změnu, vhodně informovat rodiče.

5.8 Zda a jakým způsobem probíhá metodická činnost s asistentem pedagoga a pedagogem?

Před kantory jsou v dnešní době kladeny nové výzvy a úkoly spojené s inkluzivní pedagogikou. Učitel by měl umět pracovat s dětmi s nejrůznějším postižením, vhodným způsobem jim předložit učivo a v neposlední řadě, by měl umět pracovat v tandemu a v týmu. To je ovšem nelehký úkol. Pedagog se při své práci potřebuje dozvídat, konzultovat, nové metodické postupy, radit se o formách výuky vhodných pro jednotlivé žáky, radit se jaké pomůcky pomohou žákům se SVP pochopit a zapamatovat si látku apod. Některé informace může pedagog získat samostudiem, školením. Každodenní záležitosti a problémy by měl mít možnost řešit se členem školního poradenského pracoviště.

Speciální pedagog

Na čtyřech základních školách na Bruntálsku vede, nebo mají možnost využít znalostí speciálního pedagoga, ať se již jedná o školního speciálního pedagoga nebo speciálního pedagoga s plným učitelským úvazkem. Ve dvou základních školách (Š2, Š6) pracují oba dva třídní učitelé s asistenty formou tandemové výuky a jsou se vzájemnou spoluprací velmi spokojeni. Na obou zmíněných základních školách probíhá intenzivní a soustavná metodická podpora asistentů pedagoga ze strany školního speciálního pedagoga nebo třídní učitelky, která je zároveň speciální pedagog. V ostatních případech se speciální pedagog schází s učitelem podle jeho potřeby, pravidelně přibližně dvakrát do roka. Ovšem v případě problému je jeho metodická činnost intenzivní.

„Tím, že jsem byla za Staňkou¹⁰, která je speciální pedagog a určitě jsem se o tom bavila s Marcelou¹¹, tak jsem neměla nějakou potřebu nechat se metodicky vést. Víím, že nám tady funguje výchovný poradce pro první stupeň a speciální pedagožka. Takže jsem to měla tak, že kdyby byl nějaký problém, který nebudu schopna vyřešit s asistentkou, tak se s nimi poradím.“ (U1)

---

¹⁰ Speciální pedagožka a třídní učitelka integrované speciální třídy.

¹¹ Ředitelka základní školy.

„Metodické vedení je plně v kompetenci speciální pedagožky, která je na začátku připravila na příchod asistenta a pak v průběhu celého roku asistenty metodicky vede, a podle potřeby i učitele.“ (R2)

„Ano, jednak jsem v každodenním kontaktu s asistenty, zodpovídám jejich případné dotazy, zároveň se na mě obrací učitelé dané třídy, kde asistent pedagoga působí. Jsem v kontaktu s vedením školy a konzultujeme aktuální dotazy, problémy. Dále pomáhám se zpracováním žádostí na asistenty pedagoga a v případě nějakých potíží komunikuji s krajem.“ (S1)

Třídní učitelka

Učitel je pro asistenta pedagoga nejen nadřízený, ale i metodik. Je to právě kantor, kdo má vést asistenta pedagoga, vysvětlovat mu používané didaktické prostředky metody, aby je případně mohl předat dítěti. Svoji úlohu v této rovině chápou všichni oslovení třídní učitelé, uvědomují si, že za výukový proces jsou zodpovědní.

„Třeba na začátku jsem jí vysvětlovala posunky, které používám pro vzájemnou komunikaci. Před výukou nebo den předem jí říkám, na jaké dítě se má více zaměřit. Někdy má nápad, co by chtěla dělat ve skupině, ale není to úplně pedagogicky dotážené, tak spolu spolupracujeme.“ (U2)

„Asistentka pedagoga nejvíce podle mého komunikuje a domlouvá se s třídním učitelem, tomu je i podřízena.“ (R3)

Vedení

Dalšími osobami, které jsou odpovědné za metodickou podporu asistentů a pedagogů, je vedení školy. Na všech školách s asistenty komunikuje vedenní školy, ale na třech z nich je i metodicky vede, nebo se nejvíce zajímá o jejich vzájemnou spolupráci a nikdo jiný z širšího vedení školy nebyl pověřen tímto úkolem.

„Nejvíce s nimi komunikuji já, výchovné poradkyni se spíše ulevilo...“ (R4).

6 Vyhodnocení výzkumu

Svůj výzkum jsem realizovala s cílem popsat spolupráci asistenta a třídního učitele. K jeho dosažení jsem si položila osm základních otázek, na které jsem se snažila odpovědět.

Pedagogové a vedení školy vnímají asistenty pedagoga pozitivně, oceňují jejich působení a možnost věnovat se dětem individuálně. Zároveň se téměř u všech respondentů objevily prvotní obavy, jeden je neměl vůbec a u druhé paní učitelky byly minimalizovány. Jejich společným znakem je to, že obě dvě mohly ovlivnit výběr asistenta, jedna si ho sama našla (U6a) a druhá byla u výběrového řízení (U2). Co se týká vlivu metodické podpory na minimalizaci prvotních obav spojených s přítomností asistenta pedagoga ve třídě, tak kantorka (U2) má a využívá systematickou podporu školního speciálního pedagoga a druhá třídní učitelka (U6a) je sama speciální pedagožka s dlouholetou praxí na zvláštní škole.

Pedagogové oceňují pomoc od asistentů s přípravami na hodinu, tvorbou výukových materiálů. Všichni kantoři, kteří se zapojili do výzkumu, ale nemají možnost spolupracovat při tzv. nepřímé práci s asistenty pedagoga. Čtyři asistenti mají zkrácený úvazek, pokud pomáhají pedagogovi, tak v menší míře, dva asistenti se na přípravě nepodílejí vůbec.

Výukový proces se příchodem asistenta pedagoga podle respondentů moc nezměnil, používají stejné metody a formy výuky. Oceňují možnost individuální práce s žákem, kdy asistent pohlídá ostatní děti nebo naváže na jejich výklad. Z účastněného pozorování vyplynulo, že pedagogové, kteří mají ve třídě dítě s poruchou chování, nechávají asistenta pedagoga u dítěte, používají frontální výuku, individualizovanou výuku a práci ve dvojicích. Výjimkou byla učitelka (U6a), ta má sice ve třídě žáka s poruchou chování, ale využívá skupinové práce, pracuje dále s prostorem (přemístování lavic), asistent pomáhal více dětem podle konkrétního předmětu. Třídní učitelka je speciální pedagožka s dlouholetou praxí ve zvláštní škole asistent pedagoga je muž. Výuka ve třídě, kde byl asistent přidělen k žákovi s PAS, má tandemový charakter nebo je tandemová. Asistentky pedagoga pomáhají více dětem, pracují ve skupinách. Ve škole (Š2) si střídají role a vzájemně kooperují. Rozdíl u škol je v tom, že ve škole (Š2) mají pedagogové k dispozici školního speciálního pedagoga s dlouholetou praxí, který se systematicky věnuje jak asistentům pedagoga, tak pedagogům a dětem se SVP.

Vnímání úlohy asistenta ve třídě se ve sledovaných školách do značné míry odvíjí od postižení žáka a také vzdělání asistenta a učitele.

Metodické vedení a podpora mohou ovlivnit vztahy mezi oběma pedagogickými pracovníky. V základní škole (Š5), kde ředitel přiznal problém týkající se působení učitele a asistenta pedagoga ve vzájemné komunikaci a jejich vztahu, působí speciální pedagog. Jedná se o malou školu se sníženým počtem žáků, kde se pedagogové setkávají každý den. Co považují respondenti této školy za důležité pro vzájemné dobré fungování, je vymezení rolí a jednotnost. Problém s asistentem pedagoga měla i základní škola (Š1), ale nejednalo se o neshody ve vzájemném vztahu učitele a asistenta, ale o nevhodné pedagogické postupy a přístup k dítěti s poruchou chování nejen od asistentky ale i od pedagoga.

Metodická podpora je více směřována k asistentům pedagoga než k samotným třídním učitelům, kteří musejí zvládnout nové postupy a metody práce jednak s dítětem se SVP ale také s asistentem.

Jedním z důležitých momentů, které mohou ovlivnit spolupráci, je výběr asistenta a pedagoga. Všichni respondenti uvádějí, že je pro ně důležité, aby si kantor a pedagog vzájemně vyhovovali. Jen na jedné škole měl učitel možnost být u výběrového řízení, jedná se o školu (Š2), ředitelka zmíněné školy je speciální pedagožka a ve škole působí školní speciální pedagog.

Když se škola rozhodne přijmout asistenta pedagoga na doporučení poradenského zařízení, znamená to, že je ochotná vzdělávat žáky se SVP. Problémem který, vnímají všichni ředitelé, je finanční stránka této věci. Školy na asistenty doplácí, nebo nabízejí malé mzdy, za které, jak sami uvedly, nemohou čekat zázraky. Ale neznamená to, že by školy na asistentech prodělávaly, pedagogové, ke kterému byl asistent pedagoga přijat na základě doporučení dítěte s poruchou chování, si velmi obtížně dovedou představit učit bez asistenta.

Všechny školy se budou snažit doplnit svůj poradenský tým buď o školního speciálního pedagoga, nebo psychologa, zároveň mají v plánu podle potřeby navyšovat počet asistentů pedagoga, ale za jiných finančních podmínek. Důvodem pro rozšíření školního poradenského pracoviště je zvyšující se počet dětí se SVP, s tím spojená intenzivnější spolupráce se školským poradenským zařízením a větší administrativní zátěž.

7 Závěr

Ve své práci jsem se snažila popsat spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga na prvním stupni základní školy a faktory, které ji mohou ovlivnit. Součástí praktické části je i popis běžných základních škol, ve kterých mi bylo dovoleno provést výzkum, jejich podmínky, specifika, složení školního poradenského pracoviště. Měla jsem možnost mluvit s pedagogy a pozorovat je při práci s asistenty a dále promluvit si s vedením školy o vzájemné spolupráci asistenta a učitele, co vše sebou nese mít asistenta ve škole, co to pro ně znamená a co považují pro dobré fungování asistenta pedagoga a třídního učitele za podstatné. Všichni respondenti se během rozhovorů vyjádřili k chystaným změnám, někteří mají obavy, ředitelé vyčkávají, co změna s sebou přinese. Zároveň se snaží posílit své poradenské pracoviště, aby zvládli inkluzi. Podle slov paní ředitelky R1 *„Je to pravděpodobně jediná šance, jak to vůbec zvládnout. A kdybych měla říct, jestli si myslím, že dostatečně, tak bych řekla, že ne, že to bez toho asi nepůjde, to je jasné. Ale že to půjde jenom s tím, si myslím, že je naivní očekávání.“* Co pro mne osobně milé zjištění, že všechny běžné základní školy v Bruntále a jedna na Bruntálsku integrují žáky se SVP již několik let, dokonce už přes 15 let, svým tempem a v rámci svých možností. Snaží se, aby vzájemná spolupráce asistentů a učitelů nesla své ovoce. Podle svých možností posilují školní poradenské pracoviště, tak aby zvládly úkoly a výzvy, které před ně postaví nový školní rok. Své závěry práce bych ráda dala k dispozici Městu Bruntálu, které ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování vytváří Místní plán inkluze, mimo jiné nezbytný pro čerpání evropských dotací.

SEZNAM LITERATURY

BARTOŇOVÁ, M. *Inkluzivní didaktika v základní škole se zřetelem na edukaci žáků s lehkým mentálním postižením.* Brno: Masarykova univerzita, 2014. 224 s. ISBN 978-80-210-6560-4.

BARTOŇKOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.* 2. vydání. Brno: Paido 2007. 247 s. ISBN 978-80-7315-158-4.

BAZALOVÁ, B. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a dalších vybraných zemích.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita 2006. 188 s. ISBN 80-210-3971-X.

BLATCHFORD, P., RUSSELL, A., WEBSTER, R. *Reassessing the Impact of Teaching Assistants: How research challenges practice and policy.* Oxon: Routledge. 2012. 143 s. ISBN: 978-0-203-15196-9

ČABALOVÁ, D. *Pedagogika.* Praha: Grada: 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČADOVÁ, E. Žák se SVP v běžné škole. In: MICHALÍK, J. *Sborník příspěvků z konference projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR 2015.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 90-100. ISBN 978-80-244-4749-0.

ČAPEK, R. *Moderní didaktika: Lexikon výukových a hodnotících metod.* 1. vydání. Praha: Grada, 2015. 604 s. ISBN 978-80-247-3450-7.

ČERVENKOVÁ, I. *Výukové metody a organizace vyučování.* Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. 153 s. ISBN 978-80-7464-238-8.

Česká školní inspekce k inkluzi: Učitele máme kvalitní, jen jim chybí sebevědomí. In: *Novinky.cz* [online]. [cit. 2016-06-19]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/395562-ceska-skolni-inspekce-k-inkluzi-ucitele-mame-kvalitni-jen-jim-chybi-sebevedomi.html>

DOUBRAVA, L. S alternativními metodami výuky jsou školy spokojeny: ČŠI poprvé provedla šetření v dané oblasti. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy.* 2015, 118(3), s. 4-6.

DOUBRAVA, L. ČŠI: Naše školy poskytují kvalitní vzdělání: Formy a metody výuky by však mohly být rozmanitější. *Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 2016,119(1), s. 20-21.

FELCMANOVÁ, L. Proč inkluzivní vzdělávání. In: *Sborník z konference Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR Praha 4.–5. 3. 2014*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 7-14. ISBN 978-80-244-4237-2.

GRECMANOVÁ, H. – HOLOUŠOVÁ, D. – URBANOVSKÁ, E. *Obecná pedagogika*. I. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 1999. 231 s. ISBN 80-85783-20-7

GESCHWINDER, J., RŮŽIČKA, E., RŮŽIČKOVÁ, B. *Technické prostředky ve výuce*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. 57 s. ISBN 80-7067-584-5.

HÁJKOVÁ, V., STRNADOVA, I. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010. 217 s. ISBN 978-80-247-3070-7.

HORÁČKOVÁ, I. *Metodika práce asistenta pedagoga: Spolupráce s učitelem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 69 s. ISBN 978-80-244-4656-1. [cit. 2016-05-11]
Dostupné z: <http://inkluzie.upol.cz/ebooks/metodika-prurez-02/metodika-prurez-02.pdf>

LECHTA, V. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010. 435 s. ISBN. 978-80-7367-679-7.

LUKÁŠKOVÁ, H. *Kvalita života a didaktika*. Praha: Portál. 2010. 202 s. ISBN 978-80-7367-784-8

KAŠPÁRKOVÁ, V. a kol. *Národní zpráva šetření TALIS 2013*. [online]. Praha: Česká školní inspekce. 2014. s. 67. ISBN 978-80-905632-3-0. cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/html/TALIS2013-NZ/flipviewerxpress.html>.

KAY, J. *Teaching Assistant's Handbook: Primary Edition*. London: Ashford Colour Press, 2005.167 s. ISBN 978-0826479891.

KNOTOVÁ, D. a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014.258 s. ISBN 978-247-4502-2.

KOŠÁK, P. *Britská inspirace pro asistenty pedagoga. Názory aktuálně* [online]. 2014. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blog/pavel-kosak.php?itemid=23652>

KREJČÍ, V. *Obecné základy pedagogiky*. 2. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 1993.294 s. ISBN 80-7042-053-7.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003.219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MERTIN, V., KREJČOVÁ, L. eds. *Výchovné poradenství*. 2., přepracované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. 364 s. ISBN 978-80-7478-356-2.

MICHALÍK, J., BASLEROVÁ, P., FELCMANOVÁ, L. *Katalog podpůrných opatření: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění*[online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 221 s. 2015 [cit. 2016-05-23]. ISBN 978-80-244-4675-2.

Dostupné z: <http://inkluzie.upol.cz/ebooks/katalog-vseobecny/flipviewer>

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1 vydání. Praha: Grada, 2006. 329 s. ISBN 8024713624.

NĚMEC, Z., ŠIMÁČKOVÁ-LAURENČÍKOVÁ, K., HÁJKOVÁ, V. Co změnit na práci asistenta pedagoga? *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014, XLIV(2), 200-211. ISSN 0031-3815.

NĚMEC, Z., ŠIMÁČKOVÁ-LAURENČÍKOVÁ, K., HÁJKOVÁ, V. *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2014. 86 s. ISBN 978-80-7290-712-0.

OBST, O. *Didaktika sekundárního vzdělávání*: Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc: Olomouc, 2006.195 s. ISBN-80-249-1360-4.

OPEKALOVÁ, O. *Kapitoly z výchovného poradenství*. 2. vydání. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2010.72 s. ISBN 978-80-86723-96-9.

PRŮCHA, J. Speciální vzdělávací potřeby: spor o realizaci ve školách. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2013, (2), 242-254 s. ISSN 0031-3815.

PRŮCHA, J., MAREŠ J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník: Sedmé, aktualizované a rozšířené vydání*. 7. vydání. Praha: Portál, 2003. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

RAMBOUSEK, V. *Materiální didaktické prostředky* [online]. 1. vydání. Univerzita Karlova v Praze: Univerzita Karlova v Praze, 2014 59 s.[cit. 2016-04-23]. ISBN ISBN 978-80-7290-664-2. Dostupné z: http://vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/final/23_rambousek.pdf

SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

SHARPLES, J., WEBSTER, R., BLATCHFORD, P. *Making Best Use of Teaching Assistants: Guidance Report* [online]. London: Education Endowment Foundation, 2015.35 s. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z:

https://v1.educationendowmentfoundation.org.uk/uploads/pdf/Making_best_use_of_TAs_printable.pdf

Stav inkluzivního vzdělávání ve školách - české školy společně vzdělávání žáků zvládají. In: *Informační bulletin České školní inspekce*. [online] 2016, duben, s.4-5. [cit. 2016-06-18] Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/BulletinCSI_duben/flipviewerxpress.html.

ŠIŠKA, J. Inkluze z britské perspektivy. *Speciální pedagogika* [online]. 2001, 11(3), 168-172 [cit. 2016-05-09]. ISSN 12211-2720. Dostupné z: <http://dspace.specpeda.cz/handle/0/649>

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.)

THE OPEN UNIVERSITY. *Teaching assistants: support in action*. [online]. 2015 [cit. 11. 5. 2016]. Dostupné z: <<http://www.open.edu/openlearn/education/educational-technology-and-practice/educational-practice/teaching-assistants-support-action/content-section-0>>

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. 2.vydání. Praha: Grada, 2011.456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

VALENTOVÁ, I., KOUTSKÁ, M., LANGER, J. Asistent pedagoga. In: *Sborník příspěvků z konference projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR 2015*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015 s. 9-23 . ISBN 978-80-244-4749-0

WOODWARD, M., PEART, A. *Supporting education: The role of higher level teaching assistants*. London: The Association of Teachers and Lecturers, 2005.55s. ISBN 1 902466 49 7. Dostupné z: <https://www.atl.org.uk/Images/Supporting%20education.pdf>

ZATLOUKAL, T. a kol. *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2014/2015.* Praha: Česká školní inspekce, 2015 [cit. 2016-04-26]. ISBN 80-88087-06-9. Dostupné z: [http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Vyrocní-zprava-Ceske-skolní-inspekce-za-skolní-\(1\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Vyrocní-zprava-Ceske-skolní-inspekce-za-skolní-(1))

ZILCHER, L. a kol. *Rádce pro inkluzi, aneb několik rad pro vytváření rovných příležitostí ve školách.* Ustí nad Labem:Univerzita J.A. Purkyně 2015.141.s.

Dostupné z: http://inkluzie.ujep.cz/files/radce_pro_inkluzi_aneb_nekolik_rad_pro_vytvareni_rovných_přil_ezitosti_ve_skolach.pdf

ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika.* Praha : Grada, 2014.396 s. ISBNB-978-80-274-4590-9.

SEZNAM POUŽITÝCH NORMEM A DOKUMENTŮ

Metodické doporučení ke zřízení funkce asistenta pedagoga. č.j. MSMT-7502/2015.

Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28.

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8980/Katalog_praci_UZ_1_10_2010.pdf

Vyhláška 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>

Vyhláška 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#prilohy>

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

NATIONAL CAREERS SERVICE: *Teaching assistant* [online]. [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <https://nationalcareersservice.direct.gov.uk/advice/planning/jobprofiles/Pages/teachingassistant.aspx>

Školní vzdělávací program: Základní škola Bruntál, Okružní 47 příspěvková organizace. Bruntál, 2007. [cit. 2016-04-08] Dostupné z: <http://zsbrok.cz/wp-content/uploads/%C5%A0VP-I-S-OBSAHEM-2.11.2015-bez-u%C4%8D.-pl%C3%A1nu.pdf>

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní školy Bruntál, Jesenická 10. Bruntál, 2013. [cit. 2016-04-10] Dostupné z: http://www.1zsbr.cz/files/skolni_vzdelavaci_program_aktualni.pdf

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Schéma aktérů inkluze v ZŠ

Obrázek 2: Dělení didaktických prostředků

Obrázek 3: Členění výukových metod podle Maňáka

Tabulka č. 1: Běžné základní školy v obec i s rozšířenou působností Bruntál

Tabulka č. 2: Běžné základní školy v Bruntále

SEZNAM ZKRATEK

HLTA - Higher level teaching assistant (vyšší asistent pedagoga)

IVP – individuální vzdělávací plán

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

PAS – poruchy autistického spektra

SPC – speciálně pedagogické centrum

SVP – speciální vzdělávací potřeby

SEN - special education needs (speciální vzdělávací potřeby)

TA – teaching assistant (asistent pedagoga)

ZŠ – základní škola

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1:** Rozhovor s ředitelem školy (R1)
- Příloha č. 2:** Rozhovor s třídní učitelkou (U1)
- Příloha č. 3:** Rozhovor s výchovnou poradkyní (V1)
- Příloha č. 4:** Rozhovor se speciální pedagožkou (S1)
- Příloha č. 5:** Rozhovor s ředitelem školy (R2)
- Příloha č. 6:** Rozhovor třídní učitelkou (U2)
- Příloha č. 7:** Rozhovor se speciální pedagožkou (S2)
- Příloha č. 8:** Rozhovor s ředitelem školy (R3)
- Příloha č. 9:** Rozhovor s třídní učitelkou (U3)
- Příloha č. 10:** Rozhovor s ředitelem školy (U4)
- Příloha č. 11:** Rozhovor s třídní učitelkou (U4)
- Příloha č. 12:** Rozhovor s ředitelem školy (U5)
- Příloha č. 13:** Rozhovor se speciální pedagožkou/výchovnou poradkyní (S5)
- Příloha č. 14:** Rozhovor s třídní učitelkou (U5)
- Příloha č. 15:** Rozhovor se zástupkyní ředitele (Z6)
- Příloha č. 16:** Rozhovor s třídní učitelkou (U6)
- Příloha č. 17:** Rozhovor s třídní učitelkou (U6a)
- Příloha č. 18:** Arch pro záznam z účastněného pozorování

Příloha č. 1: Rozhovor s ředitelem školy (R1)

Chtěla jsem se zeptat, jak máš velkou školu?

Hodně.

Můžeš to trochu rozvést, prosím?

Samozřejmě. Škola má kapacitu 700, jsme na stavu asi 670–680, po prázdninách by to mělo být víc, protože odchází malá skupinka devátáků, přichází velká skupinka prváků. Tříd máme 16 na prvním stupni a 13 na druhém, takže dohromady 29, pokud se nemýlím.

Jak dlouhou praxi máte s asistenty v běžné základní škole?

My jsme měli asistenty vždycky v auty¹², a myslím si, že to bude takových 6–7 let. Podle Tomáška se to dá vlastně posuzovat, ten je v sedmé třídě a je od samého počátku s asistentem.

Co pro vás jako vedení školy znamenalo přijmout asistenty? Co jste museli ze začátku připravit? Co musíte dělat každý rok?

Pro vedení školy to zase až takový šok nebyl, my jsme museli pouze vyřídit žádost v termínu, což se nám ze začátku taky ne vždy dařilo, protože ta žádost úplně jednoduchá taky není. Takže se nám stávalo, že tu nám chyběl souhlas rodičů, tu nám chybělo to nebo ono, pak jsme tam blbě napsali asistent číslo jedna nebo číslo dvě. Ze začátku to byl hlavně problém pro učitele, protože učitelé nejsou zvyklí na to, aby v hodině bylo víc dospělých pedagogických pracovníků. Ze začátku tohle bylo jediné nepříjemné, co se muselo překonat, protože část učitelů to brala, jako že teď tam máme nasazeného špeha, a druhá část učitelů to brala, jako že se každý dozví všechno, co se v té hodině děje, že asistent nemá nic jiného na práci, než to, až vyjde ze třídy, tak to jde každému vykládat někde až na nádraží.

Dobře. Kolik máte asistentů ve škole a kdo s nimi nejvíc spolupracuje, pokud jsou jasně dané organizační mantinely?

V běžných třídách máme tři asistenty, ale mnohem větší zkušenosti organizační máme s asistentem ve speciální třídě, takže tak nějak automaticky vyplynulo ještě v době, kdy jsem

---

¹² Jedná se o speciální třídu integrovanou do běžné základní školy. Učitelé i vedení školy jí nazývají autistickou, jelikož byla před lety zřízena pro děti s poruchou autistického spektra, které bydlely v domově pro osoby se zdravotním postižením.

dělala zástupkyni pro první stupeň, protože asistenti jsou častěji na prvním stupni, kdy naše děti z autistické třídy se pohybovaly na prvním stupni, že paní učitelka, která učí v autistické třídě a je plně kvalifikovaná a moc šikovná, začala postupně pomáhat hlavně s papírovými věcmi i s vyřizováním žádostí a v podstatě dostala ten tým asistentů jakoby na starost, protože řídí svoji asistentku, má s tím zkušenosti, deset let řídí asistenta. Takže teď tak řekněme ne úplně striktně papírově a formálně, ale prakticky víceméně řídí všechny asistenty, pomáhá vyřizovat jejich žádosti a má je tak trochu na starosti.

Mají tedy se speciálním pedagogem pravidelné schůzky nebo něco pravidelně řeší?

Mají schůzky minimálně dvakrát ročně, ale to jsou schůzky podobné, jak zasedá metodické nebo předmětovka. Jinak spíš to probíhá tak, že když se někde objeví nějaký problém, to už jsme samozřejmě také zažili, tak se paní učitelka vloží do řešení toho problému v té třídě na běžné škole a snaží se spolupracovat s asistentem. Takový problém jsme měli letos, konkrétně kdy se nám ne úplně sešel asistent, učitel a žák, a bylo potřeba s asistentem pracovat velmi intenzivně. Takže tam paní učitelka pomáhala vedení a výchovnému týmu a často s asistentkou jednala, metodicky ji řídila, pokoušela se tu situaci usměrnit.

Slyším, že tu byly nějaké problémy? Co je tedy pro vás jako vedení důležité nebo co hledáte u asistenta, aby spolupráce fungovala?

Zprv odborné znalosti. Ty řeči o tom, že asistenta může dělat každý, kdo umí utřít nos, tak to samozřejmě není pravda. Zadruhé asistent se musí doplňovat s učitelem, na prvním stupni speciálně, na druhém stupni je to složitější tím, že se učitelé střídají, ale na prvním stupni by si měli i asistenti a učitel vyhovovat v pedagogických názorech nebo názorech na pedagogiku, což taky není úplně jednoduché. A za další, asistent by měl být mimořádně empatický a vstřícný, protože spousta těch problémů ve třídě se spíš jenom cítí, tuší, nejsou přímo pojmenované. A on musí mít radar na to, aby nedošlo k tomu, že se třída rozdělí na takzvané normální děti a proti nim žák, který má asistenta, který je v jiném režimu, chráněný a zbytkem třídy právě za to nenáviděný. Takže ten asistent musí strašně dobře vyvažovat, byť je to asistent pedagoga, ale všichni víme, že víceméně je k určitému žákovi, musí strašně dobře vyvažovat tu svoji roli, aby nebyl buď jenom asistent daného žáka, anebo buď jenom asistent pedagoga, který zasahuje prakticky do všeho, a dítě, které pomoc potřebuje, jí dostane málo.

Připravujete na to učitele? Dáváte jim nějaký metodický podklad, aby to dokázali vysvětlit ve třídě a podobně?

Máme dobře fungující výchovný tým, takže se do toho, pokud to není tak, že asistent nastoupí rovnou do prvního ročníku, kde dopředu nedělá žádné kroky, ale ta potřeba nastane v průběhu, tak samozřejmě s dětmi mluví třídní učitel a mluví s nimi někdo z týmu, výchovný poradce, školní psycholog a podobně. Asistent není nic neobvyklého, čili děti ho tady na škole neřeší, jestli se jim ve třídě objeví, nebo neobjeví, celkem to považují za běžnou věc. No a učitele posíláme v rámci DVPP, jeden z bodů důležitých, posíláme je na veškerá školení, která, pokud jsou nováčci v této oblasti, která se týkají spolupráce mezi učitelem a asistentem. Takže i letos absolvovali učitelé, kteří mají asistenta, a je to pro ně nová zkušenost, absolvovali další vzdělávání na toto téma.

Je pro tebe jako ředitelku, která zodpovídá za ta školení, náročnější vyhledávat vhodná školení a dávat si na to pozor? Na tak velkou školu máte poměrně dost asistentů. Je to větší pracovní zátěž nebo to bereš jako pomoc?

Není s tím žádná práce, my děláme plán dalšího vzdělávání vždycky na začátku školního roku a v pololetí jej aktualizujeme. V podstatě to probíhá jakoby na dvou frontách, nejdříve si usurpuji já to právo, že si prostuduji nabídku a vypíšu ta vzdělávání, která mám pocit, že by se líbila mně a že je škola potřebuje. Nechám je jakoby volně k dispozici k rozebrání, když o některé není zájem, tak se je pokouším jakýmsi způsobem přesvědčit, vnutím jim ho podruhé nebo potřetí. Ale zároveň ti učitelé si můžou také napsat své představy o tom, jaká školení by chtěli absolvovat, a můžou si je vyhledávat sami, a dávají si své požadavky k odsouhlasení. Takže obvykle, například letos, jsme se shodli, já jsem dala požadavek nebo svoji představu, že se bude vzdělávat učitelka v práci s asistentem pedagoga, a souběžně z druhé strany automaticky učitelka si našla školení a požadovala, aby na něj mohla jet.

Když máte tolik asistentů, co to pro vás znamená finančně? Například speciálně upravujete třídy?

Musíme vytvořit v každém případě zázemí asistentovi, to znamená, potřebuje svůj pracovní stůl, potřebuje svoje místo v kabinetě, potřebuje svůj nořas, takže určité finanční nároky to má. Nemáme celkem názor nějaký jasně daný, jak má vypadat jeho pracoviště ve třídě. Někde to je tak, že je velká katedra a asistent má svoje místo, sice tam moc neposedí, ale má tam formálně svoje místo vedle učitele. V některých třídách asistent sedí v lavici přiměřené velikosti, někde sedí vedle žáka, ke kterému je určen, někde sedí jinde, protože to je nefunkční, aby na něj dohlížel takhle neustále. Takže takové pevné pracoviště, třeba v levém zadním rohu bylo místo pro asistenta, takové místo stanovené není. Asistenti z tohoto

hlediska nejsou přehnaně finančně nároční, pro nás finančně náročný je pochopitelně plat asistenta pedagoga, protože dostáváme obvykle peníze na úvazek 0,75, ale ty peníze, které dostaneme, ten úvazek samozřejmě nepokryjí. Takže doplácíme na asistenta pedagoga ze mzdových prostředků školy, z běžných prostředků na platy, a je to poměrně dost peněz. Na druhé straně zase asistent pedagoga je pedagogický pracovník, který svůj kus práce odvede, a není to tak, že bychom na tom jen prodělávali. Je to i výhoda po mnoha stánkách toho asistenta mít.

Jak tedy vnímáš působení asistenta pedagoga ve škole?

Je to velká pomoc v tom smyslu, že děti, které mají asistenta pedagoga, kromě nějakých jiných potíží, dost často mají třeba i poruchy chování. A když funguje dobře asistent pedagoga, tak já o tom dítěti prakticky neslyším. Když je problém a funguje to špatně, tak se to dítě neustále řeší s rodiči na týmu, ve vedení s asistentem, s třídním učitelem, a stejně ty potíže nastávají kdekoli ten asistent právě není, v šatně, při přechodu ze třídy do třídy. Kde to funguje dobře, tam je to velká pomoc pro nás, že se eliminují takové ty třecí plochy a konflikty ve třídě, a nepopíratelně je to největší pomoc pro to děcko, které by bez asistenta pedagoga pravděpodobně šlo z průšvihů do průšvihů.

Zaslechla jsem, že u vás asistenti na běžné základní škole pracují na 0,75 úvazku, takže pracují pouze v přímé pedagogické práci?

Ne, i ten 0,75 úvazku je běžná pracovní doba. Oni jsou po celou dobu vyučování s tím dítětem, ale někde, když je třeba nižší ročník, tak vyučovací doba neudělá 0,75 úvazku, ještě je tam třeba nepřímá práce, ale mnozí z nich se připravují nad rámec svých povinností. Bylo by samozřejmě dobré, kdyby asistenti byli na celý úvazek, protože by se mohli s učitelem více podílet právě na té přípravě, ale vzhledem k tomu 0,75, tak oni si odpracují svých 0,75 a ostatní už je na dobrovolnosti.

Máte dlouholeté zkušenosti jako škola i jako vedení a je tu novela školského zákona a s tím spojené velké obavy. Jaké máte vize do budoucnosti? S čím počítáte, jak to máte podchycené z pozice speciálních pedagogů, výchovných poradců?

My pravděpodobně výhledově do týmu ještě začleníme speciálního pedagoga, tu pozici, ale ještě si nejsme jistí, že ji bezpodmínečně potřebujeme, protože nám stačí v této chvíli psycholog. Část učitelů na prvním stupni mají specializaci, čtyři nebo pět minimálně, mají specializaci učitele prvního stupně se zaměřením na speciální pedagogiku, máme logopedku

vlastní, máme asistenty. Takže to, nad čím přemýšlíme s ohledem na nabídku, je ta možnost pozice asistenta, což ale v této chvíli si nejsem úplně jistá, jestli je to něco víc než jenom člověk, který děti vyzvedne doma, dovede do školy, a jestli to není jenom taková lepší chůva. To si nejsem úplně jistá, jak to bude postavené. Tam těch pedagogických kompetencí podle mě moc nebude, takže s tím velmi váháme. No, a co nám přinese nový školský zákon, tak si říkáme, že si nebudeme kazit poslední světlé dny, ne tak úplně ne, ale to co je u asistentů pedagoga největší problém, to neodstraní. Podle mého názoru to mít dobrého odborného asistenta pedagoga se ti povede malý zázrak, protože profesionál nežije s jistotou práce na jeden rok. Nám se to povedlo v minulosti několikrát, díky tomu, že máme speciální třídu, kde byla šance, že třída nezanikne, že bude existovat. Takže jsem si mohla dovolit to hrdinství, že asistent pedagoga dostal smlouvu na dobu neurčitou, a to je jediná šance, jak můžeš vychovat dobré asistenty pedagoga, pokud budu mít smlouvy na dobu určitou na rok, já to chápu, že se může cokoli stát, dítě odejde a tak dále, ale potom by měl být opravdu profesionál, který když na jedné škole přijde o práci, tak automaticky nastoupí jako profesionál asistent pedagoga na druhou školu. Ale ne tak, že v červnu podáme žádost, koncem června nebo v červenci se dozvíme, že asistenty dostaneme, a ten mezi tím si našel práci v Kauflandu u pokladny, takže hledáme nového. Čili pokud to nebude normální práce na dobu neurčitou, tak to nemá vůbec žádný smysl. Tohle to povolování na rok je prostě průšvih.

A nad čím přemýšlíte se školním speciálním pedagogem, když to máte tak zajištěné? Jakou by měl mít úlohu, proč nad ním vůbec uvažujete, když výchovný poradce je taky speciální pedagog?

Z toho prostého důvodu, že máme dvě výchovné poradkyně, obě dvě velmi dobré a obě dvě velmi přetížené, protože výchovný poradce na tak velké škole jako my, může mít úvazek snížený o čtyři hodiny. V našem případě jsou to tedy dvě osoby, takže mají úvazek snížený o dvě hodiny, obě dvě mají dvacet hodin přímé vyučovací povinnosti. A jestliže si to naučíš tak, jak jsme si to naučili my, že kdykoliv se něco ve třídě děje, netvrdím, že je to dobře, ale takový servis tady poskytujeme, takže kdykoliv se něco děje, tak paní učitelky odkmitají za výchovnou poradkyní, která má na starosti poruchy vzdělávání, anebo za výchovnou poradkyní, která má na starosti poruchy chování, a přehodí ten problém na ně. A řeší se to v týmu i s tím učitelem, ale svolávají se jednání s rodiči a všechno je v režii týmu, který je v této chvíli čtyřčlenný. A velkou část věcí výchovné poradkyně dělají ve svém soukromém volném čase. Takže z toho důvodu se domnívám, že kdyby byla ještě pozice speciálního pedagoga, a některé věci jsou věci poměrně hořlavé, musí se řešit okamžitě. Takže speciální

pedagog by se jim mohl věnovat, těm dětem, v době, kdy výchovné poradkyně učí, mají dvacet hodin, to máš čtyři hodiny denně. Takže na přímou práci s těmi dětmi jim zbývá čas v rámci různých reedukací a podobně až po vyučování, čili člověk, který by měl jenom speciální pedagogiku na starosti, speciální pedagog, který by měl třeba minimální ale víceméně jakoby žádný úvazek, by jim strašně pomohl a odlehčil by jim část práce, která vlastně ne úplně by jim patřila.

Rozumím tomu dobře, že posilujete pedagogický sbor, abyste byli dostatečně připravení a zvládli inkluzi?

Vzhledem k současnému vývoji, kam to tlačí ministerstvo školství, to není žádná výhra, to posílení. Je to pravděpodobně jediná šance, jak to vůbec zvládnout. A kdybych měla říct, jestli si myslím, že dostatečná, tak bych řekla, že ne, že to bez toho asi nepůjde, to je jasné. Ale že to půjde jenom s tím, si myslím, že je naivní očekávání. Že dostanu do školy na půl úvazku speciálního pedagoga, odstraní většinu problémů, které nastanou ve chvíli, kdy začneme děti s LMD vzdělávat podle běžného vzdělávacího programu základní školy, to si myslím, že speciální pedagog, jeden ve škole, teda nenapraví.

A asistenti?

Nikdy jsem nezažila školu, kde by byl asistent v každé třídě, a nevím, jestli je to vůbec funkční. Vnitřně mám jakýsi pocit, který nemůžu o nic opřít, jenom o jakousi vlastní pedagogickou zkušenost, že počet asistentů ve škole má jakousi vnitřní hranici, kdy je přínosný. A nikdy jsem se k té hranici nedostala. Ale nemyslím si, že na dvacet devět tříd je ideální dvacet devět asistentů, nebo a naopak ještě dvounásobek. Například v jedné třídě dva asistenti a podobně, není to úplně si myslím funkční. Jsou chvíle, kdy přítomnost dvou pedagogických pracovníků nemusí být úplně přínosem. A pokud to tak bude v každé hodině, v každé třídě, tak si myslím, že to ztrácí efekt. Čili nedovedu si představit, jak bude fungovat školství ve chvíli, možná jen proto, že to neznáme, že to neumíme, ale kdy bude ke každému pedagogovi asistent pedagoga. Já si to nedovedu představit. Odkud se vezmou, aby to byli opravdu pedagogičtí pracovníci? Ten počet pedagogů se tady vyvíjí desítky let a stejně ještě jsou problémy s aprobovaností a tak dále. A teď se z ničeho nic objeví požadavek do každé třídy asistent pedagoga. Kdo toho asistenta pedagoga bude dělat, mě napadá jako náš pes, ale kde vezmou lidi, kde jsou ti lidi doteď, na jakých pracovních pozicích jsou všichni ti pedagogicky schopní, kreativní, ambiciózní, svým způsobem empatičtí lidi ochotní se vzdělávat? Kde teď jsou? Odkud je budeme brát do toho systému? A jestliže nabere

kohokoliv, tak je logické, že kohokoliv snese škola velká, naší velikosti. Podle mého dohadu tak deset, s tím ještě umíme pracovat, některého vyhnat, některého vzdělat, změnit. Ale když jich tu budu mít třicet, tak jich minimálně třetina bude k ničemu, to je mé vnitřní přesvědčení.

Podle čeho si asistenty vybíráte?

Pedagogickou zkušenost. Málokdy sáhneme po úplně nezkušeném člověku. A to je pedagogická zkušenost strašně široký pojem. Zkušenosti třeba i s vedením jenom zájmového útvaru na domě dětí, ale prostě někdo, kdo vypadá, že viděl dítě pravidelněji než to vlastní doma. V mém konkrétním případě první dojem. Jestliže někdo u toho výběrového řízení mě vyloženě nepřijde vhodný, tak sebezlatější papír mě málokdy přesvědčí. To, jak se ten člověk jeví jako osobnost, i u toho výběrka. Mám špatnou zkušenost s typy, které se už u toho výběrka tváří velmi podřízeně a hrozně tu práci potřebují a strašně po ní touží a mají za sebou těžký život, špatné zkušenosti, tak stejně kňourají celou tu dobu, než jim uplyne smlouva. Takže lidi poměrně energičtí, ale empatictí. A lidi, kteří připouštějí, že o práci asistenta rozhodně nevědí všechno, a jsou strašně ochotni se vzdělávat. Tak to bych viděla jako základní podmínku. Ten asistent musí, protože on netuší, jaké dostane dítě, kdo mi tady dopředu vykládá: znám, to už jsem dělal, s takovým jsem už pracoval, není v tom žádný problém, tak totální nezájem. Prostě někdo, kdo ví dopředu, když ještě neviděl děcko, jaká s ním bude práce, tak ať jde. Ten, kdo je ochoten říct, ano budu jezdit na školení klidně odpoledne, tak dobře. A ještě poslední podmínka, svým způsobem to musí být člověk, u kterého mám pocit, že se hodí k určitému dítěti, učitel, že jejich osobnosti jsou schopné se propojit. To jednoznačně. A dost často asistenti působí u těch výběrových řízení, že by mohli z fleku vystřídat ministra školství, potom v žádném případě, protože asistent, ať se mu to líbí nebo ne, je přímo řízen pedagogem, a jestliže to není ochoten respektovat a je příliš chytrý na tuhle pozici, tak smůla.

Tak, to jsou všechny mé otázky, děkuji.

Příloha č. 2: Rozhovor s třídní učitelkou (U1)

V jaké třídě učíš? Je to tvůj první asistent pedagoga?

Učím ve třetím ročníku a je to můj druhý asistent pedagoga, ke stejnému žákovi. Můj žák má poruchu autistického spektra a ADHD.

Jaké jsi měla pocity, když ses dozvěděla, že má přijít asistent pedagoga?

Trochu jsem se bála, zda to bude člověk, se kterým si sedneme. Taky jsem nevěděla, jak to bude fungovat, co po něm mohu chtít a co ne. Dále, jsem měla obavy, aby nehodnotil a nevykládal na počkání, co se děje ve třídě. Pak přišla paní asistentka, poznaly jsme se a spolupráce byla výborná. Ještě jsem se šla zeptat Staňky, která má asistenty, jak to funguje, a trochu na výzvědy k ní.

Nabídl ti někdo metodickou podporu před příchodem asistentky nebo v úplných začátcích?

Ani nevím. Tím, že jsem byla za Staňkou¹³, která je speciální pedagog, a určitě jsem se o tom bavila s Marcelou¹⁴, tak jsem neměla nějakou potřebu nechat se metodicky vést. Víím, že nám tady funguje výchovný poradce a speciální pedagožka. Takže jsem to měla tak, že kdyby byl nějaký problém, který nebudu schopna vyřešit s asistentkou, tak se s nimi poradím.

Nastavovala jsi na začátku vaši spolupráci?

Na začátku jsem paní asistentce řekla, jak by to asi mělo být. Sama jsem nevěděla, co od žáka čekat. Co se týče vzájemné komunikace a podobně, tam problém nebyl. Když vznikl nějaký problém, tak jsem zvyklá to řešit hned, tak aby bylo jasno, samozřejmě ne před žáky. Důležité je, aby bylo jasné, kdo je učitel. Nejen dětem, ale i paní asistentce. Se současnou paní asistentkou, tím že je to sestra minulé paní asistentky, tak si předávají zkušenosti. Moje bývalá paní asistentka přešla do družiny, kam chtěla. Takže současná paní asistentka už věděla, jak probíhá výuka, nemusela jsem něco extra vysvětlovat. Co je nejdůležitější, žák jí přijal bez problémů a ona je taková klidná a svůj klid přenáší na žáka a má pro něj cit.

Změnila se nějak výuka s příchodem asistentky?

---

¹³ Speciální pedagožka a třídní učitelka ve speciální třídě

¹⁴ Paní ředitelka

No nevím, zda je to asistentkou, ale samozřejmě, když máš ve třídě žáka s PAS, tak trochu výuku změníš. Zvolíš tempo, více dbáš na jasné a srozumitelné pravidla, třeba vnímáš, zda potřebuje tabulky, nějaké názorné pomůcky, a v rámci hodiny komunikuješ s asistentem. A někdy mu řekneš, co mají dělat. Když je samostatná práce, tak zda to stíhají, a vzhledem k tomu, že chlapec se nám třeba na začátku trochu uzavřel, teď už funguje, tak se ho snažím vyvolávat, když vím, že to mají, ať má pocit uznání. Je to o takové nenápadné komunikaci.

Používáš nějaké nové metody a formy výuky?

Myslím si, že ani ne. Tím, že asistentka sedí u žáka, buď mu pomáhá, nebo jen kontroluje, aby vše bylo ok. Někdy, když chlapec nemá dobrou náladu, tak využijí možnosti odejít. Vím, že Petra, minulá asistentka, chodila do speciální třídy, kde se chlapci moc líbilo.

Říkala jsi, že preferuješ vyřešení situace hned a bez dětí. Kdy to děláte?

No, co budeme dělat a s kým a jaké cvičení a ty běžné provozní věci, to samozřejmě o přestávkách ve třídě. Ale pokud se mi něco přihlo, že by mu nemusela pomáhat nebo že zkusíme, aby to dělal sám, upřesnění si, zda to ano, či ne, tak před vyučováním s Petrou. Ona totiž hned po skončení výuky šla do družiny, jelikož měla kumulovaný úvazek. A s novou paní asistentkou i po vyučování. A dokonce to je pro mne úžasná pomoc, pomáhá mi i s přípravami, třeba vystřihuje, nástěnky a já si mohu dělat i něco jiného.

Takže má takzvanou nepřímou pedagogickou práci?

To nevím, ale nabídla se mi. A já jsem ráda, že je ochotná a pomáhá mi, a to je strašně fajn. To využívám až teď, novou paní asistentku mám zhruba od pololetí a strašně ti to ulehčí práci a já se můžu věnovat opravám sešitů a tak.

Co musí asistent mít a co by měl znát, aby to ve třídě dobře fungovalo?

Asistent se musí k tomu konkrétnímu dítěti hodit a i k tomu učiteli, tak aby si vzájemně sedli, navzájem se respektovali a byli ochotni spolu spolupracovat a pomoci tomu žákovi. Dále měl by mít kladný vztah k dětem a trochu vědět, jak se k dítěti s postižením chovat. Být ochotný si nechat poradit a nechat se vést. Asistent je pomocníkem a měl by být ochoten pomoci pedagogovi a samozřejmě měl by se dále vzdělávat a trochu pracovat i nad rámec, jako my všichni.

Částečně jsi mi odpověděla i na mou další otázku: Co je pro dobré fungování a spolupráci důležité?

To asi ano, ono to spolu souvisí. Ještě bych k tomu dodala, že je důležitá důvěra. Aby co se stane ve třídě, v ní taky zůstalo, vše si vyříkat, nic nevynášet... To, z čeho já jako učitel jsem měla strach, že celá škola zjistí, kde jsem udělala chybu, jak učím atd. Dále komunikativnost. To abychom si vše řekli a aby mezi náma byla pohoda. Dále je zapotřebí jí pochválit, že to dělá dobře. S našim žákem s PAS je to někdy obtížné, někdy se stáhne, nemá náladu, tak jí ujistím, že to není její chyba, ale že to tak prostě je, aby neztratila chuť to dělat. Být s dítětem pořád a být mu k nápomoci, i když má své dny, to je těžké, tak potřebuje někdy podpořit. Však ty jsi taky dělala s autisty, tak víš?

Ano dělala, je to někdy obtížné, jak říkáš. Vráťím se k důvěře. Máš důvěru k asistentce?

No k minulé určitě, s novou se zatím poznáváme, ale myslím si, že jsme obě nastaveny tímto směrem, a také to jsem jí řekla, ona byla ráda, že to tak je. Zatím to klapě a je to fajn.

Splnila asistentka pedagoga tvá očekávání?

Určitě, a mohu říct, že i přidala ta poslední i bonus, a to je ta pomoc v přípravách. Co se týče práce s chlapcem. Tam to vnímám pozitivně. Víím, že když je nervózní, roztěkaný nebo je patrné, že už nevydrží v lavici, tak víím, že ho má kdo uklidnit, odvést na chvíli ze třídy tak, aby mohl relaxovat. Je fajn, že dohlédne na to, aby měl nachystané pomůcky, zapsané úkoly - když jich moc nedávám. Jo, je to fajn. Ale myslím si, že jeden ve třídě stačí. Názory, které putují médií, že by jich mělo být více a podobně, jeden je tak akorát. Při počtech žáků, které máme, by se nám jich do třídy ani víc nevlezlo.

Děkuji.

Příloha č. 3: Rozhovor s výchovnou poradkyní (V1)

Máš nějakou úlohu při vedení asistentů pedagoga na vaší škole?

Doposud ani ne. Víím, že bych je mohla vést metodicky i vzhledem ke svému vzdělání speciálního pedagoga, ale ne. Letos se nám ve škole vyskytl problém s jednou asistentkou a paní učitelkou a to podle mého názoru řešila Marcela a s ní Staňka. Co víím, tak Petra ze začátku, když jí měla přijít asistentka do třídy, tak komunikovala se Staňkou. Já jsem nápomocna a v mé kompetenci je příprava na šetření. Pokud se u žáků projeví náznaky SVP, tak chodím do třídy a vyhodnocuji zda, žák potřebuje vyšetření, nebo jestli výuku zvládne pomocí nějaké pomůcky, změny ve výuce a podobně. Snažím se komunikovat s třídními učitelkami. Ale komunikace s některými je obtížná.

Jak to?

Myslím si, že některé mé kolegyně nejsou ochotny přijmout fakt, že děti potřebují úlevy. Nebo některé jeho projevy jsou dány jeho postižením. Myslí si, že to dělá naschvál a podobně. To pak můžeš dělat cokoli a není to k ničemu. Dále vnímám, že mne jako výchovného poradce a dejme tomu odborníka na SVP moc neberou. Nevím, čím to je.

Co se týče asistentů a jejich fungování ve škole, pracuješ s nimi nějak?

Ne, to nepracuji. Na prvním stupni máme jednoho a to není zapotřebí. A u té druhé, která odešla, a byl tam značný problém, tam jsme se snažili působit všichni i se bavit s paní učitelkou, ale to nemělo cenu. V tomto případě nešlo o nesoulad mezi asistentkou a paní učitelkou, ale nepochopení handicapu dítěte a projevů. Vyvrcholilo to odchodem dítěte ze školy. Ale jinak ne.

Děkuji.

Příloha č. 4: Rozhovor se speciální pedagožkou (S1)

Jaké je tvoje funkce ve škole a jak dlouho vedeš asistenty pedagoga?

Jsem třídní učitelka ve speciální třídě, jsem speciální pedagog. S asistenty pedagoga mám zkušenost více než 10 let, ale jednalos o asistenty v mojí třídě. Oficiálně nejsem jmenovaná vedením asistentů pedagoga, nicméně v průběhu praxe a zkušeností tuto úlohu plním víc jak pět let.

Máš nějaké zkušenosti s asistenty v běžné základní škole a třídě?

Ano, jednak jsem v každodenním kontaktu s asistenty, zodpovídám jejich případné dotazy, zároveň se na mě obrací učitelé dané třídy, kde asistent pedagoga působí. Jsem v kontaktu s vedením školy a konzultujeme aktuální dotazy, problémy. Dále pomáhám se zpracováním žádostí na asistenty pedagoga a v případě nějakých potíží komunikuji s krajem.

Jaké je tvoje úloha ve škole vzhledem k asistentům pedagoga?

Doufám, že poskytuji metodické vedení a psychickou podporu jak učitelům, tak asistentům. Není vždy lehké mít ve třídě žáka s postižením, učitel i asistent musejí hledat cesty jak s žákem pracovat, asistent si k němu musí vybudovat vztah a měl by žáka pochopit. Při našich poradách se snažím formou otázek tak trochu přinutit asistenti hledat řešení, které by mohlo zlepšit situaci u žáka i celé třídy. A to hlavně když zjistím, že něco není v pořádku, nebo se takto snažím předcházet krizovým situacím.

Jak tedy probíhají metodické setkání s asistenty pedagoga?

Máme pravidelné schůzky dvakrát do roka se všemi asistenty pedagoga, kde se snažím především ujasnit pozici asistenta pedagoga a jeho povinností, dále rozebíráme konkrétní situací ve třídě, asistenti mají v rámci porady prostor na své otázky a diskuzi. Ujasnění pozice asistenta je důležité, jelikož se stále objevují noví asistenti a nemají úplně jasno, co se od nich očekává, co mohou a co už ne, i když máme třeba asistenty s praxí, tak každá škola i učitel to mají trochu jinak.

Když se ve škole vyskytl problém s asistentem, jak jsi ho řešila a s jakými výsledky?

Byla to poměrně komplikovaná situace, kdy se nejednalo o problém mezi asistentkou a učitelkou, ale došlo k nepochopení dítěte se SVP. Danou situaci jsem rozebírala s vedením

školy, učitelkou a s asistentkou. S ní jsem situaci rozebírala několikrát, snažila jsem se, aby si přišla na to, co by mohla dělat jinak, nakonec jsme učinily nápravná opatření i s harmonogramem. Dále jsem se zajímala, jak nápravná opatření fungují, zda je zapotřebí je nějak pozměnit, nebo vymyslet něco nového, co by vedlo ke zlepšení situace u chlapce. Nicméně ne vždy se to povede, chlapec nakonec odešel na jinou školu.

Jak vnímáš změny spojené s novým školním rokem?

Na základě mé dlouholeté zkušenosti se vzděláváním dětí se zdravotním postižením, kdy jsem vždy učila žáky s mentální retardací, ať mentální retardace byla hlavním syndromem, nebo přidruženým k primárnímu postižení, mohu říct, že si nedokážu představit, jakým způsobem se v běžné třídě budou vzdělávat děti s lehkým mentálním postižením. Jsem přesvědčena o tom, že učitelé na tuto změnu nejsou připraveni, vzdělání a při počtech dětí kolem 25 ve třídě to nejde zvládnout i kdyby tam bylo pět asistentů. Já mám ve třídě chlapce s lehkým mentálním postižením, na výchovy a tělocviky chodí do běžné třídy, ale v naukových předmětech je s námi a je naprosto spokojený.

Příloha č. 5: Rozhovor s ředitelkou (R2)

Dobrý den, mohu začít?

Ano určitě.

Jak velká je vaše škola? Máte na prvním stupni asistenta pedagoga?

Naše škola má necelých 300 žáků, 284, je to úplná základní škola s devíti postupnými ročníky. Na prvním stupni máme dva AP a oba jsou u dětí s autismem. Jeden je v prvním ročníku a druhý ve druhém. Na druhém stupni máme jednoho AP a jednoho pro děti se sociálním znevýhodněním, ale to je projektový asistent.

Když jste zjistila, že budete zřizovat místo asistenta pedagoga, co to pro vás znamenalo?

Ta potřeba AP vznikla na zakázku rodičů, takže ne ve všech školách, teď už asi ano, byli mí kolegové ředitelé nakloněni přijmout asistenta. Myslím si, že tu máme poradenské pracoviště se speciálním pedagogem, který se věnuje dětem individuálně, v hodinách s nimi dělá reedukace, vytahuje si je z hodin a doučuje je v té látce, ve které mají problém. Přišli rodiče s chlapečkem s autismem požádat o to, abychom ho přijali i s asistentem. Přijmout asistenta znamená pro školu finanční zátěž. To jste jistě slyšela. Ne že by ředitelé nechtěli, ale je to jeden z hlavních důvodů, jde to na úkor platu ostatních kolegů. My jsme se tedy domluvili, že asistenta ano. Vyhlásili jsme výběrové řízení, vybrali jsme asistentku.

Na základě čeho jste ji vybírali?

Je to soubor kompetenci, který by měl ten člověk mít. Já vzhledem k tomu, že jsem pracovala, a jsem speciální pedagog, párově a párová výuka mi není cizí, tak jsem to jako problém nevnímala. Ale později jsem zjistila, že kolegové, kteří se s tím nesetkali, měli trochu obavy, ale já sejm si problémy nepřipouštěla. Takže ty kompetence byly určitě pedagogické vzdělání, jelikož se nám přihlásilo dost lidí. Dívali jsme se na předchozí praxi, tehdy tolik asistentů ještě nebylo, bavíme se o období před čtyřmi lety. Doplňující studium v různých formách, tehdy neměl nikdo, takže jsme vzali mladou absolventku střední pedagogické školy.

Co se týče fungování v hodinách, to byla asistentka na druhý stupeň, na druhém stupni se střídají učitelé, to není to samé jako na prvním. Někteří kolegové jí nevyžadovali v hodinách, většinou spolupracovala s kolegy, kde měl ten chlapec problémy.

Na prvním stupni, když jsme dělali výběrové řízení, tak paní učitelka, která má toho chlapce ve třídě, byla u výběrového řízení, měla významné slovo. Jelikož je to ona, která s tím vybraným člověkem tráví nejvíce času, je důležité, aby vám byl jakýmsi způsobem blízký a seděl vám, určitě se k tomu vyjadřovala. U nás u toho výběru seděli i rodiče, protože u nás je to tak, že rodiče doplácí asistenty pedagoga formou daru škole, takže jsme vybrali tehdy asistentu, která měla vysokou školu se zaměřením na učitelství 1. stupně. Po roce začala u nás učit, myslím si, že to byla pro ní výborná praxe. Pak jsme dělali další výběrové řízení, tam jsme brali už 2 AP do druhé a první třídy. Zase u toho seděli rodiče. Tyto asistentky, co jsme vybrali, měly předchozí zkušenosti s dětmi s autismem a měly kurz AP.

Takže jestli tomu dobře rozumím, je pro vás důležité vzdělání, zkušenosti a zda si učitel s asistentem pedagoga takzvaně sedí?

Je to pro mne důležité. Ty učitelky, které spolupracují s asistenty, potřebují vědět, co je to za člověka. Neberu to tak, že ukážu prstem a řeknu, budeš to ty, to v žádném případě. I rodiče do toho musí vstupovat a musí být spokojeni s asistentkou. Ta párová výuka je výborná v obou třídách na prvním stupni, samozřejmě za vedení speciální pedagožky, která do toho vstupuje. Asistenti za ní chodí, ona je metodicky vede, dává jim metodické materiály, potom pracuje na to konto v těch hodinách.

Jste také speciální pedagožka, zasahovala jste do toho nějak?

Metodické vedení je plně v kompetenci paní Malé, která je na začátku připravila na příchod asistenta a pak v průběhu celého roku asistenty metodicky vede, a podle potřeby i učitele. Já jsem jen měla jasnou představu o tom, jak má fungovat tandemová výuka, že asistent nesedí u pedagoga, a tyto představy jsem s ní konzultovala stejně jako s pedagogy. Co dělám konkrétně já, je, že doporučuji asistentům i pedagogům další vzdělávání.

Jaký je váš výhled po prvním září? Plánujete nějaké změny?

Co se týče oblasti speciálně pedagogické, tak tady si myslím, že mám potřebu pokrytou, že na velikost naší školy jeden školní speciální pedagog plně dostačuje. Nad čím přemýšlíme, je, že posílíme tým o psychologa, sociálního pedagoga a školního asistenta. Více asistentů samozřejmě plánujeme, ale až u dětí s diagnostikou nebo rediagnostikou po 1. září, kde je financování jiné.

Příloha č. 6: Rozhovor s třídní učitelkou (U2)

Jak dlouho máte asistenta ve třídě?

Asistenta dva roky.

A před tím jste nějakého měla?

Ne, ale vlastně mám druhou asistentku za dva roky, mám ji ke stejnému dítěti. Loni jsem měla jinou asistentku a letos mám jinou asistentku. Protože kolegyně, která mi dělala asistentku, loni vlastně byla kvalifikovaná učitelka a po roku začala učit v první třídě tady. Má prváky a má také svou asistentku.

Co je pro vás důležité v rámci spolupráce s asistentem?

Pro mě, pohoda a klid, aby to působilo pozitivně na třídu, aby jakoby v té třídě bylo bezpečí, klid a aby ti lidé spolupracovali. To je asi nejdůležitější. Abychom se vzájemně doplňovali, takže asi to nejvíc. Aby ten člověk byl opravdu pomocníkem v té třídě, aby to fungovalo, aby to nebyla kontrola, ale aby to bylo o týmu, že si pomůžou ti lidé.

A máte to takové ve třídě?

Ano, mám.

A jak se vám to podařilo nastavit?

Já jsem byla u obou konkurzů, to považuji za nejdůležitější, protože si myslím, záleží na jeho vědomostech a jeho schopnostech. Ale na druhé straně záleží i na tom, aby to fungovalo v rámci třídy, spolupráce s učitelem, v rámci typu osobností. Já považuji strašně za důležité, že jsem měla možnost být u konkurzu. Měla jsem možnost do výběru zasáhnout, možnost ovlivnit výběr člověka v rámci spolupráce. Je to i psychologické na toho učitele, protože on si mohl vybrat, takže když si ho vyberete, tak makáte maximálně, aby vám to klapalo. I ten asistent, když si ho jakoby vyberete, tak ví, že ho chcete a že jste si ho vybral. A to je důležité pro vzájemný vztah a od toho se odvíjí všechno. Co jsem ještě udělala... myslím si, že je to vše na vzájemné komunikaci, jak ho vtáhnete do kolektivu, jak mu dáte, no já jsem vlastně nemusela dávat, mantinely v tom smyslu, že by něco nefungovalo, jo... Spíš, jelikož obě slečny u mě začínaly, tak jim dát pocit, že jsou dobré a že je to vlastně fajn všechno a že to všechno funguje. A ony se pak osobnostně zapojí a vztah k těm dětem se rozvine. Kolektiv má rád asistentku, ony pomáhají dětem a děti pozitivně přejímají postiženého žáka. Důležité

je, aby byla asistentka pro celou třídu a ne jen jednoho jediného dítěte. Vždy jsem zdůrazňovala, že je zapotřebí, aby byl klid ve třídě a dobrá atmosféra. Co si budeme nalhávat, asistent je další dospělý, se kterým strávíte nejvíce času v práci. Musí tam být důvěra. Já vždy preferovala a taky jsem říkala, že je, že všem můžeme vykládat, že je to super, ale když se něco nedaří, tak si to vyřešíme a vyřídíme v třídě.

Viděla jsem, že nesedí u chlapce, ale spíše mimo. A řekla bych, že putuje po třídě.

To je ono, ona sedí mimo žáka, a když je třeba ráno, tak je před katedrou a už mi nastaví látku na interaktivní tabuli. My si nehrajeme na to, že já jsem tohle a ty tohle. Pohlídá děti, než přijdu, třeba začne opakovat. Ona je hodně pracovitá, tak mi pomáhá s přípravami, také s třídnickými věcmi. Děti jí povykládají, pohlídá, mezi tím se já objevím a tak si pomáháme. Ve výuce sedí bokem od dítěte, ale já mám ve třídě více dětí, co potřební pomoci, tak dohlídne i na ně. Hodně pracujeme po skupinách na koberci v kruhu.

To jsem měla možnost vidět...

Ano, tu jsem vadla já. Ale dělám to i tak, že jí vede ona, než přijdu, a já si hlídám interakci toho dítěte nebo s ním pracuji. Je to tak, že tu není pro dítě, ale pro třídu.

To je zajímavé. Popisujete různé metody, jaké používáte nově v souvislosti s příchodem asistenta?

Já jsem používala i před tím hodně skupinovou práci, projektové věci, individuální práci, aby děti spolu spolupracovaly, aby byly parta, pomáhaly si, jelikož tady budou spolu devět let, a to je hodně dlouhá doba. Ale s příchodem asistenta mám možnost nebo spíš jistotu, že když se věnuji individuálně dítěti, tak asistentka kontroluje třídu nebo jde se zbytkem pracovat na koberec, můžeme se vystřídat.

Předpokládám, že se musíte nějak domlouvat, co budete dělat. Máte společný čas na konzultace a přípravy?

Asistentka tady bývá pravidelně do půl druhé, to znamená, že když nám skončí vyučování o půl jedné či o tři čtvrtě na dvanáct, tak ten čas trávíme spolu. Spolu jdeme na oběd a pak se vrátíme. Někdy i při obědu plánujeme. Ve třídě já jí třeba nějakým směrem zadám práci nebo něco dělá se mnou. Ona je asistentkou k chlapci s autismem a daří se nám ho utáhnout a zatím dělá vše, co ostatní děti, nějaké speciální pomůcky moc nepotřebuje. Spíše to řešíme tím, že

na rozdíl od ostatních dětí může psát do knihy, má názor, má podporu při počítání (počítadla, tabulky).

A metodicky ji vedete? Nebo někdo jiný ze školy?

Metodickou činnost... Víte, já jsem měla štěstí, obě dvě asistenty jsem měla vysokoškolačky. Vloni jsem jako asistentku, kdy ta první třída byla nejtěžší a bylo to i vyčesávající, nejde tak, jak bysme si představovali, práce asistenta je vyčerpávající, dítě se nám uzavřelo. Já jsem měla štěstí, první asistentka měla dívku, která měla vystudované učitelství prvního stupně, takže byla ve vzdělání na stejné úrovni jako já, velmi akční a typově se hodila na učitelku, proto teď už učí. Nebylo třeba ji moc metodicky vést, spíš jsme si domluvily gesta, kdy já jsem kývla rukou a ona odešla od dítěte, abychom nesklouzly k tomu, že tam bude sedět pořád. Nám se podařilo, že na mne plynule navazovala a já se mohla věnovat tomu dítěti a ona učila zbytek třídy. Vnímala jsem to jako vrchol spolupráce.

A u druhé?

No tak na začátku, aby věděla, co od ní očekávám, jaké žáky máme ve třídě, ale zase je to vysokoškolačka, je to inteligentní dívka, má vztah k dětem. Ona je pracovitá, občas samozřejmě se musí říct, co si představuji, nebo její nápady dotáhnu, ale nic hrozného.

Co myslíte tím, že se občas musí říct, co si představuji? Můžete mi to vysvětlit?

Třeba na začátku jsem jí vysvětlovala mnou zažité posunky, před výukou nebo den předem jí říkám, na koho se mi více podívat. Někdy má nápad, co by chtěla dělat nebo co ve skupině, ale není to úplně pedagogicky dotažené, tak spolu spolupracujeme.

Co nebo kdo je pro vás důležitý, aby vaše spolupráce tak fungovala?

Je to komunikací a hlavně je tu paní Malá a to je základ. Když jdete do něčeho nového, tak děláte chyby, když se bojíte. Já, když jsem se dozvěděla, že ve třídě budu mít asistentku a autistu, tak mé pocity byly rozporuplné. Já jsem měla obavy a říkala jsem si: budu to umět, co když to nebude fungovat, budu pět hodin v kuse s jiným dospělým, který se bude dívat na to, co dělám a jak to dělám, to všichni víme, že? Tolik času nejsem s žádným jiným člověkem. Bála jsem se, aby se to pro mě nezměnilo v neustálou kontrolu, zda to s tím asistentem budu dělat dobře a jak to vůbec dělat. Tam mi pomohla paní Malá, která dala počáteční nápad a návrh, jak by to mělo být, jak by to mělo fungovat.

Nebo mě jen uklidnila, to je dobrý... Ty začátky jsou strašně těžké. Když ty posuny jsou malé, vy nevíte, jak na to, ani asistent neví, tak je to super... Ať už vás jen paní Malá uklidní nebo řekne, co už se povedlo, že to může jít pomaleji. Co je pro mne ještě důležité, tak tady výborně funguje spolupráce s rodiči a spolupráce speciálního pedagoga a rodiče. Takže já během pár dnů s touto podporou jsem zjistila, že je to super mít ve třídě asistenta, že je to vlastně druhý dospělý ve třídě, na kterého se můžu spolehnout, a že to obohatí to vás i třídu. I pro třídu je to fajn a vnese úplně jinou energii do třídy. I pro mě je to fajn, protože mi pomůže s některou prací a nejsem na to sama.

Co je skvělé, výborně funguje spolupráce s rodiči, já za celé dva roky jsem neslyšela jedinou negativní věc, všechno je fajn a spíše se my navzájem podpoříme, když se něco nedaří. Myslím si, že naše spolupráce se nám daří, jelikož se nám daří udržet komunikaci nás dospělých. A taky proto, že jsem měla od začátku jasno, že asistent nemůže zůstat u jednoho dítěte a já nebudu učit zbytek třídy. Všechny děti jsou moje a paní asistentka je pro mne.

Studovala jste někde, jak má asistent fungovat, nebo kde jste vzala jasný přehled o tom, jak to u vás bude?

Skoro se až stydím, jak málo metodik jsem přečetla a odborných knih o autismu. Brala jsem to tak, že je to můj prvák a zkusím, co půjde a nepůjde, a teprve v případě, že se ukáže nějaký problém, tak budu hledat cesty jak. Šla jsem na to hodně intuitivně. A co se týče fungování asistenta pedagoga, tak hodně mi daly rozhovory s paní Malou. Ta měla nějaké představy, dost toho ví a její představy a nápady se shodly s mými a já se mohla v nich utvrdit. Hledala jsem způsoby, jak to bude fungovat a co mně bude vyhovovat. Pro mne je důležitá pohoda, aby byla třída v pohodě. A pak, když vidíte, jak jsou děti s asistentkou na koberci, a vy se na ně díváte od stolu, protože jste si pro něco potřebovala skočit, a ono jim to tak pěkně plyne a jde, že je vám až líto do toho zasáhnout. To je prostě krása.

Víc mne nenapadá.

Mne také ne. Moc vám děkuji.

Příloha č. 7: Rozhovor se speciální pedagožkou (S2)

Máte ve škole nějaké asistenty pedagoga? Pokud ano, kolik a jakou formou s nimi spolupracujete vy coby speciální pedagog?

Takže máme na naší škole čtyři asistenty pedagoga, tři jsou pro zdravotně postižené a jedna je pro sociálně znevýhodněné děti. Takže máme čtyři, jsou to všechno asistenti k autismu v první, druhé a deváté třídě. Asistenty máme, je to trochu problém finančně, protože musíme žádat na kraj a kraj nám poskytne určitou finanční částku, protože to nestačí, tak zbytek musí doplácet škola. My to máme ještě trochu specifické, protože jsme menší škola a nemáme tolik financí, tak paní ředitelka domluvila s rodiči, že v podstatě dávají dar škole a z toho doplácí asistenty. Finanční stránka je složitá. V rámci inkluze to bude trochu lepší, ale na ty lepší peníze zase dosáhnou žáci vyšetření až po 1. září. Takže ti, co už jsou tady a jedou postaru, takže nedosáhnou na lepší peníze. Je to takové hodně složité. Bylo řešeno, že kraj tyto rozdíly bude doplácet, ale já jsem byla na kraji, ale oni nám řekli, že to tak původně mělo být. Ale vzhledem k tomu, že si musí nechat peníze na podpůrná opatření, tak to tak nebude. Ještě něco vás zajímá k financím?

Ne, myslím si, že to bylo dostačující. Teď bych ráda přešla k tomu, jaká je vaše úloha, co děláte vzhledem k asistentům?

Na začátku roku s nimi mám pravidelné schůzky, když si to potřebujete nastavit, tak s nimi musíte mít pravidelné schůzky. Potom jsme to dělali podle potřeby, takže s asistenty pracuji individuálně, že se už nescházíme dohromady. Ale ke konci školního roku chci udělat takovou tu hodnotící schůzku dohromady. Abychom si řekli, co je potřeba, jak nám to funguje. Takže dělám to kombinovaně, jak společně, tak individuálně.

Když jsem měla asistentku u chlapce s atypickým autismem, který k nám přišel z jiné školy, tak tam jsme to měly úplně jinak. Chlapec měl obrovské problémy ve výuce. Tam jsme spolu spolupracovaly každý den, připravovaly jsme spolu každou hodinu, chlapec měl jiný učební plán, připravovaly jsme hlavně matematiku. Ono je to podle potřeby. S učitelkami, které mají asistentky, jsem také v kontaktu a pomáhám jim. Asistenti, pokud je to zapotřebí, využívají vedle místnost, kde s dětmi mohou pracovat, zároveň já zde provádím reedukace. Jak učitelky, tak hlavně asistenty metodicky vedu.

Kolik času vám to zabere?

No docela dost. Tam, kde jsem připravovala i matematiku a další hodiny, to bylo náročné. Tak to bylo jen s tou jednou asistentkou tak hodinu a půl denně minimálně. Tak za ten týden 6-7 hodin za týden, jen s jednou asistentkou. Teď, když to vezmu, tak někdy jsme v intenzivním až každodenním kontaktu, někdy méně. V průměru tak pět hodin týdně s asistenty. Dále ještě pravidelně komunikuji s rodiči, co mají asistenta. Například příští týden budu dělat takovou hodnotící schůzku, paní učitelka, maminka a paní asistentka, abychom to tak trošku zhodnotily ke konci roku. To je zase taková aktivita, která zase zabere více času.

Co si mám představit pod tím, že je metodicky vedete?

Jednak, jak jsem již řekla, s nimi mám pravidelné schůzky na začátku roku, dále jim půjčuji metodické příručky, které mám všechny dispozici. Podílela jsem se na projektu Inkluze UPOLu. Dále spolu řešíme flexibilně nastalé problémy, pokud je zapotřebí, připravuji hodiny, dělám náslechy ve třídách, abych viděla, jak to funguje, a v součinnosti s paní ředitelkou doporučuji další vzdělávání. V současné době si dvě asistentky dělaly vzdělávání v rámci projektu Inkluze. Když něco objevím, tak se jich zeptám, zároveň na začátku jsem se jich ptala, zda mají o něco zájem. Stejně s nimi komunikuje i paní ředitelka. Co se týče pomůcek, tak asistenti vědí, kde vše najdu, když něco objednávám, tak se jich ptám, zda něco nepotřebují, stejně tak i učitelů.

Jaké důležité vlastnosti a dovednosti by podle vás měl mít asistent a pedagog? Co z toho mají vaši pracovníci, co vám funguje, co se osvědčilo a naopak?

Když ho vybíráme, je nás u toho víc. Hlavní názor je paní učitelky třídní, ta s ním tráví nejvíce času, a pak dále rodičů, jelikož ti vědí, co jejich dítě potřebuje. Já se u toho dívám, zda alespoň trošičku mají vhléd do speciální pedagogiky, alespoň trošičku jsou obeznámeni, co obnáší to konkrétní postižení. To je důležité, my si ho už poté dotvarujeme. Je důležité, aby byl komunikativní, empatický, trochu měl vhléd, aby byl pracovitý. Dáme na zkušenosti, to je pro nás důležité.

Ve třídě je důležité, aby asistent neseděl jen u jednoho žáka, to je pro nás nejdůležitější. Aby mu furt někdo takzvaně neseděl furt za zadkem. Když potřebuje, aby tam byl, ale když potřebuje i jiné dítě, aby naskočil, poradil. Prolínání rolí, spolupráce, kooperace.

Pomáháte pedagogům nějak metodicky, aby věděli, jak kooperace, týmová výuka funguje? Aby věděli, jak si vystřídat role?

Na začátku jsem se s pedagogy bavila, nastavili jsme to a funguje to. Co je výborné, že paní asistentka, co minulý rok působila u paní učitelky, nyní učí a má tu zkušenost a ví, jak to uchopit. Nyní má také asistentku, funguje to naprosto bez problémů. Na druhém stupni je to jinak i paní asistentka nefunguje tak, jak bychom si představovali. Ta nám neprošla výběrovým řízením, a tak jsme si řekli, že výběrové řízení je opravdu důležité. Paní asistentka je trochu introvert a tam je problém.

Příloha č. 8: Rozhovor s ředitelem (R3)

Dobrý den, pane řediteli. Jsem ráda, že s vámi mohu udělat rozhovor, který se bude týkat pracovní pozice asistenta pedagoga a vašich zkušeností s jejím zřízením. Ještě jednou děkuji.

Není zač, rád pomohu a odpovím, když budu vědět.

Toho bych se nebála, jedná se mi o vaše zkušenosti. Na začátek bych se vás zeptala, na jaké škole působíte?

Jsem ředitelem na Základní škole Bruntál, Cihelní 6. V současné době k nám chodí 450 žáků do 21 tříd.

Máte na škole asistenta pedagoga?

Ano, v první třídě, je to pro nás nová a zatím krátká zkušenost.

Co to znamená krátká?

Asistent u nás působí od února.

Co to pro vás znamenalo zřídit novou funkci asistenta? Co jste musel udělat, zařídit nebo změnit?

Na začátku jsem musel zařídit tři základní věci. Dokumentaci, dále pak podat žádost a spolupracovat s Krajským úřadem Moravskoslezského kraje, kde byli moc ochotní, a za poslední vypracovat náplň práce a vybrat správného člověka.

Co pro vás bylo nejobtížnější, nejnáročnější?

No, asi náplň práce, jak jsem již řekl, s asistentem pedagoga nemáme zkušenost.

Co vám pomohlo při definování náplně práce?

Vycházel jsem z katalogu prací, na základě zkušenosti se dále uvidí, zda bude zapotřebí něco dopsat či upravit, zatím je vše v pořádku.

Jak jste vybíral správného člověka?

Naštěstí jsme vybrali dobře, měli jsme spoustu zájemců, nakonec jsme se rozhodli pro paní, slečnu, která má nejen maturitní vzdělání, ale i kurz. Asistentka je přítomna ve třídě, jak

v hodině, tak o přestávkách. Její úloha spočívá v tom, že uklidňuje chlapce. Jedná se o žáka s poruchou chování, je to chlapec poměrně inteligentní, zvládá učivo, jen když má „svůj den“, je neklidný nebo vyrušuje, tak ho uklidní nebo s ním odejde ze třídy a projdou se a pak se vrátí do výuky.

Ráda bych na vás navázala, jakou úlohu má u vás pedagog ve vztahu k asistentovi? Vedou, mentorují asistenta u vás ve škole jiní pedagogičtí pracovníci?

Asistentka pedagoga nejvíce podle mého komunikuje a domlouvá se s třídním učitelem, tomu je i podřízena. Větší přehled o její práci má zástupkyně ředitele. Pokud těmi jinými pracovníky myslíte i někoho jiného?

Napadá mne například výchovný poradce.

Asistentku máme opravdu krátkou dobu a zatím nevznikla potřeba ji nějak více dovzdělávat, vést a mentorovat. U nás výchovný poradce pro první stupeň se věnuje žákům, kteří podle nového zařazení spadají do prvního stupně podpory, a těch máme opravdu dost. A mohu říct, že se naše výchovná poradkyně opravdu nezastaví. Spíše mám pocit, že přijetím asistenta se jí trochu ulevilo, jelikož jí „ubýlo“ jedno dítě, potažmo trochu se jí ulevilo v jedné třídě.

Splnilo přijetí asistenta pedagoga vaše očekávání?

Ano, vzhledem k tomu, že jsem samozřejmě slýchával na různých poradách ředitelů, školských radách a podobně zkušenosti svých kolegů a nebyly vždy pozitivní. Měl jsem obavy, a to hlavně z toho, kdo se mi přihlásí. Ono upřímně řečeno, za ty peníze nemůžeme čekat nějaké zázraky, ke všemu se nejedná ani o celý úvazek. Ta slečna asistenta je tady 4,5 hodiny a nevypije si ani kafe, dojíždí a nemá práci jistou. To není zrovna nějaká velká perspektiva a k tomu všemu práce s dětmi s poruchou chování je úplně jiná než například práce s dětmi s tělesným postižením. Né každý to zvládne...to víte asi sama.

Ano, je to někdy náročné. Takže splnila se vaše očekávání?

Ano, zatím to šlape.

Tak to je fajn. Máte nějakou představu do budoucnosti, jak by měli asistenti pedagoga fungovat na vaší škole?

O tom jsem nepřemýšlel, zatím uvidíme, jak se nám osvědčí a zapracuje současná asistentka, co nám do praxe přinese změna legislativy a jak se projeví v každodenní praxi.

Děkuji vám za rozhovor a váš čas.

Není zač.

.

Příloha č. 9: rozhovor s třídní učitelkou (U3)

Co to pro vás znamenalo mít asistenta pedagoga ve třídě?

Pro mne obrovskou úlevu.

Jak to?

Já, když jsem dostala toto dítě, tak i přes to že učím 22 let, tak jsem myslela, že skončím v psychiatrické léčebně. Odmítal spolupracovat, nedělal nic a já jsem s ním prvního půl roku všechno dělala po vyučování. On se vůbec s náma neučil, lítal, maloval. To, že jsem ho naučila číst a psát, jsem mu věnovala každý den nejméně hodinu svého času a musela jsem to dávkovat 10 minut a pak si hrál a pak zase. Soustředila jsem se na základy. Mezi tím se začal řešit asistent a mezi tím jsem si vynutila úlevy v tělocviku. Kdy jsem zjistila, že v tělocviku buď ublíží sobě, nebo někomu jinému, takže tělocviky s náma nenavštěvoval.

Pro mne obrovskou úlevu, je fakt, že mne poslouchá. Ale teď se zapojuje do výuky, rodiče komunikují s paní asistentkou a se mnou, když je potřeba. Je otázka, jak to bude.

Takže vám to pomohlo?

Ano, já se teď mohu věnovat ostatním dětem, to předtím vůbec nešlo.

Jaká je úloha asistentky pedagoga ve vaší třídě?

Věnuje všem svou pozornost žákovi, u kterého jsou diagnostikovány poruchy chování, Aspergerův syndrom se řeší.

Změnil se nějak systém ve třídě, výuka?

Pravidla jsou nastavena od začátku. My každé ráno začínáme v kruhu, dříve se nezapojoval, ale svačil, uklidňovala ho mrkev. Teď se zapojuje. Paní asistenta se snaží vychovávat i ostatní děti, některé věci hlídat, ale já jí říkám, ať se věnuje hlavně tomu žákovi, ten jí někdy respektuje, někdy ne. Někdy po ní křičí. Děti ve třídě jí vzaly bez problémů, říkají, že máme tady dvě paní učitelky. Je to úleva s tím, že si to dítě dohlídá, a těch zbylých 23 já zvládnu. Jinak metody pořád stejné, frontálka, skupinovky a hodně využívám práci ve dvojici. Jen při přesunech a na vycházky chodí Vojta ve trojici. Já mám takové pravidlo, jdu s tím, s kým sedím, ale on si může vybrat, s kým půjde ve trojici. On sám nechce chodit s asistentkou. On má svůj koutek, kde maluje, on je kreativní a o přestávce už moc nefunguje.

Má paní asistentka s vámi i nepřímou práci?

Paní asistentka je tu jen na přímou, já vlastně ani nevím, jak to má. Až teď mi říkala, že má 4 přímé a 2 na přípravu, což jsem nevěděla. Pomáhá mi s nástěnkami, když je přestávka, tak to tráví ve třídě. Žák s asistentkou sedí v poslední lavici. To, jak já pracuji s dětmi ve třídě, tak ona přizpůsobuje svojí práci a je u Vojty. Já jí jen koriguji a řeknu jí, co má dělat, například že píše jen tiskací písmo, učí se číst i psací. To já jí prostě řeknu a koriguji úlevy, co jak má a kolik dělat. Paní asistenta mu například dělá pomůcky. Dále funguje spolupráce s rodinou, paní asistentka i hlídá, co a jak má dělat a umět, předává to rodičům. Paní učitelce vedle pomáhá s angličtinou, ale já nechci, aby mi zasahovala do výuky. Někdy něco řekne, ne že by se mne to dotklo, ale je mladouunká, nezná metody, třeba práci s chybou a podobně. I kolegyně, když jí viděly sedět ve třídě na parapetu, tak jí pak v klidu řekly, že to není v hodné a podobně.

Naplnilo to vaše očekávání?

Ano, naplnilo to mé očekávání.

Jaké jste měla pocity, když jste věděla, že má přijít nový člověk?

Bála jsem se, že to bude například nějaká zarytá stará učitelka, že jí bude vadit hluk. Přeci jenom máme to tu živější, skupinové práce a tak. Dále jsem se bála, že to bude někdo, kdo bude posuzovat mojí práci. A bude to někde veřejně ventilovat. Když se třeba přeřeknu a tak.

Co by měl mít asistent, aby to fungovalo ve třídě?

Určitě by měl mít nějaké vzdělání, aby věděl, jak na to dítě působit. I když i pro mne to bylo náročné, načetla jsem tolik knih, než jsem pochopila, že to je nemoc, že to nedělá schválně, když mne kousal, a umět to vysvětlit dětem. Osoba, která zjistí, jak dítě motivovat, na co jede, Vojta jede na odměny, smajlíky, tak toto vyzozorovat. Osoba, která je proškolená, musí hledat, vědět a snažit se. K dítěti je důležité, aby se mu moc často nebo vůbec neměnilo, zrovna náš žák nesnáší změny, strašně dlouho mu trvalo, než si na nás zvykl. Nedokážu si představit více takových dětí ve třídě, jeden s asistentem a mám toho nad hlavu.

Asistent proškolený a vzdělaný, snaživý, určitým způsobem by měl vytyšit, co dítě chce, ještě něco?

Komunikativní a musí být bystrá. Každá škola má nějaké své metody a ona musí pochopit například metodu Hejného tak, aby jí mohla vysvětlit.

To, co bych potřebovala, aby byla místnost, kde by se mohl uklidnit nebo něco dodělat. Komunikace mezi asistentem a žákem je hlučná a mnohdy ruší. A Vojta je hlučný a jde o prvňáčky, kdy je zapotřebí vysvětlovat, i oni sami se učí vydržet celou hodinu a teď do toho někdo mluví.

Já nevím, kdo přebírá zodpovědnost za dítě, když jdeme například do lesa a oni měli jít spolu, ona ho tam nechala. Kdo přebírá za něj zodpovědnost. V tomto nejsou vyjasněné kompetence. Paní asistentka okamžitě se skončením výuky asistentka odchází. Je nutný, ale bylo by to ještě horší i bez této podpory, neustále mu říká, co dělá.

Příloha č. 10: Rozhovor s ředitelem (R4)

Dobrý den, pane řediteli, jsem ráda, že jste si na mne udělal čas.

Dobrý den,

Na základě našeho předchozího telefonátu bych s vámi ráda udělala rozhovor, bude se týkat asistentů pedagoga na prvním stupni vaší základní školy.

Dobře.

Na začátek bych se vás ráda zeptala na velikost vaší školy?

Jsme příspěvková organizace města, tříd máme osmnáct v každém ročníku dvě, tolik máme kapacitu povolenou.

Máte na prvním stupni asistenta pedagoga? Pokud ano, tak ve které třídě?

Asistenta pedagoga máme momentálně na prvním stupni jednoho, je ve druhém ročníku, ve 2. A. Je tam od září tohoto školního roku. Je tam vzhledem k dvěma dětem, první je chlapec s výchovnými problémy a druhá je dívenka se somatickými problémy. Úvazek asistenta je podělen 0,9 a 0,1 k dívce, která potřebuje doprovod na WC a takové nějaké věci, jelikož nemůže zatěžovat dolní končetiny. Chlapec s výchovnými problémy si vyžaduje v podstatě celodenní pozornost asistentky.

Když jste měli přijmout asistenta, co to pro vás znamenalo a co jste musel všechno udělat?

Nejprve jsme si museli zajistit podklady, to je zpráva od SPC, PPP s doporučením asistence, jakmile jsme doporučení měli, kontaktovali jsme se s pracovníky, abychom věděli, co přesně by měl asistent dělat, jak žádat, koho si vybrat. Poté jsme zahájili řízení, žádost poslat na MSK, vyplnění formulářů, podepsání rodičů souhlas s nakládání s osobními údaji a další formality. Odesílali jsme to někdy v červnu, v průběhu srpna jsme měli svolení a my jsme mohli udělat malé výběrko. Jelikož žadatelů je většinou víc. Vybírali jsme na základě zkušeností žadatelů, jelikož všichni byli kvalifikovaní. Upřednostnili jsme paní, která už má zkušenosti s touto prací, navíc má dvě děti a jedno z nich potřebuje takovou podporu, takže je v obraze i soukromě. A také jsme dali na doporučení od jejich dřívějších zaměstnavatelů.

Připravoval jste se vy anebo někdo ze školy na příchod asistenta?

V tomto případě ani moc ne. Ve druhém ročníku je to jednodušší, děti se nám dělí jen na jazyky. Jazykáři byli seznámeni se skutečností, že ve třídě bude přítomen asistent pedagoga a obě děti jsou ve stejné skupině. To, co bylo pro mne složitější, je jednání s matkou chlapce, jelikož je s ní horší spolupráce. Tak například potřebné podpisy jsem získalo tak, že jsem maminku navštívil v práci, jelikož nebyl schopna dojít k nám do školy. Dále řešíme a vysvětlujeme ostatním rodičům ze třídy, že chlapec má nějaké postižení, které se mimo jiné projevuje nekázní spojené s vulgárním vyjadřováním nejhrubšího zrna. Paní asistentka to zvládá, komunikuje s i s ostatními rodiči, paní učitelka se snaží.

Jak vnímá jako vedení jejich spolupráci?

Už je to dobré.

Co to znamená? Už?

Asistent pedagoga je další dospělý ve třídě, obě dvě se musely spolu naučit komunikovat a hlavně se sžít. Ono to není jednoduché mít ve třídě najednou někoho dospělého a je zapotřebí nechat oběma čas na to, aby si na sebe zvykly.

A zvykly si?

Z toho, co vím, mám pocit, že fungují dobře. Chlapcovy projevy nekázně se oproti minulému roku zmírnily, asistentka vychytává jeho nálady a třída se může více věnovat látce. To je pro mne důležité.

Pokud tomu dobře rozumím, paní učitelka měla komunikační problém? Nebo se jen bála, nebyla si jistá?

No, řekl bych to asi takto, paní učitelka se v první třídě velmi trápila bez asistentky a na začátku se velmi trápila s asistentkou. Bylo to dáno její nejistotou, nebyla zvyklá mít někoho ve třídě, nevěděla, co od ní může očekávat atd. Nyní mám pocit a vím to, že ji dokáže ocenit a jejich vztahy jsou dobré a vzájemně si pomáhají i s přípravami a podobně.

Tak hlavní je, aby se mi asistentka líbila, a hlavně srdce u výchovných problémů je to pro mne důležité. Paní kolegyně měla předchozí zkušenost reference z předchozí školy a reference z PPP.

Než asistentka nastoupila, měl jste nějakou představu, jaká bude její role ve třídě, jak by tam měla fungovat, kde například by měla sedět a podobně?

Co jsem předal, bylo, že paní asistentka je k ruce pedagogovi, většinou se věnuje chlapcům, ale věnuje se více dětem, ví obě, že to tak může být. Také ví, že když bude potřeba, zastoupí paní učitelku před tabulí tak, aby se paní učitelka mohla věnovat individuálně dítěti, to jsou ale výjimečné případy, není to obvyklé. Ale kdyby to byla potřeba, tak vědí, že je to možné. Pokud má hoch svůj den, tak je s ním mimo hlavní skupinu. Výhodou je, že třída je propojena s proskleným kabinetem, takže mohou být v kontaktu a při tom nemusí rušit ostatní. Toto paní asistentka využívá. Že bych dával nějaké přesné instrukce, to ne, řekl jsem paní učitelce i paní asistentce, co je možné, že je to na nich, a hřešil jsem na to, že paní asistentka má již nějakou zkušenost, tak jsem nepotřeboval to nějak přesně lajnovat.

Jaká je vaše vize do budoucna? Mění se vaše škola nějak s nastupující inkluzí? A jaké máte plány?

Já mám plán od září přijmout jednoho speciálního pedagoga a dva asistenty navíc. Budeme přijímat jednu dívku na vozíčku a jednu s těžkým sluchovým postižením (kochleárním implantátem). Asistentku pro dívku na vozíčku, tedy pokud nám schválí, máme předběžně vybranou, ovšem bude muset projít výběrovým řízením. Jednalo by se o asistentku, na kterou je dívka zvyklá a přešla by s ní z MŠ k nám. Pro dívku se sluchovým postižením budeme muset vybrat. Pokud budeme mít od září čtyři asistenty, bylo by to pro nás finančně náročné, za stávající normy nás každý asistent něco stojí, takže budeme muset zvažovat a také počítat. Do budoucna to předpokládám tak, že náš nový speciální pedagog se bude starat o všechny děti s postižením, bude vést i jejich agendu a bude mít pod palce i asistenty pedagoga.

Co vás přivedlo k rozhodnutí přijmout speciálního pedagoga?

Přibývá nám dětí se SVP, přibývat jich bude, znásobuje se administrativní zátěž, znásobuje se potřeba kontaktu se ŠPZ. A není v silách běžného kantora, aby tohle dělal, a není to v silách ani vedení. Proto jsem se rozhodl, že přijmu speciálního pedagoga, který by tady tyhle věci měl ve svém ranku, ve své náplni práce. Jednak péči o děti se SVP, reedukační péči, metodické vedení asistentů a také kontakt se stranami zainteresovanými. Samozřejmě složitější je finanční stránka speciálního pedagoga. Chtěli bychom na něj získat peníze ze šablony, zatím nevyšly, tak uvidíme. Ale i když se nám to nepodaří, jsem připraven ho zafinancovat z našeho rozpočtu.

Tak to je další finanční zátěž.

Určitě finanční zátěž je to každopádně, čím více postižených dětí, tím máme menší platy, jelikož je to zatím takto nastaveno. Snad se to zlepší. Ale jelikož se zatím neposílily finanční prostředky, musím říci, že je to pro nás až diskriminační. Protože bych byl opravdu na korunu, řekl bych, nebereme vozíčkáře, nebereme děti s postižením, my z vás nic nemáme akorát nervy - to je nadsázka. Ale finančně je to opravdu problém. Mimo to, že s příchodem každého takového dítěte a popřípadě asistenta řešíme organizační problémy a další, zaškolujeme pedagogy, snažím se k nim napasovat asistenta, i toho je dost, tak musíme řešit finanční stránku věci a velmi dobře počítat.

Myslím si, že škola, která je ochotna vzdělávat postižené děti, by měla být zvýhodněna a ne trestána. Dítě s postižením s sebou nese zvýšený normativ, ale ten nestačí. Když to řeknu hodně zjednodušeně, tak když škola zaměstnává asistenta pedagoga, tak to znamená, že si každý pedagog nese menší výplatu, jelikož se všichni skládají na asistenta.

Jaký je úvazek asistentky a s přímou pedagogickou a související pedagogickou činností?

My máme asistentku na plný úvazek. Je to pedagogický pracovník se čtyřicetihodinovým úvazkem týdně. Asistentka tu bývá vždy do 14 hodin, stejně jako pedagog, ale pokud je potřeba, tak jde s dítětem do družinky nebo doprovází dívku do kroužku.

Kdo z vedení nejvíce komunikuje s asistentem pedagoga a učitelkou a popřípadě je metodicky vede a podobně?

Nejvíce s nimi komunikuji já, výchovné poradkyni se spíše ulevilo, je to pro nás pomoc. Výchovný poradce se stará o zbytek školy, ale to za předpokladu, že máte dobrou asistentku pedagoga, a to my máme. Problémy s ní žádné nejsou, jen ten začátek, než se obě pracovnice sžily. Asistentka je ochotná, pracuje nad rámec svých povinností.

Příloha č. 11: Rozhovor s třídní učitelkou (U4)

Dobrý den, jsem ráda, že jste si na mne udělala čas. Budu se ptát na vaše názory a zkušenosti, které se týkají spolupráce s asistentem pedagoga.

Takže žádné poučky a definice...

Ne, to se nemusíte bát... jedná se mi opravdu o to, jak vám to tady funguje, jak to vidíte, co si myslíte a tak dál. Jak dlouho máte asistenta pedagoga?

Asistenta pedagoga mám od září tohoto školního roku.

Připravovala jste se nějak na to, když jste zjistila, že budete mít asistenta pedagoga?

Psychicky, jenom psychicky, jinak ne. Ke konci školního roku jsem se dozvěděla, ke kterému dítěti ho mám dostat, jinak né.

Mohla jste nějak ovlivnit výběr asistenta?

Ne, já jsem věděla, že o něj žádají, a pak byly letní prázdniny. V přípravném týdnu paní asistentka přišla a měly jsme krátký čas na seznámení.

Jak probíhá výuka s asistentkou, jaké metody používáte? Začaly jste například dělat něco nového ve výuce?

Metody se nezměnily, používám stejné. Paní asistentka mi pomáhá jak chlapcem, tak s jinými dětmi. Někdy sedí u chlapce, to když má svůj den, a někdy pobíhá. Pro mne je lepší, když se věnuje více dětem, ale když potřebuji vysvětlit látku a ten konkrétní žák nemá svůj den, tak je nejlepší, když u něj sedí, zklidní ho nebo na chvíli s ním odejde a pak se plynule zapojí do výuky. Takže vlastně nevím, záleží na postižení dítěte ve třídě. U nás je to jak kdy.

Co nepřímá pedagogická činnost?

Asistentka mi pomáhá s přípravami na výtvarku a pracovní činností, to ji baví a je kreativní. To, co potřebuji, mi po vyučování udělá, připraví.

Připravovali jste třídu na příchod asistenta pedagoga?

Ne, nepřipravovali. Na začátku školního roku jsem kolegyni představila a ani jsem jim neřekla, ke komu tu je. Ale chlapec to sám řekl, že je tu pro něj.

Jak tuto informaci vnímáte?

Já jsem řekla, že paní asistentka bude pomáhat všem, kdo budou potřebovat, a navíc není jen pro něj, ale i pro dívku, která má pět hodin týdně. Ale vím právě od paní asistentky, že se jí stalo, že žák, ke kterému byla přidělena, si jí uzurpoval a žárlil na ostatní děti, když jim pomáhala - ale byly to děti s mentálním postižením. U nás takový problém nemáme. Víím od ní a také si na to dáváme pozor, aby u dítěte neseděla pořád, ale sama asistentka si to vlastně hlídá, pomáhá ostatním tak, aby si ji nepřivlastňoval jeden žák. Myslím si, že je taková v tomhle opatrná na základě předchozí zkušenosti. Jo a rodičům jsem řekla, že tady bude asistent, mám pocit, že to uvítali.

Když jste se dozvěděla, že máte mít asistenta pedagoga, co jste si myslela, co jste cítila?

Měla jsem obavy, zda si sedneme, zda mi bude vyhovovat.

Mate nějaké pravidelné schůzky, kde si naplánujete výuku?

No, my si mnohdy ani nic plánovat nemusíme, paní asistentka vidí a sama jde k dítěti, které má problém, a také žáky již zná a ví, co kterému nejde. Vzájemně si vyhovujeme a tak nějak spolupracujeme. Ale také je to hodně o improvizaci. Stalo se nám, že jsme měly naplánovanou výuku, a náhle ten náš žáček měl svůj den, a vše bylo jinak.

Pokud tomu dobře rozumím, je pro vás důležité, abyste si sedly a rozuměly. Někaké systematické plánování, co budete dělat, nemáte?

No, já plán mám, ale je to můj plán. Paní asistentka se zapojí dle potřeby a také podle aktuálního naladění chlapce.

Jak to vypadalo na začátku?

No, mně chvílku trvá, než si na někoho zvyknu. Ale paní asistenta měla zkušenost z jiných tříd a jiných škol. Věděla, že jsem byla nervózní, a snažila se mne uklidnit... Co se mi líbilo, tak že za mnou přišla a požádala mne, abych jí hned říkala, co se mi líbí, co by dělat neměla, co bych já potřebovala tak, aby mi mohla pomoci, že já jsem její nadřízená a ona se bude snažit vyjít vstříc.

A ještě něco?

Požádala mne, abychom si nejdříve vše vyříkaly spolu a pak případně věci řešily s vedením. Tady nám do toho ze začátku zasahovalo vedení a to mne ani paní asistentce nevyhovovalo.

Pomáhá vám metodicky někdo?

Nikdo mne neoslovil, nevím, jak to měla asistentka. Ale od příštího roku tady bude speciální pedagog a ten bude více komunikovat s asistentkami - to říkal pan ředitel na poradě. Zároveň říkal, že by měla speciální pedagožka přebrat reedukaci, teď to děláme my odpoledne, tak to by se nám mohlo také ulevit.

Jak vnímáte inkluzi a máte nějaký výhled do budoucna?

Myslím si, že děti se SVP bude přibývat ve třídách, ale jeden asistent pedagoga ve třídě s 22 žáky mi přejde adekvátní. Nedokážu si představit dalšího dospělého ve výuce. Dále se domnívám, že současný systém je dobrý, děti se integrují i bez zákona, podle možností školy.

Příloha č. 12: Rozhovor s ředitelem (R5)

Jak velkou máte školu, kolik máte tříd a dětí?

Základní škola Amos má pět tříd v pěti ročnících, v současnosti máme 51 žáků.

Kolik máte asistentů pedagoga?

V této chvíli máme jednoho asistenta pedagoga a od příštího roku plánujeme dalšího asistenta pedagoga.

Ve kterém ročníku?

V současné chvíli je v prvním ročníku a snažíme se to dělat takovým způsobem, že k rodičům jsme dali informace, že je to asistent pedagoga nikoliv dítěte, což je podstatné. Někdy se dítě nafičuje na asistenta, a to není dobré. V té třídě máme dvě děti s poruchou autistického spektra, ADHD a protrakuje se do poruch chování. U všech dětí je doporučen asistent pedagoga. Všem těmto dětem se věnuje asistentka pedagoga, dle potřeby a samozřejmě i dalším dětem.

Když jste se rozhodli mít asistenta, co to pro vás znamenalo?

Popravdě řečeno my jsme se rozhodli, protože se rozhodli rodiče a projevíli o AP zájem, ty děti toto doporučení měly už z mateřské školy. No a pro mne to znamenalo především vyhovět, aby se zkvalitnil výchovný proces v první třídě. Museli jsme žádat na MSK, náš řádný termín jsme prošvihli, a tak jsme žádali do konce června, peníze nám kraj přiznal až od ledna. Pro mne to znamenalo dofinancovat ho tři měsíce. Znamenalo to jednání na kraji o tom, aby nám ho přiznali, o jeho úvazku a nakonec jsme v rámci rozvojového programu žádali MŠMT.

Museli jste něco pro asistenta nachystat?

Materiálně ne, jde o běžnou třídu, asistentka má k dispozici standardní vybavení. Pak tu je jiná věc a to je vzájemná spolupráce obou. Šlo o to, aby si nastavili mantinely, práce musí běžet a jejich spolupráce je mnohdy jen na základě naznačení. Je to v první třídě, kdy se učí čtyři hodiny, a je tam čas na přípravu, konzultace.

Já si myslím, že ta chemie mezi asistentem a pedagogem je velice důležitá. Nevěřím, že při zmiňované inkluzi od září se podaří vše změnit. Ani vzdělání asistenta ani pedagoga není zárukou, že jim to bude fungovat. Děti atmosféru ve třídě nasají jak houba. Jakákoliv disharmonie může ten proces výrazně zkomplikovat.

Rozumím. Kdo dává metodickou podporu asistentovi a učiteli?

My máme speciálního pedagoga, paní učitelku Plošticovou, a zároveň je i výchovný poradce. Tu podporu metodickou dáváme i formou školení, zkušeností, metodik. Jedna věc je metodika, další je pracovní náplň a smlouva. Důležité jsou jeho pracovní zkušenost a znalosti. AP v prvním ročníku má požadované vzdělání a dále jsme se domlouvali na dalším vzdělání.

Co bylo pro vás důležité, když jste asistenta vybíral?

U mé bylo důležité, že jsem věděl, že dotyčný má zkušenost, že je empatický, dokáže se vcítit. Že jsem dotyčného dobře znal. Na druhé straně v letošním roce bych chtěl jít přes výběrové řízení, na co bych hodně dal, je doporučení, jak se osvědčil na jiné škole. Úplně nového asistenta, by mne zajímal jeho přístup, měl bych zájem, aby si to zkusil, abych viděl reakce paní učitelky, je to kolem toho chemismu. Kulhá to sice na zákoník práce, ale považuji to za nezbytné, aby ti dva si sedli. Kdyby mi paní učitelka řekla, s touto by se mi dělalo nejlépe, a případná adeptka má požadovanou praxi a vzdělání. Tak bych se rozhodoval na základě intuice učitelky, která v té třídě bude učit.

Splnil asistent vaše očekávání?

To bych řekl jinak, je to tandem. Abych se přiznal otevřeně, ne úplně byla splněna moje očekávání v rámci tandemu, kde byla větší chyba. Ukázalo se, že na některých věcech se domluvily, ale každá to pochopila jinak jak ty děti s autismem. Tak jsme právě před třemi týdny zahájili jednání, že je potřeba se vrátit na začátek a nastavit si ty hranice, nejen k dětem a mezi dětmi. Došlo k situaci, že vlastně jak bylo v těch kriminálních filmech, hodný a zlý policajt. Asistentka se v rámci své empatie stylizovala do role hodného policajta a paní učitelka měla pocit, že na ní už jen zbyla role zlého policajta. S tím se hůř vyrovnávala a trošičku to přerostlo v jisté napětí, které jsem se pojal řešit. Vztahy mezi nimi jsou poměrně dobré, ale v rámci kompetencí. Řekl bych to takhle, v rámci subsidiarity kompetencí tahá za kratší provaz. Asistent nemůže do výuky a třídy zanášet prvky, se kterými se neztotožní učitel. Musí se dohodnout, a pokud se nedohodnou, je zapotřebí ukončit spolupráci, a v tomto případě je asistent ten, kdo tahá za kratší provaz.

Věc, na kterou bych chtěl upozornit, je to, že mnozí pedagogové se bojí asistentů. Je to druhá osoba ve výuce a někteří nechtějí, aby se jim někdo díval pod prsty. Další věc je, že polistopadová generace, ta vaše Veroniko, má pocit, že vše zvládne a nechce mentora nebo pomoc nebo bojí se říci o pomoc, berou to jako svoje selhání. U nás si paní učitelka uvědomuje, že bez asistenta by byl tam výukový proces hodně těžko splnitelný, neříkám nesplnitelný, ale hodně těžce splnitelný.

Takže vaše očekávání to splnilo?

Takhle splnilo i přes ty drobné niance, byl bych rád, kdyby to bylo ještě lepší. My jsme rodinná škola, takže do školy by se měli těšit nejen děti, ale i učitelky i ten ředitel. Je důležité pojmenovat problémy a vyřešit. Ale v první fázi si o tom musí pohovořit ti dva a pak, když to nevyřeší, je tu moderátor (někoho, kdo to vnímá nezaujatě, u nás speciální pedagog).

Jaké máte výhledy do budoucnosti?

My máme z 50 dětí 21 se SVP a vždy jsme zvládali bez asistenta, i když by se o něj dalo žádat. Na druhé straně, kdo by to chtěl dělat za ty peníze, mimo to inkluze probíhá nejméně 10 let, ne-li déle, jen se tomu tak neříkalo. Teď by se měly zvyšovat peníze, snad by to mohlo být lepší. A dalším problémem je nejistota zaměstnání. Asistenti nemají jistou práci.

Příloha č. 13: Rozhovor se speciální pedagožkou/výchovnou poradkyní (S5)

Jakou funkci na škole zastáváte?

Jsem výchovný poradce, speciální pedagog, logoped, metodik inkluze.

Máte tady asistenta pedagoga, spolupracuje s ním a popřípadě jak?

Nejvíce s ním pracuje třídní učitelka. My se scházíme na metodických sezeních, které máme třeba s rodiči. Rodič, AP, učitel a já jako speciální pedagog, kdy se domlouváme na jednotlivých krocích, abychom předešli zbytečným problémům. Metodické vedení, co je zapotřebí, plus vyhledávám školení, které mohou rozšířit kvalifikace?

Jak vnímáte asistenta pedagoga?

Pro děti určitě pomoc, je to prodloužená ruka učitele, tak je to pro něj také pomoc. Protože stihneme více práce. A když by byl nějaký problém, tak je zapotřebí si to vyříkat.

Když jste narazil na vyřikávání, jakou úlohu při tom sehráváte vy?

Paní asistentka má 103hodinový kurz, má zkušenost pracovala jako asistentka, takže je to hlavně na paní učitelce. Ale neříkám, když se potkáme nebo se odpoledne sejdeme, tak jí řeknu, hele možná by bylo lepší, ale není to o nějakých mantinelech, ale o upřesňování našeho očekávání. Když takto zakolísáme, je to o tom, že si najdu informace v materiálech, prodiskutuji situaci s jinými učiteli, kteří mají s asistentem a zkušenosti.

Už jste tady měli asistenta pedagoga?

Už tři asistenty pedagoga.

Když jste se poprvé dozvěděla, že budete mít asistenta pedagoga, jaký jste měla pocit?

Neřekla bych, že nějak těšila, neřekla bych obavy. Jde spíše o vztah, jak se vyvine, když to nefunguje mezi asistentem a pedagogem, tak je to špatné, a my tím, že jsme malá škola a potkáváme se denně, tak se to odrazí také na nás, nebo vnímáme takové to napětí. A hlavně to vnímají i děti a to vnímám jako největší problém.

Chtěla jsem se zeptat na vaši úlohu výchovného poradce a speciálního pedagoga po 1. září v souvislosti s novou legislativou...

Vzhledem k tomu, že ještě pořádně nikdo neví, co přijde, já to vnímám hlavně z pozice metodického vedení. Aby asistenti nenaráželi na nějaké bariéry a překážky. Ale u nás ve škole inkluze, integrace funguje patnáct let, nemyslím si, že nás to nějak překvapí. Jen budeme mít více papírů, budeme dělat to, co děláme teď. Nemáme, co měnit, což nám SPC a poradny nám to takhle opravdu řekly a chválí nás, takže nemyslím si, že nás nějaké nová legislativa zaskočí.

Co je pro vás důležité pro nově příchozího asistenta?

Po zkušenostech je důležité na to připravit kolektiv, děti musí být připravené na to, že ve třídě bude někdo jiný než učitel. Asistent je asistentem učitele a on rozhoduje, kde bude působit a u koho. Dále, že musí fungovat jednota mezi učitelem a asistentem, když jedna něco řekne, druhá to musí respektovat. Pak ať si to vyříkají, ale ne před dětma, tam musí být jednota. Dále i jakási hierarchie, aby v tom měly děti jasno. My máme malinké děti a ony si někdy myslí, že když učitelka řekne, mlčíme, tak mohou mluvit na asistentku. Musí vědět, že je to ta učitelka, kdo má rozhodující slovo. Asistentka se na tom musí podílet, aby to tak bylo. Hlavní úkol je, aby asistentka nehnala učení, ale aby probíhala socializace, hlavně u dětí s autismem. U nás je to tak, že když máme snížený počet dětí, tak úplně vždy nežádáme o asistenta. Spoustu věcí si dokážeme pořešit sami, máme deset dětí ve třídě. Teď ho máme, jelikož máme v jedné třídě tři děti s nárokem na asistenta.

Kdo má u vás na starosti žádosti o asistenta, IVP apod.?

Jak vidíte, my jsme malá škola, v podstatě všichni učíme všechny. Já mám nějaké výchovy i v jiných ročnících a podobně, takže my se setkáváme, děti známe. Já jsem zodpovědná za dokumentaci, ale na základě podkladů od třídní učitelky.

Naším cílem je naučit děti samostatnosti. Zjistili jsme, že je pro nás lepší si v IVP, je lepší si nastavit vyšší laťku a pak postupně slevovat. I působení asistenta máme ve třídě, pak už chceme učit děti pracovat s pomocnou berličkou, názornými pomůckami, aby se nespolehaly na pomoc, teď se učí pracovat s názornými pomůckami a pak, až to zvládnou, přistoupíme k dalšímu kroku. Cílem je samostatnost. Víc mne nenapadá.

Mne také ne, děkuji.

Příloha č. 14: Rozhovor s třídní učitelkou (U5)

Je to váš první asistent pedagoga? V jaké třídě učíte?

Ne, je to můj čtvrtý nebo pátý v řadě a v současné době učím v prvním ročníku.

Tak to máte zkušenosti, jaké jsou? Co se vám osvědčilo a co ne v rámci spolupráce s asistentem?

Při komunikaci a práci s ním nepředpokládat, že je tam nějaké pedagogické vzdělání, zadat úkoly a požadavky jasně a dopodrobna. Někdy to může způsobit problém v tom, že je to jasné a ono to jasné není. Například zadám nastříhat všechny slabiky s měkkým i a ona nastříhá i di, ti, ni, a já jsem myslela, že je to jasné, že to nechci, jelikož se to bere až za půl roku. Takže zadávat vše jasně. Otevřenost při komunikaci, když se něco nepovede, tak si to hned říct a nedělat z toho žádné bubliny.

Mluvíte o tom hned, kdy na to máte prostor?

O přestávkách a také před a po vyučování se radíme.

Jak tedy probíhá vaše související pedagogická činnost v souvislosti s asistentem pedagoga? Je to pořád stejně náročné jako na začátku?

Určitě, každé dítě je jiné a asistent také. My si musíme s asistentkou každé ráno sednout a probrat to, co já si odpoledne řeknu, připravím, co je potřeba pohlídat. Ještě tím, že je tady těch dětí na asistenta více, pět dětí, které potřebují podporu, tak to střídáme. Je tomu zapotřebí věnovat více času, já si pro sebe také musím říct, to budu chtít, ať dělá asistent, a to budu dělat já a podobně.

Změnila se vaše výuka s asistentem?

Ani né, ze začátku je to vždy trochu jiné, než si děti i já zvykneme na asistenta, ale pak se snažím, aby vše bylo tak, jak jsem zvyklá. Když jsem měla asistentu pro jedno dítě, tak to jsem výuku tolik neorganizovala, teď opravdu přemýšlím, co u koho. Samozřejmě, když vím, že něco potřebuji dovysvětlit, tak paní asistentka kontroluje klid ve třídě, ale jsou to prvňáčci.

Vedete asistenta?

Ano.

Jak probíhala vaše první domluva o vedení, o tom, jak si to představujete a podobně?

Tak s tím byl letos problém, s mantinely a hranicemi. Asi jsem to neřekla dost striktně a jasně, chtěla jsem být moc kolegiální než nadřízená, ale to nešlo, a muselo se to opravdu utnout. I v souvislosti s dětmi, ony potřebují jednotu a jednu autoritu a ony nevěděly prostě, paní asistentka něco dovolila, co já jsem zakázala, a nebylo to dobré. Udělaly jsme to až později a je lepší to udělat hned na začátku a musí to tak být, prostě musí. Práce s dětmi je jednodušší. A hlavně u dětí s PAS je to jasné, ony potřebují vědět, za kým mají přijít, kdo je ten, co jim povolí, zakáže, pomůže atd.

Určitě, narazila jsem na to, ale už jsme si to vyjasnila. Určitě je lepší to udělat hned na začátku. Jak jsem řekla, chtěla jsem být více taková volnější a ne jako nadřízená, ale nedělá to dobrotu, hlavně vůči dětem.

Poskytuje vám někdo metodickou podporu, radu?

Se speciálním pedagogem to řeším, když je něco. Pomáhá mně, tak asistentovi. Dává dohromady pro asistenta školení, metodiku atd. Já mám radši, když si záležitosti třídy řeším ve třídě a nanejvýš s výchovnou poradkyní.

Pomáhá vám asistentka s přípravami?

Paní asistentka chtěla, já to většinou stíhám, ale nechám jí něco, když chce, ať nemá pocit, že o její pomoc nestojím, ale normálně bych to stihla.

Já mám trochu pocit, že tím, že jsme malá škola a malým počtem dětí ve třídě, tak to stíhám. I asistenta pedagoga tolik nepotřebujeme a myslím si, že když děti pojedou a naučíme je používat pomocné tabulky, tak to pak zvládnou i bez asistenta, je to lepší, když se to naučí, věčně jim někdo nebude pomáhat.

Děkuji.

Příloha č. 15: rozhovor se zástupkyní ředitele (Z6) - přepis poznámek z rozhovoru¹⁵

Jakou kapacitu má vaše škola a kolik asistentů tady působí?

Škola má kapacitu 750 žáků a v současnosti na ní působí pět asistentů pedagoga.

Pět asistentů, to musí být finančně náročné?

Není.

Doplácíte na ně?

Peníze, které na ně máme, ty nám musí stačit, a tolik jim nabízíme plat.

Dobře, podle čeho vybíráte asistenty pedagoga?

No, my tady nemáme moc z čeho vybírat, potýkáme se s nedostatkem kvalifikovaných lidí. Ale je důležité, aby byl asistent komunikativní, měl odbornost, empatii k dětem a hlavně vzdělání, to je na prvním místě. Stává se nám, že asistenti jsou bývalí pedagogové, tak ptáme, zda mají k sobě blízko, či ne. Snažíme se také nějak napasovat asistenty k pedagogům.

Mohou se podílet na výběru?

Ne, to ne, podle naší znalosti jim vybereme, někdy je to velmi rychlé a někdy se jedná o bývalé kolegy.

Kdo má u vás na starost asistenty pedagoga?

Já, jednak administrativu, jednak i chod, jelikož jsem speciální pedagog, mám nějakou představu, jak by to mohlo fungovat. Dále máme na škole školního speciálního pedagoga a také některé kolegyně mají speciální pedagogiku a je u nich asistent. Tak konkrétně paní učitelky ve třetí třídě, ta si to vede sama, sama našla asistenta a funguje jim to dobře.

Dostávají od vás pedagogové nebo asistenti nějaká doporučení na začátek?

Určitě asistentům řeknu, co od nich očekávám, o jaké dítě se budou především starat, do jaké třídy nastoupí. Dále, že je vede pedagog a s ním se mají domlouvat a dále, že je to učitel, který jim bude říkat, co a kde mají dělat. Společně jako tým pak hodnotí zápisy, společné aktivity dětí apod.

---

¹⁵ Paní zástupkyně si nepřála, aby byl rozhovor nahráván, byly pořízeny poznámky a bezprostředně po skončení rozhovoru byl namluven.

Jak to vidíte do budoucna, budete něco měnit od 1. září?

Nikdo neví, jak to bude vypadat, a máme od poraden zjištěno, že ze stávajících žáků s lehkým mentální postižením nikdo nebude přecházet, tak teď je jen otázka, co rodiče budoucích prvňáčků. Domnívám se, že naše školní poradenské pracoviště dostačující, co se týče speciálního pedagoga, chtěli bychom školního psychologa, ale nejsem si jistá, že ho seženeme. Jelikož teď, když jsou peníze, nejsou lidi a naopak. To je asi vše.

Děkuji.

Příloha č. 16: rozhovor s třídní učitelkou (U6)

V jaké třídě učíte, jakého máte asistenta pedagoga a je to váš první asistent?

Já učím ve čtvrté třídě, čtyři roky s asistentem, je to můj druhý asistent.

Jak to funguje u vás ve výuce, jak ho využíváte?

Asistentka je hlavně k žákovi, ke kterému patří, samozřejmě když potřebuji nebo je příležitost, tak mi pomůže a zastoupí mne nebo pracuje se skupinou žáků. Je-li potřeba nachystat cvičení pro žáka. Mám žačku sluchově postiženou, tak u ní byla předešlá asistentka, teď už to není zapotřebí. Dívinka se z těch problémů dostala. Ale spíš se věnuje té holčičce, ke které je přidělena.

Jak probíhala první spolupráce, řekly jste si nebo nastavily něco dopředu?

Druhá asistentka byla má kolegyně a řekla jsem jí, jak si to představuji. Rozdíl mezi těmi dvěma asistentkami byl v tom, že ta první asistentka šla s dívkou od MŠ a nebyla postižena pedagogickým vzděláním. A dívence nabízela podporu, ale neposluhovala jí, třeba ji upozornila – je zapotřebí, aby sis nachystala sešit. A dívka si ho nachystala. Zato ta druhá asistenta je spíše mamina. Tu druhou asistentku jsem chvíli sledovala, jak co dělá, a když jsem zjistila, že je jí maminou, tak jsem ji upozornila, že dívka spoustu věcí dodělá, jen je zapotřebí ji na to upozornit. Ale stále se občas neubrání a vezme pero a dopíše zadání úkolu a tak.

Máte čas společný čas na nějaké porady a podobně?

Určitě, bavíme se spolu o přestávkách po vyučování a tak. Cokoliv nastane, nechci říct problém, ale nějaká situace, tak to hned rozebíráme tak, aby bylo vše jasné, a nečekáme, až to vyšumí.

Co považujete za důležité, aby spolupráce vás a asistenta fungovala?

My si maximálně vycházíme vstříc, známe se delší dobu. S minulou asistentkou jsme se nejdříve oťukávaly, ale spolupráce byla výborná. Když najdeme nějaký problém, tak já jí na to řeknu svůj názor a domluvíme se, jak příště reagovat, ona mi k tomu řekne důvod, proč to udělala, a je to vyřešeno a jede se dál. Takže komunikace a vstřícnost.

Když jste měla mít asistenta pedagoga poprvé, nabídl vám někdo nějakou pomoc, bavil se o tom někdo s vámi?

Ne, tím že to byla naše první asistentka na naší škole a neměli zkušenost ani speciální pedagogové. Jediné, kdo mne navštívil, byla paní z poradny, která měla holčičku na starost, tak ta mne navštívila, po určité době, co jsme pracovali. Jinak pomoc žádná.

Jak jste to vnímala, když k vám měl asistent přijít?

Já jsem to vnímala pozitivně, věděla jsem, že s ní jde od MŠ, tak to bylo fajn. Spíš ze začátku jsem měla pocit, že vše musím dělat sama, do té doby jsem vše dělala sama. A pak jsem si řekla, že když tam ta asistentka je a je ochotná mi pomoci a je ochotná se podílet na chodu celé třídy, tak jsem toho využila. Ze začátku jsem si práci přidělala, jelikož jsem plánovala i asistentce práci. Nevěděla jsem, jaká má být její náplň, asi jsem tušila. Tak přibližně asi půl roku jsem dělala práci pro třídu, přípravy pro třídu a pro Elišku, jsem dělala přípravy pro asistentku. Tak to bylo trochu náročné. No a pak jsme se na sebe tak navázaly, že jsem holčinu oslovila a ona byla moc ochotná a nebyl žádný problém. Se vším mi pomohla.

Super. Jak se změnila hodina a výuka s příchodem asistenta?

No, pomůcky používáme, které si sami vyrobíme, ale jinak jsme vybaveni a já jsem maximálně spokojena. Dále se nám osvědčily pomůcky, které si dívenka vyrobí sama, sice pod dohledem asistentky, ale sama podle svých barev, velikosti atd.

Spolupráce s rodiči, hodnotící schůzky apod. realizujete?

Tím, že si maminka chodí pro holčičku na oběd, tak když je potřeba, vše řešíme hned. Ze začátku nějaké schůzky byly, ale osvědčilo se nám vše řešit operativně a s maminkou je dobrá spolupráce, tak není problém.

Příloha č. 17: Rozhovor s třídní učitelkou (U6a)

V jaké třídě učíte a jak dlouho máte asistenta pedagoga? Je to váš první asistent?

Učím ve třetí třídě, asistenta pedagoga mám 1,5 roku. Na této škole je to můj první asistent, ale před tím jsem dlouhá léta učila na zvláštní škole a tam jsem asistenta měla, tehdy pro romské děti.

Jak jste vnímala, když k vám do běžné třídy měl přijít AP?

Já jsem byla nadšená, protože jsem o něj 1,5 bojovala, moc jsem ho chtěla. Tak jsem byla ráda, že se to povedlo. Asistenta jsem si také sama našla, oslovila jsem ho a nabídla mu pracovní pozici.

To je zajímavé, podle čeho jste ho vybírala?

Věděla jsem, že to musí být chlap. Hledala jsem asistenta ke klukovi s poruchou chování a věděla jsem, že ženská by to nezvládla. Dále moc lidí tady není, kdo by splňoval a měl nějaké zkušenosti

a taky, kdo by to zvládl, na svého asistenta jsem dostala doporučení, je to pracovník, který dělá v klubu pro děti.

Ano, je to nízkoprahové zařízení, vašeho asistenta znám. Domlouvali jste se nějak na začátek vaší spolupráce?

Když se rozhodl přijmout pozici, tak jsem se ho zeptala kolik mu je, a on že 33, já řekla, že mne je 52 a že mne bude poslouchat a tak to je. Je důležité, aby asistent poslouchal pedagoga, my se domlouváme a podobně, ale učitel jsem já.

Jak se změnil výuka s příchodem asistenta?

Asistent je jakoby k chlapci s poruchou chování, ale pomáhá i s jinými dětmi. Chlapec s poruchou chování je poměrně inteligentní a nemá problémy s učivem, tak v tu dobu si asistent vezme jiné děti, nebo se posadí jinam a má po levé ruce jednoho a po pravé druhého, spojujeme lavice. Co je důležité, že se chlapci věnuje přestávkách a je mu po ruce, kdy je zapotřebí usměrňovat jeho chování. Zároveň má chlapec i ADHD a tak s ním chodí si házet s balónem a podobně. Zároveň na všech akcích a výletech je s ním. Je to pro mne velká pomoc, asistent je skvělý a rozumíme si.

Nabídl vám někdo ze školy na začátku metodické vedení, radu nebo něco podobného?

Já jsem speciální pedagog, takže ani ne. Věděla jsem na základě své zkušenosti, jak to má fungovat a tím, že jsem o něj bojovala a nakonec se to podařilo, tak jsem si ho vedla sama. My se samozřejmě před hodinou domluvíme, nebo když je něco nového. Pan asistent má zkušenost s dětmi, chlapec na něj reaguje velmi dobře. Když například probíráme nové učivo, tak on si bere slabší žáky k sobě a dovysvětluje jim látku, nebo kontroluje, aby měli vše zapsané. My jsme si to nastavili na začátku a funguje to dobře.

Jsem ráda, že tady je, otázkou zůstává, zda tady bude, ty peníze nejsou nějak valné a také, jak to bude po 1. září. Ale zatím si myslím, že integrace vždy probíhala, už když jsem byla na zvláštní škole, jsme se snažili, aby děti, které na to mají, šly do běžné školy. Myslím si, že tento způsob je přirozenější.

Příloha č. 18: Arch pro záznam z účastněného pozorování

škola	třída	hodina	Vyučující
metody	slovní	monologické	
		dialogické	
		práce s textem	
	názorné	pozorování	
		předvádění	
		demonstrace	
		projekce	
	praktické	pohybové	
		pracovní	
		výtvarné	
	aktivizační	hry	
		diskusní	
	formy	frontální	
		individuální/ individualizovaná	
skupinová			
projektová			
týmová			
materiálně didaktické pomůcky			
komunikace učitel- asistent	verbální		
	nonverbální		
místo AP			
pohyb AP			

ANOTACE

Jméno a příjmení	Veronika Žáková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce	Popis spolupráce asistenta pedagoga a pedagoga na 1. stupni běžné základní školy
Název v angličtině:	A description for the assistant teacher and teacher at the first stage of a normal primary school
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga na 1. stupni běžné základní školy. Teoretická část se zabývá legislativním ukotvením pozice asistenta pedagoga v České republice, odborným znalostmi, vědomosti, které by měl mít a také metodickými materiály, jenž jsou v současnost k dispozici. V poslední část první kapitoly je možno se dozvědět jakým způsobem pracují asistenti pedagoga ve Velké Británii, jak se specializují, jejich kompetence, jak jsou vnímáni samotnými pedagogy a společnostmi. Další část práce se zaměřuje na charakteristiku úlohy jednotlivých aktérů inkluze v běžné základní škole a také na popis didaktických prostředků. Praktická část je věnována popisu spolupráce asistenta pedagoga a pedagoga z pohledu třídních učitelů a vedení školy. Ve výzkumu jsou popsány faktory ovlivňující spolupráci. V závěru práce jsou uvedeny názory a výhled ředitelů do nového školního roku.
Klíčová slova	asistent pedagoga, podpůrné opatření, běžná základní škola, speciální vzdělávací potřeby, inkluzivní škola, spolupráce pedagogických pracovníků
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on the cooperation of assistant teacher and educator at the first stage of a normal primary school. The

	<p>theoretical part deals with the legislative anchoring teacher assistant position in the Czech Republic, specialized knowledge, knowledge that should have, and methodological materials that are currently available. In the last part of the chapter can learn how they work teaching assistants in the UK to specialize their skills, how they are perceived by teachers themselves. Another part focuses on the characteristics of the role of individual actors inclusion in mainstream primary school and also a description of teaching resources. The practical part is devoted to describing the cooperation of assistant teacher and a teacher from the perspective of classroom teachers and school management. The research outlines factors influencing cooperation. Finally there are the views and the views of directors to the new school year.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>assistant teacher, supportive measures, mainstream elementary school, special educational needs, inclusive school, cooperation of teaching staff</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1: Rozhovor s ředitelem školy (R1) Příloha č. 2: Rozhovor s třídní učitelkou (U1) Příloha č. 3: Rozhovor s výchovnou poradkyní (V1) Příloha č. 4: Rozhovor se speciální pedagožkou (S1) Příloha č. 5: Rozhovor s ředitelem školy (R2) Příloha č. 6: Rozhovor třídní učitelkou (U2) Příloha č. 7: Rozhovor se speciální pedagožkou (S2) Příloha č. 8: Rozhovor s ředitelem školy (R3) Příloha č. 9: Rozhovor s třídní učitelkou (U3) Příloha č. 10: Rozhovor s ředitelem školy (U4) Příloha č. 11: Rozhovor s třídní učitelkou (U4) Příloha č. 12: Rozhovor s ředitelem školy (U5) Příloha č. 13: Rozhovor se speciální pedagožkou/výchovnou poradkyní (S5) Příloha č. 14: Rozhovor s třídní učitelkou (U5) Příloha č. 15: Rozhovor se zástupkyní ředitele (Z6) Příloha č. 16: Rozhovor s třídní učitelkou (U6) Příloha č. 17: Rozhovor s třídní učitelkou (U6a) Příloha č. 18: Arch pro záznam z účastněného pozorování</p>

Rozsah práce:	77
Jazyk práce:	český jazyk